

**Kun käännöslaatu ei kelvannutkaan –
vertailussa *The Pacific*-minisarjan suomenkieliset tekstitykset**

Henna Kukko
Tampereen yliopisto
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö
Käännöstiede (englanti)
Pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2015

Tampereen yliopisto

Käännöstiede (englanti)/maisterikoulutus

KUKKO, HENNA: Kun käännöslaatu ei kelvannutkaan – vertailussa *The Pacific* -minisarjan suomenkieliset tekstitykset

Pro gradu -tutkielma, 74 sivua, 6 liites., englanninkielinen lyhennelmä 10 s.

Tiivistelmä

Tutkin pro gradussani *The Pacific* -minisarjan kolmea eri tekstitystä vertailemalla niitä toisiinsa. Av-käännöksistä yksi on Yleisradion av-kääntäjän tekemä, ja kaksi dvd-käännöstä, toinen on julkaistu vuonna 2010 ja toinen 2011. Dvd:n ostaneet henkilöt alkoivat keskustella DVD Plaza Forum -sivustolla vuoden 2010 av-käännöksistä kriittiseen sävyyn, ja halusivat käännösten huonon laadun takia palauttaa levykokoelmansa. Dvd:n tuottaja ja levittäjä päättivät palautteen takia käännättää dvd:t uudelleen. *The Pacificia* esitettiin Ylellä nimellä *Tyynenmeren taistelutoverit*.

Keskityn analyysissani osittain internet-keskustelijoiden poimimiin käännösongelmiin, mm. sotatermien kääntämiseen, huudahdusten (interjektioiden) kääntämiseen ja mediateokseen uppoutumisen eli immersion kärsimiseen. Pyrin selvittämään, miten dvd-käännökset eroavat Ylen käännöksestä ja käännöskonventioista, vaikuttaako internet-keskustelijoiden kritiikki perustellulta ja millainen kokemus katsojalle jää vanhemman dvd-käännöksen katsomisesta. Teoriaosioni esittelee paitsi av-kääntämistä yleisesti, myös laatua: sitä kuinka laatu määritellään, kuinka sitä mitataan, ja kuka tai mitkä tahot hyvään käännöslaatuun vaikuttavat. Käsittelen myös tekstitysnormeja ja Yleläistä tekstittämistä. Aineistostani johtuen puhun myös dvd-kääntämisestä ja ajastuspohjista, jotka herättävät av-kääntäjissä vastustusta. Ajastuspohjien käyttö lisääntyy kansainvälisissä käännösyhteyksissä kaiken aikaa, sillä ne lisäävät yritysten mukaan kustannustehokkuutta.

Lasken aineistosta kahden jakson viidestä kohtauksesta sana- ja repliikkimäärät, ja selvitän kohtausten tiivistysprosentit. Lisäksi keskityn internet-keskustelussa esiin tulleisiin käännösongelmiin, joita havainnollistan mm. kokoamalla sotatermejä taulukkoon ja esittämällä esimerkkikohtauksia. Esittelen lopuksi kaksi kohtausta molemmista jaksoista, joissa Ylen ja dvd:iden tekstitysten erot ovat selkeitä. Tulosteni mukaan vanhempi dvd-käännös eroaa Ylen käännöksestä huomattavasti mm. repliikki- ja sanamäärissä. Lisäksi vanhassa käännöksessä on melko paljon esimerkiksi suomelle epätyypillisiä rakenteita ja englannin idiomien kääntämisongelmia. Tiivistämistä on tehty niin vähän, että ruututekstiä on vaikea seurata, mikä aiheuttaa uppoutumisen eli immersion ongelmia. Lisäksi vanhassa dvd:ssä esiintyy runsaasti internet-kommenttien osoittamia puutteellisia ilmaisuja ja alkutekstistä yleensä karsittavia huudahduksia.

The Pacificin vanhempi dvd-tekstitys edustaa mielestäni sitä suuntaa, johon kansainvälisten käännösyhteyksien käytännöt alan laatua vievät, jos eivät maksa asiantuntijakääntäjille tarpeeksi ja jos työtahti on liian kova. Tässä tapauksessa katsojat tekivät laaduntarkastuksen eivätkä olleet tyytyväisiä. Ruututekstit käännätettiin uudelleen, mutta ne tulivat varmasti kalliimmaksi kuin olisivat alun perin tulleet. Av-käännösala on murroksessa, ja kaikkia osapuolia hyödyttäisi se, että alalle saataisiin sekä av-kääntäjiä että toimeksiantajia tyydyttävä kompromissi palkkojen ja toimitusaikojen, sekä tekstitysnormien ja sitä kautta käännöslaadun suhteen.

Avainsanat: av-kääntäminen, dvd-kääntäminen, käännöslaatu, EMT-tiedosto, tiivistäminen, Yle

Sisällys

1.	Johdanto	1
2.	Audiovisuaalisen kääntämisen erityispiirteitä	4
2.1.	Aika- ja tilarajoitusten vaikutus	5
2.2.	Tiivistäminen ja poisjättö	6
2.3.	Lähdetekstin läsnäolo	8
3.	Tekstittämistä ohjaavat normit ja käytännöt	10
3.1.	Tekstittäminen Suomessa	10
3.2.	Ylen vaikutus suomalaisiin tekstityskonventioihin	12
3.3.	Tekstittämisen normit ja konventiot	13
3.4.	Ylen tekstityskonventiot	14
3.5.	Dvd-tekstittäminen	16
3.6.	”Kakkoskäännökset” – EMT-tiedostosta kääntäminen	17
4.	TEKSTITYKSEN LAATU JA siihen vaikuttavat tekijät	20
4.1.	Laadun määrittely ja mittaaminen	20
4.2.	Laadun vaikutus katsojaan - eläytyminen eli immersio	21
4.3.	Laadun vaikutus käännösalan toimijoihin	23
4.4.	Vastuu laadusta ja sen osatekijät	24
4.5.	Kääntäjän vaikutus laatuun	26
5.	TUTKIMUsaineisto ja -menetelmä	29
5.1.	The Pacificin juonesta ja henkilöistä	29
5.2.	Tutkimusmetodi	29
5.3.	<i>The Pacificin</i> kolme av-käännöstä	32
5.4.	Taustatietoa dvd-käännöksistä	34
6.	AINEISTON analyysi	35

6.1. Aineiston repliikkimäärät	35
6.2. Sanamäärät ja tiivistysprosentit	36
6.3. Kahden kohtausten sana- ja repliikkimäärien tarkastelua.....	39
6.4. Internet-keskustelijoiden poimimia kohtia	40
6.5. Neljä uuteen käännökseen muutettua kohtausta	50
6.6. Toisen jakson kohtausten analyysi.....	52
6.7. Neljännen jakson kohtausten analyysi	61
7. YHTEENVETO ja pohdintaa	65
Lähteet.....	70
Aineisto	70
LIITTEET	75
ENGLISH summary.....	1

1. JOHDANTO

Suomessa audiovisuaalista kääntämistä pääsee näkemään lähes aina, kun avaa television. Suurin osa ulkomailta tuoduista, Suomessa esitettävistä elokuvista ja televisiosarjoista on tekstitetty, jotta katsoja kielitaidostaan riippumatta ymmärtäisi näkemänsä. Audiovisuaalisten ohjelmien tekstittäminen on yksinkertaisesti ajateltuna sitä, että asia, joka olisi muuten tiettyjen ihmisten tavoittamattomissa, tehdään heille ymmärrettäväksi. Tällaisella erilaisten ohjelmien saavutettavuudella on sosiaalinen merkitys yhteiskunnissa, joissa pyritään oikeudenmukaisuuteen ja kaikkien ryhmien huomioimiseen ja osallistamiseen (Díaz Cintas & Remael 2007, 13).

Suomessa Yleisradio on jo pitkään asettanut raamit sille, millaisia tekstityksiä suomalainen katsoja pääsee seuraamaan. Suomalaisen ruututeksti on tiivistetty, selkeä, hyvää suomea ja helposti yhdellä silmäyksellä luettavissa (ks. esim. Vertanen 2007). Tämä tutkimus perehtyy siihen, mitä tapahtuu, kun totutusta poiketaan. Tutkin yhdysvaltalaisen *Home Box Officen* (HBO) tuottamaa *The Pacific* -minisarjaa ja sen tekstityksiä. Tutkimuksen kohteena on minisarjan kaksi suomenkielistä dvd-tekstitystä ja Vesa Kuittisen Yleisradiolle tekemä tekstitys *Tyynenmeren taistelutovereista*. Vuoden 2010 marraskuussa julkaistun dvd-kokoelman tekstityksiä pidettiin ala-arvoisina, ja niitä kritisoitiin pitkässä keskusteluketjussa DVD Plaza Forumin internet-keskustelupalstalla. Moni keskustelupalstalle kirjoittanut lähetti palautetta Warner Bros Finlandille, sillä he halusivat palauttaa dvd:nsä. Syy palautushalukkuuteen oli se, että käännöksen laatu ei vastannut heidän odotuksiaan. Internet-keskustelusta kävi ilmi, että sarjan tuottanut HBO oli päättänyt käännättää sarjan uusiksi dvd-käännöksen saaman suuren palautemäärän takia. Dvd:t levittäneen Warner Bros Finlandin edustajat toimittivat uudet levyt henkilöille, jotka halusivat palauttaa vanhat käännökset sisältävät dvd:nsä.

Valitsin aiheekseni *The Pacificin* erilaiset tekstitykset, sillä päädyin sattumalta lukemaan DVD Plaza Forumin internet-keskustelua dvd-levykokoelman käännöksistä, ja aiheen herättämä innokas mielipiteenvaihto ja keskustelun tunnelataus alkoi kiinnostaa minua. Pidin paljon *The Pacificia* edeltäneestä sotasarjasta *Band of Brothers*, *Taistelutoverit*. Olin Taistelutovereiden ihailijana ostanut *The Pacificin* ensimmäisen dvd-kokoelman, joten minulla oli tutkimusaineistoa valmiina. Myöhemmin ostin vertailtavaksi uudet tekstitykset sisältävät blu-rayt. Sain Ylen Riitta Leinoselta Tyynenmeren taistelutoverit -sarjan englanninkielisen käsikirjoituksen ja Vesa Kuittisen tekemät avakäännökset. Ylen tekstityksen lisäksi käytän tutkimuksessani siis kahta eri versiota dvd-

käännöksestä: kritisoitua vanhempaa dvd-kokoelmaa ja kesäkuun lopussa 2011 kuluttajille toimitettua, uudet käännökset sisältänyttä julkaisua, joka minulla on blu-ray-levyinä. Myöhemmin tutkimuksessa kutsun kuitenkin dvd- ja blu-ray-käännöksiä yksinkertaisemmin vain dvd:iksi.

Tutkielman aihe on melko ajankohtainen: Yle aloitti Tyynenmeren taistelutoverit -sarjan näyttämisen Suomessa marraskuussa 2010, ja sarja on ollut meillä myynnissä dvd:llä marraskuun alusta 2010. Sarja uusittiin Ylellä heinäkuusta 2013 alkaen, ja se varmasti nähdään myös myöhemmin uudelleen. Lisäksi internetin keskustelupalstat ovat suhteellisen uusi areena vastaanoton tutkimisessa. Kolmen käännöksen vertailun lisäksi pohdin tutkimuksessani kääntämisen laatua ja hyvän laadun saavuttamista. HBO:n *The Pacificin* tekeminen maksoi noin 120 miljoonaa dollaria, joten sen yleisö odottaa koko sarjan olevan laadukas. Tekstitys, joka ei vastaa dvd-levyjen ostajan laatuvaatimusta, saa katsojan pettymään koko ostokseen ja haittaa elokuvakokemukseen eläytymisen tunnetta. Yksi Ylen kääntäjien perusajatuksia on, että katsojalle täytyisi luoda illuusio vieraan kielen ymmärtämisestä, mikä toimivalla, huomaamattomalla käännöksellä usein saavutetaankin.

Tutkimukseni tavoitteena on vastata seuraaviin kysymyksiin: miten dvd-käännökset eroavat Ylen käännöksestä? Poiketaanko niissä Ylen konventioista? Mihin vanhemman dvd-käännöksen kohtiin internet-keskustelijat ovat kiinnittäneet huomiota, ja vaikuttaako heidän kritiikkinsä perustellulta? Millainen kokemus katsojalle jää dvd-tekstityksistä, etenkin vanhemmasta käännöksestä? Hypoteesinani on, että *The Pacificin* uusi blu-ray-käännös on erilainen kuin vanha, ja että keskustelijoita häirinneet kohdat on muutettu. Uskon, etteivät katsojat kuitenkaan aina tarkalleen osaa sanoa, mikä vanhassa dvd-käännöksessä on pielessä. Katsomista häiritsevässä tekstityksessä saattaa siis olla jotain outoa, mitä katsoja ei ehkä osaa pukea sanoiksi, jotain alitajuista. Uusi av-käännös puolestaan edustaa HBO:n ja Warnerin hyväksymää käännöslatua, sillä Warnerin edustaja on kuvannut sitä internet-keskustelijoiden mukaan ”asiantuntevaksi” (ks. alaluku 6.1).

Aineistonani on *The Pacific* dvd-kokoelman ensimmäinen käännösversio, uudelleen käännätetyt tekstitykset blu-raylla ja näiden samojen jaksoiden Yle-tekstitykset. Jotta saisin mukaan myös ohjelman dvd:iden katsojien näkemyksiä, tutkin joiltain osin myös DVD Plaza Forumin internetkeskustelua. Pyrin aineiston avulla vastaamaan tutkimuskysymyksiin ja pohdin, mikä av-käännösten erilaisuuteen on vaikuttanut. Minua kiinnostaa myös laadun käsite, jolla esimerkiksi Yle mainostaa HBO:n sarjoja. Millaista av-kääntäminen on nykyisin ja vaikuttavatko nykykäytännöt käännösten laatuun? Kysymyksessä on case-tutkimus, sillä tutkimustulokseni pätevät vain tähän aineistoon, eivätkä ole yleistettävissä tai toistettavissa muulla aineistolla.

Tutkielman toisessa luvussa esittelen ensin audiovisuaalisen kääntämisen erityispiirteitä, sitten aikaan ja tilaan liittyviä rajoituksia sekä tiivistämisen periaatteita. Kolmannessa luvussa käsittelen aluksi av-kääntämiseen liittyviä normeja ja lainalaisuuksia. Luvun lopussa kuvaan dvd-tekstittämistä ja siinä yleistynyttä ajastuspohjien eli mm. *English master template* -tiedostojen käyttämistä. Neljännessä luvussa pyrin aluksi selvittämään, miten laatua mitataan ja kuinka laatu vaikuttaa immersioon eli av-teokseen uppoutumiseen. Neljännen luvun lopussa pohdin, ketkä laatuun vaikuttavat ja kuka siitä on vastuussa. Viidennessä luvussa kuvaan ensin *The Pacificin* juonta lyhyesti, ja sitten kerron tutkimusmetodistani. Kuudes luku syventyy aineistoon ja sieltä nostamiini esimerkkeihin. Aluksi keskityn niihin aiheisiin, jotka internet-keskustelijat ovat kommentissaan nostaneet esiin, ja seuraavaksi itse valitsemini esimerkkeihin, jotka mielestäni osoittavat kolmen käännöksen eroja. Lopuksi teen tutkielmasta yhteenvedon ja pohdin esiin tulleiden teemojen avulla suomalaisen av-kääntämisen tulevaisuutta.

2. AUDIOVISUAALISEN KÄÄNTÄMISEN ERITYISPIIRTEITÄ

Kuten tieteelliset termit yleensäkin, myöskään audiovisuaalisessa kääntämisessä käytetyt termit eivät aina ole yksiselitteisiä. Ensimmäisissä audiovisuaalisesta kääntämisestä kirjoitetuissa artikkeleissa puhuttiin elokuvien kääntämisestä. Kun televisio-ohjelmien ja videoiden suosio lisääntyi, otettiin englanninkielisessä kirjallisuudessa käyttöön termi *language transfer*. Sitten alettiin jo puhua audiovisuaalisesta kääntämisestä, koska tämän termin alle sopivat elokuvat, radio, televisio, video, dvd ja internetistä katsottava materiaali. Tämä termi huomioi myös tuotteiden multisemioottisen (monikanavaisen) ulottuvuuden ja eri viestimien monimuotoisuuden. Viime aikoina käyttöön on tullut termi *screen translation*, joka tarkoittaa kaikenlaisille ruuduille (tv- ja tietokoneen ruudut ja valkokangas) tarkoitettujen ohjelmien kääntämistä. Myös termi multimediakääntäminen on käytössä, mutta audiovisuaalinen eli av-kääntäminen aiheuttaa terminä vähiten väärinymmärryksiä. (Gambier 2007, 76–77.)

Jopa termi ”tekstittäjä” voi olla monitulkintainen, ja sillä voi olla pelkän mekaanisen ajastustyön kaiku. Tämä johtuu siitä, että eri tekstitysyrityksissä ja tv-kanavilla työ jaetaan eri tavalla työntekijöiden kesken. On mahdollista, että kaksi eri henkilöä (kääntäjä ja teknikko) kääntävät, editoivat ja ajastavat ohjelmia, tai työt voi tehdä yksi henkilö, jolloin kääntäjä toimii tekstittäjänä. (Gambier & Gottlieb 2001, ix.) Suomessa yleensä av-kääntäjä sekä ajastaa tekstitykset että kääntää niiden sisällön. Käytän kuitenkin ilmaisuja av-kääntäjä ja tekstittäjä synonyymeina, sillä en koe tekstittäjä-termin liittyvän ainoastaan ajastamiseen.

Av-kääntäminen poikkeaa esimerkiksi kaunokirjallisuuden kääntämisestä monessa suhteessa. Gottlieb (1992) muotoilee artikkelissaan viisi tekstittämistä määrittävää tekijää: se on kirjoitettua, lisäävää, välittömästi ja samanaikaisesti tapahtuvaa, monikanavaista kääntämistä. Koska tekstittäminen on kirjoitetussa, ei puhutussa muodossa, se eroaa kaikista muista av-kääntämisen muodoista. Lisäävyydellä Gottlieb tarkoittaa sitä, että tekstittämisessä lisätään verbaalista materiaalia alkuperäistekstiin. Välittömästi tapahtuva tarkoittaa, että elokuvallisuuden muoto on jatkuvasti virtaavaa, eikä ohjelman seuraaja voi vaikuttaa siihen. Samanaikaisuuden periaate tarkoittaa, että alkuperäisen ohjelman ei-verbaaliset osat ja käännetty dialogi esitetään samanaikaisesti. Monikanavaisuudella viitataan siihen, että ainakin kahta rinnakkaista kanavaa

käytetään välittämään alkuperäisteoksen koko viesti. Kielten välinen kääntäminen on mainittujen tekijöiden lisäksi myös diagonaalista – av-kääntäjä ikään kuin siirtää puheen kirjoitukseksi, kun hän kääntää puhutun, lähdekielisen tekstin kohdekieliseksi, ruudulle kirjoitetuksi tekstiksi. (Gottlieb 1992, 162–163.) Av-kääntäminen poikkeaa muusta kääntämisestä myös siten, että siihen ei useinkaan voi sen virtavuuden vuoksi palata. Kirjan sivulla lauseet etenevät lineaarisesti, mutta tekstitykset etenevät temporaalisesti, ajallisesti. Tekstitykset eivät anna katsojan silmille mahdollisuutta palata taakse- tai eteenpäin selventämään väärinymmärryksiä, kertaamaan perusasioita tai kurkistamaan, mitä seuraavaksi tapahtuu. Tämä on kuitenkin mahdollista kelaamistoimintoa käyttäen, kun elokuvaa tai ohjelmaa katsotaan dvd:ltä. (Georgakopoulou 2009, 23.) Audiovisuaalisessa kääntämisessä on siis monia piirteitä, jotka erottavat sen muista kääntämisen tyypeistä. Seuraavaksi käsittelen näistä piirteistä aika- ja tilarajoituksia, ruututekstin tiivistämistä ja poisjättöjä, sekä sitä, mitä priorisoidaan ja kuinka lähdeteksti on käänöksensä kanssa samaan aikaan näkyvillä.

2.1. Aika- ja tilarajoitusten vaikutus

Av-kääntäjä muokkaa alkuperäisen ohjelman dialogin eli puheen ruututeksteiksi, siis yksi- tai kaksirivisiksi repliikeiksi, jotka juoksevat ruudun alareunassa. Apunaan kääntäjällä on usein käsikirjoitus, jossa on tekstitettävän ohjelman dialogi alkuperäisellä kielellä. Katsojan tulisi ehtiä lukea ja ymmärtää repliikit sekä katsoa kuvaa ja kuunnella ääntä. (Aulavuori-Rosvall s.a.) Keski- ja nopean katsojan lukunopeuden oletetaan olevan hitaampi kuin ruudulla näkyvän henkilön puhenopeus, jonka puhetta tekstitetään. Av-kääntämisestä siis rajoittavat aika ja tila. Tilatekijä on sikäli epäolennainen, että merkkimäärään mahtuisi monimutkaisiakin kohdekielen ilmaisuja, jos aikarajoitusta ei tarvitsisi ottaa huomioon. Aikarajoitus on tekstittäjän kannalta ratkaisevassa asemassa, kun hän koettaa päättää, onko tärkeämpää välittää pitkä, tarkka versio alkuperäisestä dialogista, vai onko tiivis, helppolukuinen ruututeksti toivottavampi. (Gottlieb 1992, 164.)

Av-kääntäjän työ on tasapainottelua monessa suhteessa. Tavoitteena on kielellisesti kaunis, helposti ymmärrettävä kokonaisuus, joka ei olisi liian pitkä eikä liian niukka. Esko Vertasen näkemyksen mukaan kääntäjän tulisi olla uskollinen alkukielistä ilmaisua kohtaan ja pyrkiä välittämään alkuteoksen tyyli ja tunnelma mahdollisimman hyvin. (Vertanen 2004, 132.) Tämä on kääntäjälle suuri haaste, koska aika- ja tilatekijät eivät läheskään aina anna kääntäjälle mahdollisuuksia tuottaa toivomansa tasoista tekstitystä. Bogucki (2004, 72) on myös todennut sen valitettavan tosiasian, että tekstityksissä on usein hankala säilyttää tyylikeinoja tai esimerkiksi kohteliaisuuksia. On kuitenkin

mahdollista käyttää viitteellisiä, riittävän lyhyitä ilmaisuja, jotka lisäävät ohjelmaan tietynlaista tunnelmaa, esimerkiksi vanhahtavien sanojen muodossa. Tällaisten keinojen käyttäminen vaatii mielestäni kuitenkin kääntäjältä luovuutta, tekstiin paneutumista ja kokemuksen tuomaa uskallusta.

Seuraavassa tarkastelen lyhyesti, millaisia käännösstrategioita av-kääntäjät voivat käyttää aika- ja tilarajoitusten kiertämiseen, ja minkälaisia vaikutuksia niillä on käännöstyöhön.

2.2. Tiivistäminen ja poisjätö

Av-kääntäjien ammattitaidosta on todettu, että kääntäjä on sitä parempi, mitä paremmin hän osaa tiivistää. Kun tiivistämistä on tehty sopivasti, saadaan ruututekstistä paitsi sujuvaa, myös idiomaattista ja tyyliin sopivaa. Díaz Cintas ja Remael kirjoittavat laajasti tiivistämisestä ja poisjätöistä av-käännösstrategiana. Ne ovat ruututekstin ymmärrettävyyden kannalta välttämättömiä, ja koska tila ja aika ovat rajoitettuja, on av-kääntäjän poistettava käännöksestä sellainen aines, joka ei ole relevanttia viestin ymmärtämisen kannalta ja/tai muotoilla relevantti aines uudelleen niin tiiviiseen muotoon kuin on toivottua tai mahdollista. Yleispäteviä sääntöjä tiivistämiseen tai poisjätöihin ei kuitenkaan voida antaa. (Díaz Cintas & Remael 2007, 146, 148.)

Panayota Georgakopoulou toteaa, että av-kääntämisessä tapahtuva puheen muuttaminen kirjoitukseksi on haastavaa kääntäjälle. Spontaanin puheen piirteitä kuten kielen lipsahduksia, taukoja, empimistä, keskeneräisiä lauseita ja kielipillisiä virheellisyyksiä on vaikea kääntää kirjoitukseksi. (Georgakopoulou 2009, 26.) Hänenkin näkemyksensä mukaan puheen turhat elementit on kuitenkin poistettava, vaikka ne usein lisäävät puheen koheesiota, yhtenäisyyttä, ja siten sen ymmärrettävyyttä. Kuitenkin kuvan tapahtumat usein tukevat tarinaa siten, että tekstityksen ymmärtäminen helpottuu. (Georgakopoulou 2009, 25.) Gottliebin mukaan semanttinen tiivistäminen sekoitetaan usein määrälliseen tiivistämiseen. Toisin kuin lyhentämisessä, tiivistämisessä ruututeksti välittää paitsi alkuperäisen tekstin sisällön, myös suurimman osan sen tyylistä. Normaalisti tiivistäminen merkitsee vain puhutun kielen ylimääräisten piirteiden poistumista, etenkin kun kyseessä on suunnittelematon puhe. (Gottlieb 1992, 166–167.) Suunnittelemattomaan puheeseen kuuluvat esimerkiksi lauseen alkuun sanotut huudahdukset tai täytesanat, eli interjektiot ja diskurssipartikkelit. Tieteen termipankki määrittelee diskurssipartikkelin pikkusanaksi, puheen osaksi, joka luonnehtii puhujan asennetta, puhujien välisiä suhteita tai lausuman suhdetta kontekstiin. Diskurssipartikkeleilla ei ole sellaisenaan sisällöllistä merkitystä. Interjektio puolestaan on tunteisiin liittyvä huudahduspartikkeli, joita

käytetään lähinnä puheessa. Interjektio ilmaisee äkillisiä reaktioita ja tuntemuksia kuten säikähdyistä, ihastusta tai kipua. (Tieteen termipankki 2014.)

Tiivistäminen on tärkeää aikarajoitusten vuoksi, ja Gottliebin laskelmien mukaan monet eurooppalaiset televisioyhtiöt toimivat sen pohjalta, että keskivertolukijalta menisi kaksirivisen repliikin lukemiseen noin viidestä kuuteen sekuntia. Tämä tarkoittaisi, että määrällisesti dialogi lyhenisi tekstityksessä noin kolmekymmentä prosenttia. Huolellinen ja lahjakas av-kääntäjä pystyy kuitenkin toimimaan siten, että käännöksestä katoaa tärkeää informaatiota mahdollisimman vähän. (Gottlieb 1992, 164–165.) Myös ruututekstin sujuva ajastaminen on ratkaisevaa, ja Georgakopoulou muistuttaakin, että repliikin oikeat sisääntulo- ja poistumisajat ovat hyvin tärkeitä, eikä muodollisesti ja sisällöllisesti täydellisestä repliikistä ole mihinkään, jos lukijalla ei ole tarpeeksi aikaa omaksua sitä. Kun englantia käännetään muille eurooppalaisille kielille, muiden kielten sanat vaativat usein 30–40 % enemmän tilaa ruudulla kuin englanninkielinen teksti. Tämän takia poisjättö onkin Georgakopouloun mukaan selkeästi tärkein käännösstrategia. (Georgakopoulou 2009, 22, 26.)

Sanojen pituus ja kirjainten leveys eivät myöskään ole yhdentekeviä ruututekstien tekijälle. Katsojien lukunopeuden lisäksi myös televisioruudun koko ja pienin mahdollinen fontti, jonka keskivertokatsoja voi erottaa, rajoittavat ruututekstiin mahtuvien kirjainten määrää (Gottlieb 1992, 164). Suomen kielen muoto- ja kieliopillisista syistä suomen sanat vievät enemmän tilaa repliikin rivillä kuin esimerkiksi sanojen englanninkieliset vastineet (Gottlieb 2001, 257). Tekstittämisessä yksittäisten kirjainten muoto ei myöskään ole yhdentekevä. Esimerkiksi i, l ja t-kirjaimet ovat kapeita, ja m ja k ovat paljon leveämpiä. Tämä voi vaikuttaa sanaston valintaan, kun av-kääntäjä joutuu etsimään lyhyintä synonyymia, jossa on mahdollisimman vähän leveitä kirjaimia. Toki usein on mahdollista jakaa pitempiä tekstityksiä kahdelle riville, mutta aina tekstittäjä ei itse voi asiasta päättää. (Bogucki 2004, 77.) Näin on esimerkiksi ajastuspohjiin käännettäessä, eli ns. kakkoskäännösten tekijöiden kohdalla, joista puhun lisää alaluvussa 3.6.

Brittiläisen julkisen palvelun kanava Channel 4:n av-kääntäjä Hazel Morgan on sitä mieltä, että av-kääntäjällä on paras käsitys siitä, mitkä osat dialogista ovat kaikkein tärkeimmät. Kääntäjähän on nähnyt ohjelman melkein “freimi freimiltä”, kun hän on ruutukäännöstä varten kelannut sitä yksityiskohtaisesti molempiin suuntiin. Joskus ohjelman tekijät ovat valittaneet Morganille, että tämä on jättänyt ohjelmasta puolet kääntämättä, mutta hänen mukaansa tekstittäjän on helppo asettaa itsensä sellaisen katsojan asemaan, joka näkee ohjelman ensimmäistä kertaa. Morganin näkemyksen mukaan katsojat jättävät ohjelman kesken, mikäli he näkevät ruudulla liikaa tekstiä. Hyvä ruututeksti välittää sen, mitä tekijät ovat aikoneet, ja paras käännös on mahdollisimman

yksinkertainen. (Morgan 2001, 163.) Díaz Cintas ja Remael ovat samoilla linjoilla todetessaan, että koko ohjelman nähneellä tekstittäjällä on hyvä näkemys siitä, mikä on olennaista ja mikä epäolennaista. Jos tietyn kohtauksen kohdalla tekstittäjää mietityttää, hän voi miettiä, millainen ratkaisu vaatisi katsojalta vähiten panostusta. Olisiko parasta käyttää lyhyempää repliikkiä jossa on vähemmän tietoa, siis joka on nopeampi lukea, mutta vaatii enemmän pohtimista? Vaihtoehtona olisi hieman pidempi repliikki, jossa olisi enemmän tietoa. Tässä lukeminen olisi hitaampaa, mutta sisältöä ei tarvitsisi pohtia yhtä paljon. (Díaz Cintas & Remael 2007, 148).

Kääntäjä joutuu pitämään monta palloa ilmassa tehdessään ruututekstejä, eivätkä poisjättöihin ja tiivistämiseen liittyvät päätökset ole niitä helpoimpia. Kuitenkin vaikka kääntäjä tekisi päätöksensä intuition tai omien tuntemustensa mukaan, pitää oma toiminta voida jotenkin perustella. Tässä auttaa muiden kääntäjien yhteisö ja mahdollisuus keskustella omasta työstä ja käänösratkaisuista, jotta voi kehittyä kääntäjänä.

2.3. Lähdetekstin läsnäolo

Georgakopoulou toteaa kielten välisen kääntämisen olevan sellaisen kielellisen siirron tyyppi, jossa käänös eli ruututekstit eivät korvaa alkuperäistä lähdetekstiä, vaan molemmat ovat läsnä tekstitetyssä versiossa samanaikaisesti. (Georgakopoulou 2009, 21.) Vuonokari mainitsee, että koska tekstitys esitetään samanaikaisesti alkuperäisen dialogin kanssa, se on hyvin altis vertailulle, ja sen virheet korostuvat. Hän lisää pro gradu- tutkimuksensa pohjalta, että Suomessa katsojien kesken tekstityksistä käytävä keskustelu keskittyy lähinnä virheisiin ja muihin huonona pidettyihin ratkaisuihin. Näkymättömyyden ihanne ja väistämätön näkyvyys tekstitasolla muodostavat Vuonokarin mukaan vaikean yhtälön, joka tekee tekstittämisestä varsin epäkiitollisen kääntämisen lajin. Ongelmattomat käänösratkaisut saattavat sulautua taustaansa siten, että katsoja saattaa unohtaa niiden olemassaolon. (Voonokari 2008, 60.)

Suomalaiset ovat saaneet vaikutteita tietyistä angloamerikkalaisen kulttuurin piirteistä koko viime vuosisadan ajan, ja viime vuosikymmeninä yhä kasvavissa määrin. Kulttuurisesti ajatellen suomalaisella ja angloamerikkalaisella yhteisöllä on melko vähän eroa, vaikka kielellisesti eroa on enemmän: suomi on yksi niistä harvoista eurooppalaisista kielistä, joka ei ole indoeurooppalaista alkuperää. Suomalaiset lukijat jakavat länsimaiden traditioita suurilta osin, ja he ovat päässeet seuraamaan kansainvälistä mediaa ja populaarikulttuuria helposti jo vuosikymmeniä. Iso osa

median ja populaarikulttuurin sisällöstä on Suomessakin ollut alun perin englanninkielistä. Osittain tästä syystä suomalaiset osaavat usein englantia, ja monen suomalaisen englanti on sujuvaa. (Leppihalme 1997, 4.)

Av-kääntäjän on siis hyvä pitää mielessä se, kenelle käännetään. Kääntäjän kohdeyleisö saattaa olla tarkasti rajattu, kuten lastenohjelmien tapauksessa, tai yleisöä voi olla vaikeaa rajata, kuten keskusteluohjelmaa tekstitettäessä. Tieto (tai valistunut arvaus) ohjelman katsojista auttaa kääntäjää määrittelemään, kuinka tuttu ohjelman lähdekielen kulttuuri on sen yleisölle. (Díaz Cintas & Remael 2007, 150.) Englannista käännettäessä kielitaitoiset katsojat pystyvät usein tunnistamaan käännösten poikkeavuudet ja virheet, mikä vaikuttaa katsomiskokemukseen, kuten *The Pacificin* tapauksessa. Av-käännöksen vaikutuksesta mediateokseen uppoamiseen eli immersioon lisää alaluvussa 4.2.

3. TEKSTITTÄMISTÄ OHJAAVAT NORMIT JA KÄYTÄNNÖT

3.1. Tekstittäminen Suomessa

Suomalainen tv:n katsoja on tottunut siihen, että hänen televisioruutunsa alareunassa juoksee tekstitys aina, kun ruudussa puhuttu kieli ei ole suomea. Suomessa dubataan lähinnä vain lastenohjelmat, ja jo kouluikäiset lapset harjoittelevat malttamattomina, että oma lukutaito kehittyisi riittävän hyväksi tekstityksien lukemiseen. Suomen lisäksi ulkomaiset televisio-ohjelmat käännetään tekstityksinä mm. Hollannissa, osassa Belgiaa ja Portugalissa, siis maissa, joissa ohjelmien katsojamäärät ovat melko pieniä. (Vertanen 2004, 131.)

Leena Salmi on tutkinut, kuinka kauan suomalaiset käyttävät aikaa elokuva- ja tv-ohjelmatekstitysten lukemiseen tyypillisenä arkipäivänä. Kääntämisen opiskelijoiden otoksessa oli 93 vastaajaa, ja he käyttivät päivässä noin 56 minuuttia av-käännösten lukemiseen. Muut suomalaiset, 30 henkilöä, viettivät aikaansa tekstitysten parissa 64 minuuttia. (Salmi 2010, 6.) Samansuuntaisia tuloksia saatiin Satu Katajamäen pro gradu -tutkielmassa (2009), jossa haastateltiin internet-kyselylomakkeen avulla 106 henkilöä. Koska kysely tehtiin internetissä, vastaajissa oli paljon nuoria: yleisimmin vastaaja oli 16-vuotias, ja vastaajien keski-ikäkin oli vain 28 vuotta. Vastaajat arvioivat itse, kuinka monta tuntia he päivittäin viettävät av-käännösten parissa, ja yleisin vastaus oli kaksi tuntia; yleisimmin vastattiin yhdestä kolmeen tuntia (Katajamäki 2009, 28–30).

Työssäkäyvän ihmisen illassa ei ole kovin monta tuntia ennen nukkumaanmenoa, joten tv:n edessä keskimäärin käytetty tunti vaikuttaa pitkältä ajalta. Jos ajatellaan, että arkipäivisin ihmisten aika menee pitkälti muuhun kuin vapaa-ajan toimintaan, johon elokuvien ja tv-sarjojen seuraamisen voisi laskea, on tekstitysten seuraamiseen käytetty aika viikonloppuisin todennäköisesti vielä pitempi. Av-käännökset ovat siis usein ja säännöllisesti läsnä arjessamme, vaikka niiden läsnäoloon ei tavallinen kansalainen useinkaan kiinnitä huomiota. Díaz Cintas näkemyksen mukaan av-alan kääntämistä voidaan pitää määrällisesti aikamme tärkeimpänä käännöstoimintana. Av-kääntäminen siis paitsi tavoittaa suuret määrät ihmisiä esimerkiksi televisio-ohjelmien kautta, myös

käännettävien tekstien, eli käännöstuotteiden, volyymi on valtaisa. Av-kääntämisen avulla kulttuurista toiseen siirtyy dokumentteja, elokuvia, uutisia, konsertteja, tv-sarjoja ja paljon muuta. (Díaz Cintas 2004, 50.)

Suomessa av-kääntäjiksi lasketaan televisio-ohjelmien kääntäjät, dvd-kääntäjät, elokuvien kääntäjät, ooppera- ja teatteriesitysten kääntäjät, yritysvideoiden kääntäjät sekä internetsivujen ja tietokone- ja konsolipelien kääntäjät eli niiden lokalisoijat. Koska toimeksiantajat pyrkivät kustannussyistä ulkoistamaan käänno toimintaa, vain pieni osa av-kääntäjistä on suorassa työsuhteessa toimeksiantajaansa (Aulavuori-Rosvall s.a.). Suomessa pääasiassa vain Ylellä on näitä in-house-kääntäjiä. Yle on tällä hetkellä myös ainoa yritys, joka lähettää Suomessa televisio-ohjelmia ja teettää käännot omilla käännosastoillaan. Kuitenkin Yle on käyttänyt alihankinnoissaan lähivuosina myös mm. BTI Studiosia. Suuret, kansainväliset yritykset BTI Studios ja SDI Media sekä huomattavasti niitä pienempi, suomalainen Pre-Text tuottavat tekstityksiä televisio-ohjelmien lisäksi myös dvd- ja blu-ray-markkinoille, internetiin ja elokuvateattereihin, vaikka ne teettävätkin enimmäkseen tv:n ruutukäännöksiä. (Lång 2013, 53.)

Ennen kuin suomalainen pääsee seuraamaan haluamaansa ohjelmaa tai teatterielokuvaa suomen kielellä, käy teos läpi monenlaisia vaiheita tuotantokoneistossa. Kuten muissakin maissa, myös Suomessa täyspitkän elokuvan levitys eri medioissa käy läpi useita vaiheita: tv-kanava saattaa maksaa elokuvasta etukäteen, se julkaistaan elokuvateattereissa, ja siitä myydään dvd-painoksia. Lopulta elokuva julkaistaan erilaisilla maksukanavilla ja internet-palveluissa, ja viimeiseksi julkisilla tv-kanavilla. Tästä jakelujärjestyksestä käydään tiukkoja neuvotteluja eri tuottajien, jakelijoiden, julkaisijoiden, tv-kanavien omistajien ja eurooppalaisten viranomaisten välillä. (Gambier & Gottlieb 2001, xii–xiii.) Monille alaa tuntemattomille suomalaisille tulee yllätyksenä, että tällaisessa kuviossa esimerkiksi elokuvalla saattaa olla joka vaiheessa eri kääntäjä.

Suomalaisten av-kääntäjien ylläpitämän sivuston (av-kaantajat.fi) mukaan suomalaisen tekstittäjän tärkeimpiä työkaluja ovat tietokone, tekstinkäsittelyohjelma ja usein myös ajastusohjelma. Av-kääntäjällä on oltava nopea internet-yhteys, jolla hän lataa videotiedostot ja käsikirjoitukset toimeksiantajan palvelimelta (Aulavuori-Rosvall s.a.). Av-kääntämisessä ajastaminen tehdään painamalla ruututekstin repliikit ohjelmaan yksi kerrallaan, ensin dialogin alkaessa sisään ja puheen loputtua ulos. Ns. kakkoskäännöksiä kutsutaan käännoiksi, joita av-kääntäjä ei ajasta itse, vaan jotka hän tekee valmiiseen pohjaan, usein muulla kuin suomen kielellä valmiiksi ajastettuihin repliikkeihin (Katajamäki 2009, 7). Suomalaisista yrityksistä pisimmät av-kääntämisperinteet on Yleisradiolla, joten esittelen seuraavaksi sen toimintaa lyhyesti.

3.2. Ylen vaikutus suomalaisiin tekstityskonventioihin

Yleisradion eli Ylen pyrkimyksenä on palvella koko Suomen kansalaisia. (Yle) Yle edustaa Suomessa julkisen palvelun televisiotoimintaa, joka ottaa mallia perinteisestä eurooppalaisesta, esimerkiksi Ison-Britannian BBC:n, tyyppisestä televisiotoiminnasta. Yleisradiolla on julkisen palvelun tehtävä, joka on määritelty laissa (Laki Yleisradio Oy:stä 1993/1380), ja jonka keskiössä on kattava ohjelmapalvelu. Laki määrää, että Yleisradion on tarjottava monipuolisia ja kattavia televisio- ja radio-ohjelmia ja niihin liittyviä oheis- ja lisäpalveluita jokaisen kansalaisen saataville yhtenäisin ehdoin. (Nordenstreng & Wiio 2012, 152–153.) Yleisradioiden palvelut rahoitetaan televisioluvilla tai katselumaksuilla, jotka monissa maissa suojaavat julkisen palvelun tv- ja radiotoimintaa poliittiselta painostukselta ja turvaavat palvelun saatavuuden. Suomessa julkinen palvelu on rahoitettu vuodesta 2013 lähtien yleisradioverolla, jonka määrä riippuu henkilön ansiotuloista ja pääomatuloista. (Nordenstreng & Wiio 2012, 44–45.)

Ylen pitää pystyä tuottamaan monipuolisia televisio-ohjelmia, joiden avulla suomalaiset sivistyvät ja saavat tietoa, mutta myös viihtyvät ja kokevat elämyksiä. Ylen tehtävä ei ole esittää suuria katsojalukuja kerääviä ohjelmia, vaan sekä suurta yleisöä että pieniä marginaaliryhmiä kiinnostavaa tuotantoa. Tärkeää yleisradiolaissa on myös kielellinen tasavertaisuus: Ylen tulee lähettää ohjelmia ja palveluja ruotsin-, saamen- ja romaninkieliselle väestölle, sekä myös viittomakieliselle yleisölle. Näiden lisäksi Yle tuottaa esimerkiksi uutisia englanniksi ja venäjäksi. (Nordenstreng & Wiio 2012, 154.) Kuulovammaisille Yle tarjoaa viittomakieliset uutiset ja ohjelmatekstitettyjä tv-ohjelmia. Näkövammaisille tarjotaan äänitekstityksiä. (Yle.fi.) Kun BBC:n toimilupaa kymmenisen vuotta sitten uusittiin, samalla määriteltiin myös yleisradiotoiminnan tarkoitus. Yleisradioiden tärkeimmiksi tehtäviksi nostettiin kansalaisuuden vahvistaminen, opetuksen ja oppimisen edistäminen, luovuuden ja kulttuurin tukeminen, kansakunnan ja sen osien heijastaminen, maailman tuominen lähemmäs ihmistä ja digitaalisen Ison-Britannian rakentaminen. Tällaisia arvoja ja näkemyksiä on myös Suomessa haluttu yhdistää Yleisradioon. (Wessberg 2010, 196.)

Suomalaiset ovat tottuneet tietynlaiseen laatuun Ylen ohjelmia seurattaessaan. Risto Uimosen mukaan Ylen televisiokanavat pitävät kiinni tietyistä laatustandardeista, mikä vaikuttaa suuren yleisön makutottumuksiin ”hyvässä ja pahassa”. Koska Ylellä on julkisen palvelun velvoite, Uimonen kokee Ylen määrittelevän laatustandardin suomalaiseen televisiotoimintaan yleisemminkin. (Uimonen 2010, 219.) Tämä laadun määrittelemine ja edelläkävijän rooli laatuasioissa on Ylelle ominaista, ja se pätee myös Ylen tarjoamiin av-käännöksiin. Myös Lång ym. toteavat Ylellä olevan

laadukkaat tekstitykset: Långin artikkelissa oli käytetty tekstityksien silmänliiketutkimuksen vertailukohtana Ylen ruututekstejä, sillä Ylellä on tarkat ohjeet tekstien laatimiseen ja niitä pidetään yleisesti korkealaatuisina. Lisäksi Ylen tekstitysohjeet ovat muiden Suomessa toimivien tekstitysyriyten ohjeiden kanssa yhtenäisiä. (Lång ym. 2013, 76.)

3.3. Tekstittämisen normit ja konventiot

Suomen kielen perussanakirjan (2004) mukaan normi tarkoittaa sääntöä, ohjetta tai mallia. Normatiivinen tarkoittaa normina olevaa, ohjeita antavaa tai ohjeellista. Konventio määritellään kielitoimiston sanakirjassa sovinnaiseksi tavaksi tai käytänteeksi. Theo Hermans käsittelee artikkelissaan konventioita ja normeja kääntäjän näkökulmasta. Hän toteaa, että konventiot syntyvät toistuvista käytännöistä, niissä on kyse sosiaalisista tavoista ja ennakkotapauksista, ja niiden tunteminen edellyttää yleistietoa ja tiedon hyväksymistä. Konventiot muodostuvat oletusten verkosta: toiset olettavat, että yksilö noudattaa tiettyä käytösmallia, jonka noudattamista yksilö olettaa toisten olettavan, ja yksilö samalla olettaa muiden noudattavan. Kyse on siis sosiaalisista oletuksista ja ”oletusten oletuksista”, eli vastavuoroisista oletuksista. Vaikka konventiot eivät edellytä selkeitä sopimuksia yksilöiden välillä tai ole riippuvaisia niistä, ne ovat yleisesti hyväksytyjä, ja toimivat sosiaalisina rajoitteina käytökselle. Konventiot ovat siis tavallaan pelkkiä kehotuksia tietynlaiseen toimintaan. (Hermans 1991, 161.)

Hermans esittää, että kaikkia kääntämisen osa-alueita ja jokaisen päätöksen tekemistä käännösprosessissa ohjaavat tietyt normit (1991, 158). Yleisesti ajatellen normit antavat sosiaalisissa ryhmissä toimiville ihmisille mahdollisuuden hallita stressiä, sillä ne vähentävät ympäristön tarjoamien virikkeiden monimutkaisuutta ja sattumanvaraisuutta. Normit rajoittavat näihin virikkeisiin vastaamista tarjoamalla yhdenmukaisia ratkaisuja tiettyihin ongelmiin. (Hermans 1991, 160.) Andrew Chesterman puolestaan mainitsee normien sijaitsevan lakien ja konventioiden välimaastossa. Lait ovat ehdottomia ja objektiivisia: ne ovat auktoriteetin säätämiä, ja lakia rikkovia rangaistaan. Konventiot edustavat heikompia normeja, niiden rikkominen on vain epäsovinnasta, epätavallista. Ne eivät ole sitovia, sillä niiden taustalla ei ole ulkopuolista tahoa asioita ajamassa. (Chesterman 1997, 55.)

Yleensä normien noudattamista valvoo jokin auktoriteetti, jolla on valta oikaista tai kritisoida henkilöitä, jotka niitä rikkovat. Sosiaalisten normien tapauksessa normien noudattajat samaistuvat normiauktoriteettiin, ja jopa itse säätelevät käytöstään normien mukaiseksi. Normit vaikuttavat

kaikkien yhteisöön kuuluvien, siis myös auktoriteetin edustajien, toimintaan. (Bartsch 1987, 167.) Käännösyriyten ja esimerkiksi Ylen voisi ajatella olevan yhteisöjä, jotka valvovat käännöstuotteidensa laatua normien avulla. Vaikka yksittäisiä normeista poikkeavia kääntäjiä Ylellä olisikin, yhteisön sisällä poikkeuksiin kiinnitettäisiin huomiota tekstityksen tarkistusvaiheessa, ja asia otettaisiin todennäköisesti esiin kääntäjän kanssa.

Heulwen James on kirjoittanut tekstityskonventioista ja ruututekstien laadusta. Hänen mukaansa katsojat ja heidän odotuksensa ovat kääntäjän asiakkaista tärkeimmät. Katsojan täytyy voida seurata tekstityksiä vaivattomasti ja luottaa niiden sisältöön. Tekstitysten täytyisi olla virheettömiä, selkeitä, uskottavia ja samalla luoda vaikutelma siitä, että ne ovat osa ruudun tapahtumia. Jotta tähän päästäisiin, tekstityskonventiot pyrkivät tarjoamaan ohjeita, joilla taattaisiin pysyvä, korkea tekstityslaatu. Esimerkiksi ajastamiseen, repliikin kestoon ja kuvan leikkauksiin liittyviä konventioita täytyy noudattaa samaan tapaan kuin muita hyvän tekstittämisen periaatteita. Käännöstuotteen täytyisi lisäksi täyttää muiden asiakkaiden odotukset. Eri asiakkailla on erilaisia toiveita, jotka joskus pakottavat tekstittäjän tekemään kompromisseja erilaisten tekstitystapojen ja -konventioiden välillä. (James 2001, 152.)

Jan Ivarssonin mukaan elokuvakävijät ja televisionkatsojat ovat usein kaavoihinsa kangistuneita, ja elokuva- ja televisioyhtiöille on hyödyllistä käyttää tätä tietoa hyväkseen. Yhtiöt käyttävät, av-kääntäjiensä välityksellä, tietynlaisia konventioita ja sääntöjä tekstityksiensä ulkoasussa. Joskus nämä konventiot ja säännöt ovat julkilausuttuja, joskus viitteellisiä. (Ivarsson, 1992, 115.) Suurta osaa säännöistä ei ilmaista yleisölle, mutta ne ovat olleet käytössä kauan, ja katsojat voivat silti olla tietoisia niistä. Konventiot on mahdollista kirjata ylös, erityisesti aloittelevien av-kääntäjien iloksi. Ne luonnollisesti eroavat toisistaan eri maissa, ja eri av-käännösyriyksillä on omia sääntökirjojaan. Yleensä näitä sääntöjä ja konventioita ei ole tarvetta muuttaa, sillä ne toimivat juuri siksi, että niitä pidetään itsestäänselvyyksinä. (Ivarsson, 1992, 115.) Uskon, että Suomessa käännösnormeista pidetään tarkimmin kiinni Ylellä, jolla on myös pisin historia normien luomisessa. Seuraavaksi perehdyn Ylen tekstityskonventioihin.

3.4. Ylen tekstityskonventiot

Jotta päästäisiin ideaalitalanteeseen, jossa tekstitys on niin sujuva että katsoja kuvittelee ymmärtävänsä lähdekieltä eikä koe lukevansa tekstitystä, on Yleisradiolla määritelty tietyt tekstityskonventiot, ennalta sovitut toimintatavat, joita tekstittäjät noudattavat. Yleisradion

tekstitystiimin vuoden 2002 ohjeissa todetaan tekstityksestä näin: ”Ruututekstitys on kirjallisessa muodossa esitetty suomenkielinen tiivistelmä ohjelman vieraskielisen puheen sisällöstä” (Holopainen 2010, 5–6). Sanomaa on siis tiivistettävä siten, että tekstitykseen jää juonen ymmärtämisen kannalta välttämätön aines, kuten Esko Vertanen asian ilmaisee (2007, 152). Ylen tekstityksessä yhdelle riville mahtuu 33 lyöntiä. Täyspitkän kaksirivisen repliikin on oltava ruudulla näkyvissä neljästä viiteen sekuntia ja täyspitkän yksirivisen kahdesta kolmeen sekuntia. Repliikin minimikesto on yksi sekunti, ja maksimikesto on selvästi alle kymmenen sekuntia, toteaa Vertanen. (2007, 151.) *Code of Good Subtitling Practice* -ohjeistuksen mukaan pisin kesto kaksiriviselle olisi noin 7 sekuntia (Carroll & Ivarsson 1998). Jokaisen repliikin pitäisi olla järkevä kokonaisuus, kuten virke tai lause, jonka lukija ymmärtää yhdellä lukemisella. Jos asia jaetaan useampaan repliikkiin, sen loppuun pannaan viimeisestä sanasta erotettu tavuviiva. (Vertanen 2007, 154.)

Puhujan vaihtuminen merkitään Ylellä välilyönnein erotetulla tavuviivalla. Ruututekstejä kirjoitettaessa noudatetaan suomen kielen välimerkkisääntöjä. Teksti kursivoidaan silloin, kun puhuja ei näy kuvassa, ja hänen äänensä kuuluu esimerkiksi puhelimesta, oven takaa tai televisiosta. Myös kerronnan eri tasoissa ilmaantuvia takaumia voidaan kursivoida. Vieraskieliset sanat kursivoidaan, ja jos kuvassa on juonen kannalta keskeistä kirjoitettua tietoa kuten lehtiotsikoita, paikannimiä tai kylttejä, ne käännetään niin kutsutuiksi plansseiksi ja keskitetään. (Vertanen 2007, 155.) Ylellä myöskään ohjelmien audiovisuaalisuutta ei sivuuteta, vaan koulutuksissa korostetaan kuvanlukutaitoa ja kontekstin huomioonottamista (Holopainen 2010, 5–6). Ylen kääntäjänä toiminut Holopainen tutki itse tekemäänsä tekstitystä, ja tuloksien mukaan hänen tekstittämänsä kieli oli tiivistä ja sen ilmaisu oli napakkaa, myös silloin kun aika ja tila olisivat antaneet mahdollisuuden laajempaankin ilmaisuun. Holopainen koki, että suomalaisen tekstityksen konventiot suosivat tiivistä ilmaisua, ja fiktiota tekstitettäessä napakkuus ja selkeys edesauttavat sanoman välittymistä ja dialogin toimivuutta. Täten katsojan on helppo eläytyä elokuvaan. (Holopainen 2010, 120.) Jotta tekstityksestä vastuussa oleva henkilö tunnistetaan ja hän saa tekijänoikeudet hengentuotteeseensa, Ylen tekstityksissä ohjelman loppuun laitetaan tekstittäjän nimi ja vuosi, jona tekstitys on tehty. Tämä käytäntö ei ole dvd-kääntämisessä välttämättä käytössä lainkaan, kuten *The Pacificin* tapaus osoittaa.

Satu Katajamäki tutki pro gradussaan internet-kyselyn avulla sitä, tuntevatko suomalaiset tv:n katsojat tekstityskonventioita. Katajamäen hypoteesina oli, että olisi järkeenkäypää, että suomalaiset olisivat oppineet konventioita alitajuisesti, koska he ovat seuranneet ruututekstejä vuosikausia, ja tutkimuksen mukaan katsoivat tekstitettyjä ohjelmia keskimäärin kaksi tuntia päivässä. Hän halusi

myös selvittää, millaisiin seikkoihin heidän huomionsa kiinnittyy. (Katajamäki 2009, 2–3.) Kyselyn mukaan katsojat huomioivat useammin tekstitysten negatiivisia kuin positiivisia piirteitä. Erityisesti heidän huomionsa kiinnittivät sanaleikkien ja sanontojen käännökset, sekä puhekielisyys ja tavallista värikkäämpi kielenkäyttö, joista oli sekä myönteisiä että kielteisiä mielipiteitä. (Katajamäki 2009, 31.) Katajamäen tutkimuksesta kävi ilmi, että kyselyyn vastanneiden televisionkatselutottumuksilla ei ollut merkitystä siihen, kuinka paljon he antoivat oikeita vastauksia av-kääntämisen konventioita koskeviin kysymyksiin. Televisiota tuntimääräisesti enemmän katsovat eivät siis tunteneet konventioita sen paremmin kuin muutkaan. (Katajamäki 2009, 47.)

Av-käännösten reseption eli vastaanoton tutkiminen ei ole helppoa, sillä ruututekstit ovat niin nopeasti ohimeneviä, että niihin reagoiminen on usein alitajuista. Myös Ylellä varmasti hyödyttäisiin katsojatutkimuksesta, etenkin kun esimerkiksi repliikkien lukuajasta ollaan monta mieltä – jos katsojien lukunopeus on vuosien mittaan nopeutunut, voisiko Yle tehdä reseptiotutkimusta ja muuttaa käytäntöjään? Muutenkin av-käännösalan muuttuessa Ylen olisi paras olla mukana kehityksessä, ettei se jää vanhaksi linnakkeeksi, kun maailma ympärillä on muuttunut vaikkapa av-käännösnormien suhteen jo ajat sitten. Suomalaisia, käytännössä Ylen asettamia av-käännösnormeja haastavat dvd-käännösten mukanaan tuoma tekniikan ja kääntämiskäytäntöjen muuttuminen, joista lisää seuraavassa.

3.5. Dvd-tekstittäminen

Analogisesta tekniikasta digitaaliseen tekniikkaan siirtyminen ja kuvien digitalisoituminen on muuttanut av-kääntämisalaa voimakkaasti ja avannut monenlaisia uusia mahdollisuuksia. Viime vuosikymmeninä av-kentän ovat panneet uusiksi paitsi kaikkialla läsnä olevat tietokoneet ja internet, myös dvd:n, (*Digital Versatile Disc*) ilmestyminen. Dvd on ollut toistaiseksi suosituin väline av-ohjelmien jakeluun ja seuraamiseen. (Díaz Cintas & Anderman 2009, 3.) Dvd on toki esimerkiksi VHS-kasettiin verrattuna laadultaan ja tallennustilaltaan ylivertainen, mutta nykyisin mm. blu-ray-levyllä saadaan aikaan vielä laadukkaampaa teräväpiirtokuvaa ja -ääntä. Myös tietokoneelle ladattavat tai suoratoistona esitettävät tiedostot kuten tilausvideot (*video on demand*) ovat valtaamassa alaa 2010-luvulla, ja dvd:n voidaan ajatella jääneen jo hieman kehityksessä jälkeen, vaikka se vielä suosittu onkin. Dvd-levylle voidaan tallentaa kaikkiaan kahdeksan erilaista ääniraitaa, siis ohjelman alkuperäinen ääni ja enintään seitsemän dubattua versiota. Yhdelle levylle voidaan myös lisätä 32 eri tekstitystä, lähdekielen ja monen eri kohdekielen väliset tekstitykset sekä

lähdekielisiä tekstityksiä esimerkiksi kuulovammaisille tai nuorelle yleisölle. (Gambier & Gottlieb 2001, xiii.)

Av-kääntäminen sai uuden ulottuvuuden, kun kotien videonauhurit alkoivat yleistyä 1980-luvulla. Tällöin myös videoelokuvia alettiin tekstittää teatterielokuvien ja televisio-ohjelmien lisäksi. Aluksi elokuvan maahantuoja palkkasivat av-kääntäjät joko itse tai hankkivat freelancereita, mutta videoiden käännöstarpeen lisääntyessä kääntämisen hallinnointia varten perustettiin käännöstoimistoja. Käännöstoimistot tekevät kuitenkin muutakin kuin välittävät käännöstyön asiakkaalta kääntäjälle: niillä on roolinsa myös käännösten laadun seuraajina, toimitusaikojen valvonnassa ja alan tekniikan kehittämisessä. (Laine 2007, 265.)

Kuten luvussa kaksi todettiin, tällä hetkellä av-kääntämisen suurimmat toimijat Suomessa ovat Ylen lisäksi BTI Studios, SDI Media Oy ja Pre-Text Oy. BTI ja SDI ovat monikansallisia yrityksiä, jotka neuvottelevat elokuvayhtiöiden, elokuvan levittäjien ja kansainvälisten tv-kanavien kanssa ja toimittavat käännökset kaikilla asiakkaan tarvitsemilla kielillä. Usein dvd-elokuvaa levittävä yhtiö ostaa yhdeltä globaalilta yritykseltä kaikki Suomessa julkaistavalle dvd:lle tulevat eri kieliset käännökset. Suuri yritys, joka pystyy toimittamaan teknisesti ja laadullisesti yhtenäiset käännökset mahdollisimman monella kielellä voittaa kilpailun. (Laine 2007, 265–266.) Suurilla kansainvälisillä käännösyrityksillä on omat keinonsa nostaa tuottavuuttaan, kuten kääntämisen tekninen nopeuttaminen esimerkiksi ajastuspohjia käyttämällä. Nämä pohjat jakavat mielipiteitä, kuten seuraavassa luvussa käy ilmi.

3.6. ”Kakkoskäännökset” – EMT-tiedostosta kääntäminen

Suurelle av-käännösyhtiölle on helpointa hoitaa suuret monikieliset projektit siten, että luodaan yksi tiedosto eli kakkoskäännös, eräänlainen valmiiksi ajastettu sapluuna, jonka päälle kaikki muun kieliset käännökset tehdään. Alkuperäinen dialogi jaetaan samanlaisiin osiin kaikkia kääntäjiä varten, ja ruututekstit seuraavat tarkalleen samaa ajastusta kaikilla kohdekielillä. (Díaz Cintas & Remael 2007, 35). Eräät käännösalan asiantuntijat kuten Tiina Holopainen ovat sitä mieltä, ettei av-kääntäjän pitäisi suostua kakkoskäännösten tekemiseen lainkaan. Valmiiksi jaotellut ja ajastetut ruututekstit eivät anna kääntäjälle mahdollisuutta jakaa ja rytmittää tekstiä kuten hyvää suomea pitäisi. Lisäksi ykköskieline käännös vaikuttaa negatiivisesti kakkoskäännökseen, latistaa ja yhdenmukaistaa käännöksiä. Holopaisen mukaan kakkoskäännösten hyväksyminen saattaa myös

köyhdyttää av-kääntäjän työn sisältöä, sillä moni käännöstoimisto pitää kääntämistä mekaanisena toimintana. (Holopainen s.a.)

Kokeneen suomalaisen av-kääntäjän Lauri Mäkelän mukaan *The Pacificin* dvd-versiot on todennäköisesti käännetty EMT-tiedostosta. Kyse on dvd-kääntämisessä yleistymässä olevasta *English master template* -tiedostosta, joka on valmiiksi ajastettu, usein halvan työvoiman maassa. EMT:hen on ajastettu aivan kaikki ohjelmassa sanottu, pienimmästä huudahduksesta lähtien, sekä esimerkiksi kaikki ruudussa näkyvät kyltit, liikennemerkkit ja muut taustalla vilahtavat tekstit. Tällaisen tiedoston repliikit vilkahtelevat ruudussa noudattamatta lukunopeusrajoja, eikä kääntäjälle useinkaan anneta lupaa edes muokata repliikkien ajastusta tai yhdistellä liian lyhyitä repliikkejä. Mäkelä toteaa, että vanhan dvd-käännöksen suuri repliikkimäärä saattaisi viitata EMT-tiedostoihin. Yksi av-kääntämisen tärkeimmistä peruspilareista on tiivistäminen, jota EMT-tiedostojen pohjalta kääntäminen ei mahdollista. Teknisesti mikään ei kuitenkaan estäisi repliikkien muokkaamista siten, että niitä voisi jättää kääntämättä tai ajastaa uudelleen. Myös *The Pacificin* dvd:illä esiintyvä puutteellinen ajastus on tyypillistä EMT-pohjiin käännettyille ruututeksteille. (Mäkelä 2014.)

Tiina Holopaisen näkemykset tukevat Mäkelän ajatuksia, sillä hänen mukaansa ajastuspohjat eli kakkoskäännökset tai EMT-tiedostot ovat laskeneet av-käännösten laatutasoa. Ajastuspohjien on koettu hidastavan ja jopa vaikeuttavan kääntäjän työskentelyä. Holopainen toteaaakin suoraan dvd-käännösten laadun olevan nykyisin kyseenalainen, sillä usein näiden ruututekstien lukunopeudet ovat liian suuria, ilmaisut latteita ja epäluonteivia ja tekstin jaottelu ja koheesio ovat puutteellisia. (Holopainen 2015, 94.) EMT-tiedostojen laatiminen on perinteistä av-kääntämistä selvästi helpompaa, nopeampaa ja edullisempaa käännöstoimistoille. Kun tekstittäjää kehoitetaan kääntämään tällaisen tiedoston pohjalta, voi toimeksiantaja todeta kääntäjän tekevän kakkoskäännöstä, josta tälle maksetaan pienempi korvaus, sillä ”apuna” on EMT-tiedosto. Todellisuudessa av-kääntäjälle on tiedostosta enemmän haittaa kuin hyötyä, etenkin muista kielistä huomattavasti eroavalle suomen kielelle käännettäessä. (Mäkelä 2011.) Suomessa suuret, kansainväliset yritykset kuten SDI Media ja BTI Oy käännättävät EMT-tiedostoista, toisin kuin Yle tai suomalaiset, kääntäjälähtöiset yritykset kuten Pre-Text, Stellar Text ja Rosmer International. (Mäkelä 2014.) Pedersen vertaili ruotsalaista ja tanskalaista käännösnormiaineistoa, ja keskittyi oletettuun lukunopeuteen, tiivistyksen tasoon ja repliikkien tiheyteen. Repliikkien tiheydestä saatiin tutkimuksessa merkitseviä eroja, joihin kakkoskäännökset vaikuttavat: tiheyteen liittyvä skandinaavinen normi saattaa siis muuttua ja repliikit todennäköisesti tihentyä, koska kansainväliset käännöstoimistot käyttävät ajastuspohjia. (Pedersen 2011, 210.)

Greenin ym. näkemysten mukaan lukija tai katsoja tunnistaa laadukkaasti tehdyn teoksen sen nähdessään, ja mielestäni av-käännöksen laatu on tärkeä osa laadukasta audiovisuaalista tuotetta. Yksi laadukkaan työn merkki on sen ulkoinen menestys: kirjat jotka asiantuntijat valitsevat klassikoiksi tai jotka saavuttavan bestsellerin aseman. (Green ym. 2004, 320.) Koen, että *The Pacific* on tällainen laatusarja, jota on myyty sen edeltäjän suosiolla, ja jolle haluttaisiin saada klassikon asema. Uskon, että moni *The Pacificin* ostaja on ottanut dvd-kokoelman käteensä kaupassa ajatellen, että pääsee nauttimaan jännityksestä, surusta ja voitonriemusta uuden, laadukkaan teoksen avulla. Tämä kävi ilmi myös internet-keskustelijoiden kommenteista. Siksi olenkin samaa mieltä Tiina Holopaisen kanssa siitä, että on nurinkurista, että dvd-käännöksistä maksetaan pienimpiä palkkioita. Juuri dvd:iden tulisi ”kestää” monia vuosia ja useita katsomiskertoja. (Holopainen 2015, 93.) *The Pacific* on keräilykohde, joka odottaa hienossa metallikotelossaan sitä hetkeä, kun se päätetään katsoa uudelleen. Jos sarjaa ei tee mieli katsoa yhä uudelleen sen puutteellisen käännöslaadun takia, voi sen hankinta tuntua turhalta. Seuraavassa luvussa käsittelen laatukysymystä: käännöslaadun määritelmää, sen mittaamista, tarkastusta ja vaikutusta katsojan eläytymiseen.

4. TEKSTITYKSEN LAATU JA SIIHEN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT

4.1. Laadun määrittely ja mittaaminen

Käännöslaadusta puhuttaessa mieleen tulee monenlaisia kysymyksiä: mitä laadulla tarkoitetaan? Kenen näkemys laadusta on kyseessä? Kuka määrittelee laadun? Ohjelman katsoja, kääntäjä/t, arvion kirjoittaja, käännösosasto, tv-yhtiö, käännösalan tutkijat vai opettajat? Vai pitäisikö av-käännöslatuun vaikuttaa eniten ohjelman tuottajan tai ohjaajan aikomukset ja intressit? Kun Ylen FST:n tiimissä keskustellaan käännöslaadusta, näkemyksenä on usein, että laatu viittaa katsojan kokonaisvaltaiseen kokemukseen ja kääntäjän rooliin tämän kokemuksen luomisessa. Kun kääntäjien ryhmässä arvioidaan käännöslaatua, pohditaan usein, miten hyvin tai huonosti käännös toimii audiovisuaalisessa kontekstissaan. (Gummerus & Paro 2001, 138.)

Kristiina Abdallah esittää pro gradussaan ajatuksia siitä, kuinka laatu on suhteellinen, hankalasti mitattavissa oleva käsite. Hän pohtii myös sitä, miten ruututekstin laatua voitaisiin käytännössä mitata. Teknistä laatua voitaisiin tutkia esimerkiksi laskemalla käännöksen puuttuvat välimerkit ja lyöntivirheet, tai suomen kielelle epätyypilliset ilmaisut ja kielioppivirheet. Ajastuksen onnistumista voidaan mitata lukunopeusmittarin ja lukijan tyytyväisyyden avulla, mutta tekstityksen sisällön laatua on paljon vaikeampi mitata. Se, mikä käännösratkaisu olisi milloinkin paras, on täysin subjektiivinen asia, eikä siitä voida tehdä yleispäteviä suosituksia. (Abdallah 2003, 31.)

Díaz Cintas pohtii käännöslaadun varmistamista siten, että kääntäjä voisi saada riittävän määrän taustamateriaalia tehtävänsä suorittamiseen. Hän myös painottaa, kuinka onnistunut käännös on tärkeä osa laadukasta av-tuotetta, vaikka yleisesti vaikuttaakin siltä, ettei tekstityksiä osata arvostaa riittävästi. Hänen mukaansa nykyisillä globaaleilla markkinoilla hyvin myyvä elokuva on helppo saada menestymään myös uusissa maissa, ja sen av-käännös on olennainen osa tuotteen kansainvälistä menestystä. Useampien ohjaajien olisi ymmärrettävä, että käännösprosessi on tärkeä taiteellinen tekijä tuotannossa ja siihen täytyisi kiinnittää enemmän huomiota. Kääntämiseen on myös kannattavaa satsata tarpeellinen määrä rahaa, etenkin kun summa on yleensä hyvin pieni tuotannon kokonaiskustannuksiin verrattuna. Tekstitys täytyy ymmärtää keskeiseksi osaksi

elokuvan taiteellista luomisprosessia, eikä pelkäksi liitteeksi, pakolliseksi kustannuseräksi. (Díaz Cintas 2001, 207.)

Pietten näkemyksen mukaan taloudelliset tekijät ovat aina olleet läsnä av-kääntämisessä. Käännökset mielletään viihdeteollisuuden sivutuotteiksi, ja tuottajat vaativat usein, että ne olisi saatava edullisesti. Voisi olettaa, että tekstityksien laatu olisi suoraan verrannollinen alkuperäisen ohjelman kaupallisuuteen: tällöin tuotannolla olisi mahdollisuus saada tarpeeksi voittoa, ja tekstitykset voitaisiin teettää parhaissa mahdollisissa olosuhteissa. Kuitenkin todellisuus on usein päinvastainen, ja kaikkein kaupallisimpien tuotantojen tekstitykset ovat niitä huonoimpia. Kun ohjelma on suunnattu pienemmälle ja vaativammalle yleisölle, ovat käännöksetkin Pietten mukaan yleensä parempia. (Piette 2002, 189.) *The Pacificin* tuottamiseen käytettiin vuonna 2010 noin 120 miljoonaa dollaria, eli valtava rahasumma, josta varmasti olisi voitu käyttää osa myös laadukkaisiin dvd-käännöksiin.

Koska käännöslaatu on melko subjektiivinen, eikä ainakaan absoluuttinen asia, voi kääntäjän olla vaikea konkreettisesti perustella, miksi toimeksiantajan kannattaa siihen panostaa taloudellisesti. Hyvä av-käännöslaatu on kuitenkin lähtemätön osa laadukasta tuotetta, ja mielestäni esimerkiksi *The Pacificin* tapauksessa on vaikea perustella kalliin suurtuotannon vesittämistä puutteellisella dvd-käännöksellä. Vastuu tuotteesta ja kuluttajan tyytyväisyydestä täytyisi ulottua koko tuotantoprosessiin: myös sen käännöksiin, vaikka ne yhtiön asiaan perehtymättömästä johtoportaasta turhalta menoerältä tuntuisivatkin.

4.2. Laadun vaikutus katsojaan - eläytyminen eli immersio

Elokuvilla käymisestä muodostuu ympäristön ja tilanteen vuoksi intensiivinen kokemus: katsoja istuu pimeässä muiden kanssa, muttei kuitenkaan näe heitä. Katsoja istuu pehmeällä tuolilla ja kiinnittää huomionsa valkokankaalle ilman, että mikään muu vie hänen huomiotaan: hänelle tarjotaan intensiivinen, mediavälitteinen osallistumismahdollisuus. Sekä elokuva mediana että sen katsomisympäristö pyrkivät parhaansa mukaan häivyttämään sitä seikkaa, että elokuva on pelkkä esitys, eikä todellisuutta. Tämä kuvitteellisen ja toden rajojen sekoittaminen on elokuvaelämykselle keskeistä, ja representaatio vaikuttaa omalta havainnolta. (Turner 1999, 128.) Nykyiset kotiteatterimahdollisuudet tuovat elokuvateatterimaiset olosuhteet myös katsojan olohuoneeseen. Kaiuttimet sijoitellaan huolellisesti, ja niistä ja valtavan suurista teräväpiirtotelevisioista maksetaan suuria summia. Blu-ray ja HD-dvd tuovat sekä kuvan että äänen teräväpiirtona, ja kaiuttimet saavat

aikaan ns. *surround sound* -äänen, joka muistuttaa elokuvateatterin eri puolilta tulevaa, realistista ”tilääntä”. Näiden välineiden avulla on helppo eläytyä elokuvan maailmaan.

Greenin, Brockin ja Kaufmanin mukaan heidän kehittämänsä transportaatioteoria (*transportation theory*) auttaa ymmärtämään median välittämän nautinnon mekanismeja, kuten sitä, kuinka psykologinen immersio eli uppoaminen narratiiviseen maailmaan toimii. Teoriaan liittyvät myös median käytön positiiviset, nautintoa tuottavat seuraukset, sekä ne olosuhteet, joissa nautinto joko kasvaa tai vähenee. (Green ym. 2004, 312.) Transportaatio on määritelmänsä mukaan enemmän kuin nautinto: sitä voitaisiin kuvata houkuttelevaksi tilaksi, johon ihmiset säännöllisesti pyrkivät. Kirjojen kustantamot ja tv- ja elokuvateollisuus kukoistavat, sillä ihmisillä on tarve paeta vaihtoehtoihin maailmoihin ainakin muutamaksi tunniksi päivittäin. Transportaation tavoittaminen on tärkeää, sillä jos se jää kokematta, ovat katsojien reaktiot pettyneitä. (Green ym. 2004, 314.) Katsomansa elokuvan huonouteen tai lukemansa kirjan tylsyyteen pettyneet ihmiset saattavat kertoa, etteivät ”päässeet siihen sisälle”. Jos henkilö on uppoutunut tarinaan ja hänen huomionsa kiinnittyy yhtäkkiä esimerkiksi elokuvateatterissa kuuluvaan kovaääniseen puheeseen, hän usein kiukustuu. Tämän kiukun aiheuttaa se, että henkilö yllättäen kiskaistaan pois maailmasta, johon hän on transportaation avulla päässyt. Tällaiset tilanteet vievät mukanaan nautinnon. (Green ym. 2004, 314.)

Intensiivisen katsomiskokemuksen saamiseen tarvitaan paitsi hyvät ulkoiset olosuhteet, myös sellaiset av-tekstitykset, joihin katsoja ei joudu kiinnittämään liikaa huomiota, etteivät ne häiritse katsomiskokemusta. Panayota Georgakopoulou toteaa ruututekstien onnistuvan silloin, kun katsoja ei huomaa niitä. Jotta tämä saavutettaisiin, tekstitysten on noudatettava luettavuuden periaatetta sekä oltava riittävän tiiviitä siten, ettei katsojan huomio siirry ohjelmasta tekstityksiin. (Georgakopoulou 2009, 21.) Hazel Morgan ei pelkää käyttää latautunutta ilmaisua ”huono käännös” todetessaan, että hyvillä tekstityksillä ei pelasteta huonoa elokuvaa, mutta huonot tekstitykset voivat pilata hyvän elokuvan. ”Huonoilla” tekstityksellä tarkoitetaan tässä huonoa ajastusta, tekstiä ruudulla silloin kuin kukaan ei puhu, tai puhetta, joka on jätetty tekstittämättä. Lisäksi huonossa ruututekstissä on liikaa sanoja lukuaikaan nähden. (Morgan 2001, 164.)

Objektiivista ja mitattavaa tutkimustietoa ruututekstien katsomisesta on mahdollista saada nykyisin esimerkiksi silmänliiketutkimuksella. Suomalainen tutkimusryhmä otti Juha Långin johdolla selvää siitä, millaisia tuloksia silmänliikekameralla saadaan silloin, kun kuultu dialogi ja nähdyt ruututekstit eivät ole samanaikaisia. Tutkimuksessa muokattiin brittisarjan tekstityksiä siten, että Ylen rakenne-, merkitys- ja ajastusnormeja rikottiin 31 kohdassa. Toinen Ylen käännättämä

tekstitys näytettiin sellaisenaan. Oletuksena oli, että peukaloidut tekstitykset aiheuttaisivat hämmennystä tutkimusryhmän katsojissa, ja heidän katseensa takertuisivat ruudun alareunaan, jossa ruututeksti sijaitsee. Lisäksi katseiden oletettiin liikkuvan ruudulla enemmän. (Lång ym. 2013, 73–74.) Ruututekstin ilmestymisaikaa muutettiin siten, että teksti näkyi ruudulla 1,5–2,5 sekuntia myöhemmin kuin alkuperäisessä, pidennettyjen ruututekstien annettiin roikkua ruudulla jopa neljä kertaa niin kauan kuin mitä alkuperäinen ruudulla oli, ja lyhennetyt tekstitykset olivat ruudulla lyhyemmän aikaa kuin mitä Yle ohjeistaa. (Lång ym. 2013, 76.) Kuten oletettiin, silmänliikkeiden tulosten analyysi osoitti selkeitä eroja kahden ryhmän katsojien silmänliikkeissä ruudulla. Muokattujen ruututekstien katsojien katseet pysähtyivät ruudun alareunaan huomattavasti useammin kuin muokkaamattomien tekstin seuraajien. (Lång ym. 2013, 80, 82.)

Myös Diana Sánchez toteaa, että repliikit, jotka tulevat ruutuun ennen puheen alkamista tai jotka eivät ilmaannu välittömästi, aiheuttavat katsojassa hämmennystä. Yleisö muistaa lukevansa käännöstä, ja saattaa menettää luottamuksensa tekstityksiä kohtaan, mikäli niissä vaikuttaa olevan puutteita tai jotakin pielessä. (Sánchez 2004, 13.) Holopainen tuo ilmi ajatuksen siitä, että sekä kuvaa että sanaa sisältävä teksti vaikuttaa katsojan tunteisiin ja tämän alitajuntaan voimakkaammin kuin kirjoitettu teksti, ja av-kääntäjäkin eläytyy teokseen subjektiivisesti sitä kääntäessään. Holopaisen mielestä av-kääntäjä mahdollistaa katsomiskokemuksen ja on jopa osaltaan mukana luomassa sitä muille katsojille. Tämä kokemus ei kuitenkaan aina ole positiivinen, sillä tyyliältään huono tai epäkoherentti ohjelma voi latistaa sen. (Holopainen 2015, 86.)

Elokuvatuottajat odottavat usein jännityksellä sitä, onnistuuko heidän tuotteensa imaisemaan katsojat mukaansa elokuvan mediavälitteiseen maailmaan, eli toimiiko elokuvan immersio. (Wissmath & Weibel 2012, 277.) Kun ohjelma tekstitetään, ruututekstin täytyisi olla saumaton osa alkuperäistä teosta siten, että koko tuote olisi laadukas kokonaisuus, johon uppoaminen tuottaisi katsojalle nautintoa.

4.3. Laadun vaikutus käännösalan toimijoihin

Käännöslaadun arviointi on tarpeellista myös käännösalan toimijoiden näkökulmista. Käyttäjät tarvitsevat laadun arviointia, sillä he haluavat tietää, voiko kääntäjiin ja heidän tuotteidensa laatuun luottaa. Ammattikäntäjien näkökulmasta arviointi on tarpeellista, koska on paljon amatöörikääntäjiä, jotka ovat valmiita kääntämään pikkurahalla, ja ammattilaisten voivat myydä tuotteitaan vain jos niiden korkeammasta laadusta on tarjolla todisteita. Myös aloitteleville

kääntäjille laadun arviointi on tärkeää, koska muuten he eivät tiedä, miten systemaattisesti parantaa käännöstyönsä laatua. (Hönig 1998, 15.)

Brian Mossop puhuu tuotteiden toimitusnopeuden ja käännöslaadun varmistamisen yhteensovittamisesta käännösyrityksissä. Korkean laadun tuottaminen vaatii toiminnan eettisyyttä ja taloudellinen kannattavuus nopeita toimituksia, ja nämä kaksi ovat monesti keskenään ristiriidassa. Yritykselle voi olla houkuttelevaa määritellä laatu sen kautta, kritisoiko asiakas käännöksiä: käännöslaadua voidaan pitää riittävänä, jos valituksia ei tule. Mossop toteaa, että tällainen toiminta on epäeettistä, ja laaduntarkastajilla täytyy olla ammatillinen vastuu tuotteistaan. Hänen mukaansa kielen ammattilaisten työssä tärkeintä on varmistaa tuotteiden laatu. (Mossop 2007, 114.)

Daniel Gouadec neuvoo kääntäjiä laadun myymisessä toteamalla, että huonot käännökset paitsi aiheuttavat suuttumusta ja turhautumista asiakkaissa, ovat myös ajan ja rahan tuhlaamista. Pahimmillaan luokattomat käännökset voivat vaarantaa ihmishenkiä ja turmella omaisuutta. (Gouadec 2007, 219.) Puutteelliset av-käännökset aiheuttavat toki ainoastaan henkistä kärsimystä, mutta monet muut huonot käännökset, kuten käyttöohjeet, voivat ajaa yhtiön jopa konkurssiin, mikäli asiakkaat saavat esimerkiksi terveysongelmia käännösten takia. *The Pacificin* tapauksessa HBO ja Warner saivat huonoa internet-julkisuutta, joka ei kuitenkaan tavoittanut kovin suurta määrää kuluttajia. Kalliiksi uudelleen käännättäminen kuitenkin varmasti tuli. Gouadec toteaa, etteivät korkealuokkaisen käännöksen hinta tai laadun tuoma lisähinta ole mitään verrattuna huonon käännöksen aiheuttamaan vahinkoon. Kun käännöskulut lasketaan osaksi projektin kokonaisuutta, kuten järkevää olisi, käy ilmi että ne ovat vain murto-osa tuotteen koko tuotanto- ja markkinointibudjetista. (Gouadec 2007, 220.)

Käännöslaadun vaikutuksia olisi syytä tutkia lisää, jotta pystyttäisiin paremmin perustelemaan se, minkä takia käännös on investointi, ei pelkkä kuluerä. Vaikka *The Pacificin* tapaus nyt työllistikin useamman kuin yhden kääntäjän ja kuluttajat olivat tyytyväisiä saadessaan vanhan tuotteen tilalle uuden parempilaatuisen, olisi kuitenkin ollut myös HBO:n ja Warnerin maineen takia parempi, että sujuva av-käännös olisi saatu jo ensimmäiseen dvd-painokseen.

4.4. Vastuu laadusta ja sen osatekijät

Tuulikki Vuonokari on tutkinut pro gradussaan televisiotekstityksien osakseen saamaa kritiikkiä analysoimalla toistakymmentä internet-keskustelua ja aiheeseen liittyviä sanomalehtiartikkeleita.

Hän poimii keskusteluista kommentteja, joista käy ilmi katsojien näkemyksiä ruututeksteistä. Kriitikistä valtaosa on negatiivista, ja keskusteluissa usein keskitytään kääntäjien epäonnistumisiin.

Vuonokari toteaa tutkimuksensa perusteella, että kirjoituksissa, joissa paheksutaan kääntäjiä tai käännösten tasoa yleisesti, kääntäjistä voidaan erottaa kaksi yleistä johtopäätöstä: heillä on vikaa joko ammattitaidossa tai asenteessa. Kykyjen kohdalla epäilykset kohdistuvat esimerkiksi kääntäjän vieraan kielen tai äidinkielen taitoon, kulttuuritietoon, tilannetajuun, erikoisalan tuntemukseen tai kääntäjän järjenkäyttöön ylipäätään. (Vuonokari 2008, 44.)

Edellä kerrottu osoittaa, että katsojilla on hyvin vaillinaisen käsitys käännösprosessista ja sen vaikutuksesta käännösten laatuun. Gummeruksen ja Paron artikkelin mukaan Ylen FST-käännöstiimissä käännöslaadun valvontaan ja sen varmistamiseen liittyy paitsi itse käännösten tarkistaminen, myös laatuajatus koko yrityksen tasolla. Ryhmässä koetaan, että jokainen osa käännösprosessissa on tärkeä, jotta saadaan aikaiseksi laatua. Käännöslaatu ei siis ole ainoastaan yksittäisen kääntäjän osaamisen varassa, vaan tulos hyvästä yhteistyöstä kaikkien tuotanto- ja käännösprosessiin osallistuvien henkilöiden välillä. (Gummerus & Paro 2001, 139.)

Abdallahin mukaan av-käännöksen laatuun suoraan vaikuttavia tekijöitä ovat mm. tekstittäjän kokemus alalla, käännöstyöhön käytettävä aika, mahdollinen laaduntarkastus ja kääntäjän käyttöönsä saama lähdemateriaali. Jos nämä kaikki ehdot täyttyvät ja kääntäjä saa työnsä runsaasti aikaa, on tulos selvästi täysin toisenlainen kuin kääntäjällä, joka on omillaan, tiukan aikataulun uhatessa. (Abdallah 2003, 31–32.) Mielestäni optimaalisiin työskentelyolosuhteisiin olisi syytä lisätä vielä koulutus: on aivan eri asia tehdä työtä, johon on saanut paitsi alan yleisen korkeakoulutuksen, myös hyvän perehdytyksen vaikkapa käännöstoimistolta.

Heulwen James analysoi artikkelissaan käännöslaadun tarkkailemista, joka auttaa paremman käännöslaadun saavuttamisessa. Hänen mukaansa tyydyttävimpään tulokseen päästään laaduntarkkailulla, jossa teksti oikoluetaan, tekstitys luetaan ensin alustavasti ja sitten vielä koko ohjelma katsotaan tekstityksen kanssa. Koko av-käännöskokonaisuuden nähtyään tarkastajan on helpompi ehdottaa korjauksia käännökseen. (James 2001, 154.) Díaz Cintas on samaa mieltä Jamesin kanssa av-käännösten arvioinnista: kun av-käännöksiä tutkitaan, täytyy käännöstä muistaa analysoida sen koko kontekstissa. Díaz Cintas muistuttaa, että kyseessä on tuote, jolla on sekä audio- että visuaalinen ulottuvuus, ja näiden huomioiminen pitää lopputuloksen arvioinnin reiluna. (Díaz Cintas 2004, 67.)

Mossopin määritelmän mukaan ammattilaiskääntäjät tekevät kielentarkastusta silloin, kun he tunnistavat raakakäännöksen puutteelliset kohdat ja muuttavat ja korjaavat ne. (Mossop 2007, 109.) Mossop listaa asioita, joita kielentarkastuksessa tulisi käydä läpi, eli käytännössä usein esiintyviä käännösvirheitä. *The Pacificin* vuoden 2010 dvd-käännöksen tekstityksistä voi löytää monia listan puutteista, joten sen tarkastustyö on todennäköisesti ollut melko olematonta. Uudelleen käännettyn dvd-käännökseen on tarkkojen katsojien mukaan jäänyt vielä esimerkiksi terminologisia puutteita (ks. kommentti # 185 alaluvussa 6.4), mutta siinä esiintyy kuitenkin huomattavasti vähemmän Mossopin listaamia ongelmia.

Mossopin kielentarkastuslista jakaa käännösongelmat neljään luokkaan. Luokassa A ovat ongelmat merkityksen siirtymisessä, eli onko käännös tarkka, välittykö alkutekstin viesti kokonaisuudessaan, puuttuuko siitä osia tai onko jotakin lisätty. Luokkaan B kuuluvat sisällön ongelmat, joilla tarkoitetaan käännöksen logiikkaa: onko se järkevä tai onko siinä faktavirheitä. Luokan C kieli- ja tyyli-ongelmia seuraa, jos teksti ei etene sujuvasti tai lauseet eivät yhdisty toisiinsa selkeästi. Myös käännöksen tyylin tulisi sopia genreen ja oikeaa terminologiaa täytyisi käyttää. Sanayhdistelmien tulee olla idiomaattisia, ja kielioppisääntöjä ja toimeksiantajan ohjeita on noudatettava. Luokka D keskittyy käännöksen ulkoasuun: se oikeanlaiseen asetteluun ja typografiaan. (Mossop 2007, 125.) Tarkastelen *The Pacificin* vanhasta av-käännöksestä esille nousseita, eri luokkiin jakautuvia käännösongelmia Mossopin luokkien mukaan aineisto-osiossa alaluvussa 6.5. Laadukas käännöstuote saadaan aikaan silloin, kun laadun takana seisoo sen tuottama yritys, joka palkkaa asiantuntevia kääntäjiä ja käännöslaaduntarkastajia. Seuraavassa luvussa käsitellään kääntäjän ammattitaitoa.

4.5. Kääntäjän vaikutus laatuun

Ylen kääntäjien kokemuksen mukaan on välttämätöntä, että av-kääntäjä käännöstyötä vastaanottaessaan ymmärtää täysin, millainen tehtävä on kyseessä ja mitä kääntäjältä odotetaan. Kääntäjän täytyy myös sisäistää odotukset sekä alkutekstin sisällön että yrityksen periaatteiden ja tavoitteiden osalta. Ylellä ja FST:llä tämä tarkoittaa mm. vähemmistökulttuurien ja -kielten tukemista ja julkisen palvelun televisioyhtiön vastuuta. Kääntäjien on myös erittäin tärkeää tuntea omat vahvuutensa ja heikkoutensa, jolloin he voivat kieltäytyä itselleen sopimattomista tehtävistä. Käännöskoordinaattorin rooli on näissä tapauksissa ratkaiseva: toimeksiantajan täytyy olla perillä käännöstyön erityisvaatimuksista kuten tietynlaisesta terminologiasta, ohjelmassa esiintyvistä lauluista, runoista, sanaleikeistä, nopeatempoisesta dialogista tai muista ominaisuuksista, jotka

tekevät käännöstyöstä vaativan. Koordinaattorin tulisi tunnistaa yksittäisten kääntäjien kompetenssi ja erityisosaaminen, jolloin oikea työ annetaan oikealle tekijälle. (Gummerus & Paro 2001, 141.)

Myös Jan Ivarsson pohtii sitä, että tietynlaiset käännökset tarvitsevat kääntäjiä, joilla on erityistä osaamista tai kokemusta tietyltä alalta. Hän lainaa Jean Vilarin ranskankielistä kysymystä, jossa kysytään, onko mahdollista kääntää sellaista, jota ei itse ymmärrä. Ivarsson vastaa, että kysymys on perustavanlaatuinen, ja vastauksen tulisi olla itsestään selvä. Hänen mukaansa on kuitenkin kääntäjiä, jotka häkeltymättä vastaavat tällaiseen kysymykseen ”kyllä” tai tuntevat omat rajoituksensa niin huonosti, että ottavat vastaan työtä, jota he eivät ole riittävän päteviä tekemään. Toisaalta Ivarssonin mukaan yritysten johdossa on myös henkilöitä, joilta puuttuu kielellistä osaamista tai kykyä ottaa vastuuta siitä, ettei liian kokematon kääntäjä palkattaisi tehtävään. (Ivarsson, 1992, 77.)

Tarmo Hietamaa haastatteli tutkimuksessaan suomalaiselle maksukanavalle sci-fi-ohjelmaa kääntäneitä tekstittäjiä, ja vastauksista kävi ilmi, ettei työtä yritettykään saada tekemään kokenutta, genrestä kiinnostunutta kääntäjää. Eräs kääntäjä sanoi suoraan, ettei koe olleensa oikea henkilö sarjaa kääntämään, mutta koska toimeksiantajan ja kääntäjän aikataulut sopivat yhteen, otti kääntäjä toimeksiannon vastaan. Muutkin haastatellut tekstittäjät olettivat, että sarjaa käänisivät lähes kaikki, jotka ehtivät. (Hietamaa 2012. 61.) Uskon, että myös dvd-käännöksissä pätevät samat totuudet av-kääntäjien palkkaamiseen: osaat tätä kieltä, sinulla on aikaa, käänä tämä sarja nopeasti.

Oman osaamisen ja sen mahdollisten puutteiden tunnistaminen on oleellinen osa kääntäjän ammattitaitoa, mutta kaikki av-kääntäjät eivät toimeentulonsa takia pysty kieltäytymään tarjotuista töistä. Kun käännösyritys ottaa vastuun tuottamistaan käännöksistä, se tarkoittaa kunnan korvauksen maksamista av-kääntäjille. Jos yritys palkkaa asiantuntevia kääntäjiä, liittyy ammattitaitoon myös omien rajoitusten tunteminen ja mahdollisuus kieltäytyä liian vaikeista käännöstöistä.

Kun yritys ei ota vastuuta teettämästään työstä, pahimmassa tapauksessa käännöslaadun tarkistuksen joutuvat hoitamaan katsojat. Tarmo Hietamaa tiivistää minunkin ajatukseni todetessaan, että suurten käännösyritysten tehdessä voittoa ja av-kääntäjien saadessa surkeita palkkioitaan työstään, katsojat hoitavat laaduntarkistusta. Vastuulliset yritykset kuten Yle teettävät laaduntarkistuksen useilla palkkalistoillaan olevilla työntekijöillä, mutta kun yritykset julkaisevat huonolaatuisia dvd- tai tilauspalvelukäännöksiä, tekee korjausluvun käytännössä asiakas, joka on vieläpä maksanut tuotteestaan. (Hietamaa 2013.) Pro gradussaan Hietamaa esittää, että viihteen

katsoja haluaa viihtyä ostamansa tuotteen parissa, eikä hän halua tehdä kääntäjälle kuuluvaa työtä, jossa joutuu ratkomaan ruututeksteissä vilisevien sanojen oikeita merkityksiä (Hietamaa 2012, 4).

Seuraavassa luvussa esittelen tutkimusmetodin ja aineistoni erilaisten esimerkkien avulla. Aluksi avaan hieman *The Pacificin* juonta ja hahmoja, sitten siirryn metodin ja dvd-käännösten taustatietojen kuvauksen jälkeen aineiston pariin.

5. TUTKIMUSaineisto JA -MENETelmä

5.1. The Pacificin juonesta ja henkilöistä

Tositapahtumiin perustuva *The Pacific* – Tyynenmeren taistelutoverit on Home Box Officen suurtuotanto, kymmenosainen minisarja, jonka pääosissa on kolme amerikkalaista merijalkaväen sotilasta. Nämä sotilaat ovat Robert Leckie (jota sarjassa esittää James Badge Dale), Eugene Sledge (Joe Mazzello) ja John Basilone (Jon Seda), jotka joutuvat Tyynenmeren sotatantereille toisessa maailmansodassa. Sarjassa seurataan merijalkaväen sotilaiden etenemistä ensimmäisestä, vuoden 1942 Guadalcanalin taistelusta Cape Gloucesterin sademetsiin ja Peleliun tukikohdasta Iwo Jiman ja Okinawan verisille rannoille. Sarjan loppunäytöksessä sotilaat palaavat ristiriitaisin tuntein kotiin Japanin antautumisen jälkeen vuonna 1945.

Minisarjan ovat tuottaneet Tom Hanks, Steven Spielberg ja Gary Goetzman, jotka olivat myös mukana tekemässä palkittua *Band of Brothers* – Taistelutoverit -minisarjaa. *The Pacific* perustuu osittain Robert Leckien sotamuistelmiin *Helmet for My Pillow* ja Eugene B. Sledgen kirjoihin *With the Old Breed* ja *China Marine*. Sarjaa varten myös haastateltiin useita sodasta selvinneitä sotilaita, joiden näkemyksiä kuullaan Ylellä jaksojen alussa ja dvd:illä lisämateriaaleissa, jotka on tekstitetty ainoastaan uudemmassa dvd-käännöksessä. (Pacific Pressmaterial 2010, 1.)

Kymmentuntinen *The Pacific* pääsee lähelle sotilaita ja heidän henkilökohtaisia sotakokemuksiaan. Tyynenmeren sodassa miehet kärsivät ruuan puutteesta ja äärimmäisistä sääoloista, ja samalla he joutuivat taistelemaan japanilaisia vastaan, jotka usein mieluummin kuolivat kuin antautuivat. Näissä oloissa sotilaiden oli joskus vaikea pitää kiinni ihmisyydestään. *The Pacific* pyrkii näyttämään, mikä on sodan todellinen hinta. (Pacific Pressmaterial 2010, 1.)

Seuraavaksi esittelen tutkimusmetodini ja sen jälkeen tutkimusaineiston.

5.2. Tutkimusmetodi

The Pacificin tapaus on case-tutkimus, jossa katsojien antama palaute johti av-käännöksen teettämiseen uudelleen. Käännöstieteessä *The Pacific* on case-tutkimusten joukossa *deviant case*, eli

poikkeava case-tutkimus. Tällaiset tapaukset ovat usein yllättäviä, niissä tapahtuu jotakin odottamatonta. (Saldanha & O'Brien 2013, 213.) Tutkimukseni on laadullinen, vertaileva av-käännösratkaisujen analyysi, joka ei ole yleistettävissä, eikä esitä yleispäteviä, eri aineistolla toistettavissa olevia tuloksia. Mediateosten uudelleen käännättäminen huonon tekstityslaadun takia ei varmastikaan ole täysin ainutlaatuista, mutta hyvin harvinaista Suomessa silti.

Valitsin tutkimuskohteekseni *The Pacificin* erilaiset tekstitykset, sillä päädyin sattumalta lukemaan DVD Plaza Forumin internet-keskustelua vuonna 2010 julkaistun dvd-levy kokoelman käännöksistä. Tämä keskustelu kiinnosti minua, sillä pystyin samaistumaan katsojiin ja heidän näkemyksiinsä. Dvd:n tekstityksiä pidettiin huonolaatuisina, ja niitä kritisoitiin pitkässä keskusteluketjussa, jonka kirjoittajat vaikuttavat tottuneilta keskustelijoilta ja ahkerilta sivustolla kävijöiltä. Suurin osa keskustelijoista oli kirjoittanut yli sata kommenttia DVD Plaza Forumille, ketjun aloittaja jopa yli kuusi tuhatta. Loppuvuodesta 2014 DVD Plaza Forumin keskustelussa ”*The Pacific BD*” on 213 kommenttia, joista ensimmäinen on kirjoitettu 26.10.2010, ketjun aloittajana nimimerkki *Professional*. Ketjun toistaiseksi viimeinen kommentti on kirjoitettu 23.8.2012.

Vertailen Ylellä esitettyä av-tekstitystä kahteen eri versioon dvd-käännöksestä: vuoden 2010 marraskuussa julkaistuihin dvd-tekstityksiin ja kesäkuun lopussa 2011 julkaistuihin blu-ray-käännöksiin. Sain Ylen Riitta Leinoselta paitsi Vesa Kuittisen kääntämät tekstitykset txt-tiedostoina, myös monenlaista *The Pacificiin* liittyvää materiaalia, kuten käsikirjoituksen ”*Combined continuity and spotting script for dubbing*” joka sisältää alkuperäisen dialogin ja yleistä taustamateriaalia. Nämä materiaalit helpottivat työtäni suuresti, ja pääsin paremmin käsiksi minisarjan maailmaan, kuin olisin pelkkiä dvd-levyjä tutkimalla koskaan päässyt. Dvd:iden tekstityksiä tutkiakseni olen pysäyttänyt dvd:n kuvan ja kirjannut ylös av-käännöksen ruudulta. Kummallakaan levykokoelmalla ei ole tietoa av-käännöksen tekijästä, eikä edes käännöstoimiston nimeä. Tästä syystä en voi käyttää kääntäjän tai toimiston nimeä tutkimuksessa, enkä päässyt kysymään lisätietoa levyjen av-käännöksistä tai niihin johtaneista olosuhteista.

Jotta saisin mukaan myös muiden *The Pacificin* katsojien äänet, eli käytännössä ne syyt, miksi dvd-levyt on käännätetty uudelleen, päätin lisäksi antaa internet-keskusteluun osallistuneiden henkilöiden poimia vanhasta dvd-käännöksestä sellaisia osioita, jotka heidän mielestään ovat ongelmallisia. Käsiteltäviksi valikoituivat sotatermien kääntäminen, lyhyiden huudahdusten eli interjektioden kääntäminen ja immersion kärsiminen, joka mielestäni johtuu *English master template* -tiedoston käyttämisestä ja tiivistämättä jättämisestä. Esitän näistä ongelmakohtista

esimerkkejä aineistosta esimerkiksi taulukoinnin ja lukujen avulla. Lisäksi kirjoitan auki kaksi kohtausta, joissa uskon immersion kärsivän.

Tutkin *The Pacificin* dvd:iltä jaksoja kaksi ja neljä. Valitsin nämä jaksot lähempään tarkasteluun siksi, että sain Yleltä jaksojen 1–5 tekstitykset, ja jaksot kaksi ja neljä olivat monipuolisen sisältönsä puolesta mielestäni kaikkein hedelmällisimpiä. Näissä jaksoissa on paljon erilaisia kohtauksia: sotaa rintamalla, toipumista sairaalassa, laulamista ja kiroilua. Jaksoissa käydään nopea- ja hidastempoista keskustelua eri paikoissa, ja sekä kahdenkeskistä että ryhmäkeskustelua. Sotanäyttämöllä vallitseva tunnelma muuttuu pakokauhuisesta vihaiseen ja hilpeästä rentoutuneeseen. Tutkin repliikki- ja sanamääriä laskemalla, miten vanha ja uusi dvd-tekstitys eroavat toisistaan. Lasken kymmenestä kohtauksesta kaikkien kolmen käännöksen repliikkimäärät, ja jaottelen repliikit yksi- ja kaksirivisiksi. Vertaan myös tekstitysten sanamääriä ”*Combined continuity and spotting script for dubbing*” -käsikirjoituksen dialogin sanamääriin.

Kattavin tutkimus *The Pacificin* eri käännöksistä olisi tietenkin saatu käyttämällä sarjan kaikkia jaksoja aineistona, mutta aineisto olisi ollut liian laaja pro gradu -tutkimuksen tarpeisiin. Joitakin toisia jaksoja tutkimalla olisi voitu saada erilaisia tuloksia, mutta uskon, että suurin osa tuloksista olisi silti ollut samansuuntaisia esimerkiksi tiivistyksen tai täytesanojen määrien suhteen. Jotta kaikkia av-käännöksiä olisi päästy tutkimaan kokonaisuuksina, olisi minun pitänyt nähdä myös Ylen käännös mediatallenteelta. Ruututeksteille ei myöskään ollut saatavissa yhtenäisiä aikakoodeja, jolloin olisin päässyt tutkimaan aineistojen ajastusta tarkemmin. Tämä olisi antanut mahdollisuuden seurata, noudattavatko vanhan dvd-käännöksen repliikit av-käännösnormeja sisään- ja ulostuloajoissaan, mikä olisi mahdollisesti antanut lisätukea immersion kärsimisoletukselle. Samalla olisi nähnyt, mitä muutoksia uudessa käännösversioissa on tehty ajastukselle, jos mitään. En kuitenkaan usko, että edellä mainitut seikat vääristivät saatuja tutkimustuloksia.

Koska en voi sanoa dvd:iden kääntäjistä tai heidän työskentelyolosuhteistaan mitään varmaa, enkä halua keskittyä esimerkiksi vanhan dvd-käännöksen virheisiin, internet-keskusteluketjun kommenttien mukaan tuominen on rajannut minulle sattumanvaraisesti tiettyjä osa-alueita, joihin keskittyä. *The Pacificin* tutkimusaineistoa olisi voinut lähestyä monin eri tavoin, mutta toivon tämän lähestymistavan tuovan tietynlaista objektiivisuutta tutkimukseen.

Seuraavan luvun aineiston analyysissä esittelen ensin käytännöt, joiden avulla tutkin kolmea eri av-käännöstä. Tapausta taustoittaakseni kerron myös selvittämiäni seikkoja dvd-käännöksistä, esimerkiksi sitä, mitä niistä on tiedotusvälineissä kirjoitettu. Seuraavaksi esittelen taulukoissa yksi

ja kaksi kahdesta jaksosta valikoimani kymmenen kohtausten repliikki- ja sanamäärät, ja sanamääristä johdetut tiivistysprosentit. Alaluvussa 6.6 esittelen internet-keskustelusta poimimiani kommentteja vuoden 2010 dvd-käännöksestä, ja liitän niiden yhteyteen esimerkkejä käännöksen sotatermeistä, huudahduksista ja immersion kärsimisestä. Esittelen sotatermien eroavaisuuksia taulukon avulla, huudahduksien yhteyteen liitän kohtausten, jossa niitä esiintyy, ja immersion puuttumisongelmaa selitän tiivistyksen puutteella ja EMT-tiedostojen käytöllä, joita selvennän kohtausesimerkein.

Lopuksi ennen yhteenvedoa käyn alaluvuissa 6.8 ja 6.9 Mossopin editointiluokkien (ks. alaluku 4.4 ja taulukko 4) avulla läpi jaksojen kaksi ja neljä kahta kohtausta, jotka valaisevat kolmen av-käännöksen eroja ja sitä, millaisten käännösongelmien takia vanhemman dvd:n ostajat ovat mahdollisesti halunneet palauttaa tuotteensa.

5.3. *The Pacificin* kolme av-käännöstä

Lähtöoletuksenani on, että Vesa Kuittisen käännösratkaisut ovat niitä, joihin suomalainen televisionkatsoja on tottunut, sillä hän on Ylen käännöskonventioita noudattava kokenut kääntäjä, ja Suomessa Yle on käytännössä luonut suomalaiset käännösnormit (ks. Ylen tekstityskonventiot, alaluku 3.4). Internet-keskustelussa ilmaistun kritiikin perusteella voidaan ajatella, että ensimmäisen, vanhan dvd:n av-käännöksissä on puutteita. Toisen, uuden av-käännöksen voisi nähdä sisältävän korjattuja, hyväksytyjä käännösratkaisuja, koska Warner Brosin (WB) edustaja on sähköpostikirjeenvaihdossaan internet-keskustelijoiden kanssa käyttänyt mm. ilmaisua ”ammattitaitoiset tekstitykset”.

Kommentti #107 Raip1, 1.2.2011

Kiperäköä palautetta laitettuani WB:ltä vastasivat että heille ois tulossa huhtikuun aikana uusi erä BD-boksia uusilla ammattitaitoisilla tekstityksillä.

Kutsun vuonna 2010 julkaistua av-käännöstä nimellä ”vanha” ja vuonna 2011 julkaistuja, uusia av-käännöksiä nimellä ”uusi”. Ylellä esitettyjä, Vesa Kuittisen tekemiä käännöksiä kutsun lyhyesti nimellä ”Yle”. Kutsun myös molempia levypaketteja yleistäen dvd:iksi, vaikka uudet av-käännökset ovatkin blu-ray-levyllä. Koska minulla on sekä vanha että uusi levykokoelma tutkittavani, otan selvää siitä, miten niiden tekstitykset eroavat toisistaan ja mitkä erot tulevat selkeästi esiin, siis mitkä ongelmakohdat on päätetty kääntää uudestaan eli korjata. Valitettavasti en pääse tarkkoihin aikakoodeihin käsiksi, enkä täten esimerkiksi pysty ilmoittamaan yksittäisten repliikkien tarkkoja

alkamis- ja loppumisaikoja. Olen kuitenkin kirjoittanut ylös mainitsemani ajat dvd:iltä kuvan pysäyttämällä ja dvd:n näyttämän aikakoodin merkitsemällä.

Ylellä ja dvd:illä on monista jaksoista erilaiset versiot, eivätkä ohjelmien aikakoodit vastaa toisiaan. En myöskään tutkimusta tehdessäni ole nähnyt Ylen Tyynenmeren taistelutovereita audiovisuaalisina kokonaisuuksina, vaan olen lukenut repliikit paperilta. Olen siis ollut Ylen tekstitysten suhteen Yleltä saamiini txt-tiedostojen varassa. Käsikirjoitusta ja dvd:iden käännöksiä seuraamalla on kuitenkin mahdollista päätellä, mihin kohtaan ruututekstit on tarkoitettu. Esimerkkien yhteydessä olen käyttänyt eri repliikkejä erottamaan kauttaviivaa, /. Olen säilyttänyt tekstitysten välimerkit, Ylellä on käytetty pitempää ajatusviivaa, ja dvd-tekstityksissä yhdysviiva on lyhyt.

”Combined continuity and spotting script for dubbing” -käsikirjoitukset ovat hyvin yksityiskohtaisia, esimerkiksi toisen jakson käsikirjoituksen pituus on 89 liuskaa, ja neljännen osan 75. Olen poiminut käsikirjoituksesta käsittelemäni kohtaukset, jotka ovat liitteenä kronologisessa järjestyksessä tutkielman lopussa. Olen ottanut käsikirjoituksesta mukaan vain dialogin eli repliikit, ja sen henkilön nimen, jonka repliikki on kyseessä. Ylen kääntäjällä on ollut kääntämisen tukena myös HBO:n tarjoamana lisämateriaalina *glossary*-sanasto, jossa selitetään mm. toisen maailmansodan aikaisen amerikkalaisarmeijan henkilö- ja asesanastoa ja kerrotaan paikkojen, rakennuksien ja lempinimien taustoja. HBO:n materiaali sisältää myös artikkeleita esimerkiksi *The Pacificin* puvustuksesta ja tuotannosta yleensä, mikä antaa kääntäjälle mahdollisuuden muodostaa sarjasta perusteellinen kokonaiskuva. Epäilen, että dvd:iden kääntäjillä ei ole ollut mahdollista saada vastaavaa lisämateriaalia käyttöönsä, sillä se olisi ollut apuna esimerkiksi sotatermien kääntämisessä, jotka vanhassa tekstityksessä aiheuttivat kritiikkiä.

Ylellä esitetyissä versioissa Tyynenmeren taistelutoverit -sarjan jaksojen alun dokumenteissa on mustavalkoista arkistokuvaa sodasta, ja Tom Hanks kuvailee sodan historiallisia tapahtumia. Oikeiden mutta vanhentuneiden, tv-sarjassa esiintyvien sotilaiden haastattelujen kuuleminen ja autenttisen historiallisen materiaalin näkeminen tuovat tapahtumia lähemmäs katsojaa. Dvd:illä ja blu-raylla nämä dokumenttiosiot eivät tule suoraan jaksojen alkuun, mutta ne saa esiin valikosta *”Play with Historical Background”*. Uuteen käännökseen nämä dokumenttikatkelmat on käännetty, mutta vanhassa käännöksessä ei tekstityksiä ole. Dvd:n katsoja ei siis saa samaa, tarpeellista taustatietoa ostamalleen sarjalle, jos ei pysty seuraamaan ohjelmaa ilman tekstityksiä.

5.4. Taustatietoa dvd-käännöksistä

DVD Plaza Forumin internet-keskustelusta kävi ilmi, että sarjan tuottanut HBO oli päättänyt käännättää sarjan uusiksi dvd-käännöksen saaman suuren palautemäärän takia. Dvd:t levittäneen Warner Bros Finlandin edustajat toimittivat uudet levyt henkilöille, jotka halusivat palauttaa vanhat käännökset sisältävät dvd:nsä. Warner Bros Finlandilla ei oltu kiinnostuneita osallistumaan yhteistyöhön tämän tutkielman kirjoittamisessa, kun otin yhteyttä ja pyysin saada tietoja uudelleenkäännätyksestä. Kummallakaan dvd-levykoelmalla ei ole tietoa av-käännöksen tekijästä, ei edes käännöstoimiston nimeä, joten myöskään muuta kautta en ole saanut tietoa suomennoksista. Savon sanomissa oli 28.12.2010 tapauksesta kuitenkin lehtiartikkeli ”Hittisarjan suomennos menee uusiksi” ja av-kääntäjien blogissa *Täällä on ihminen välissä* aiheesta on kirjoittanut nimimerkki A. Armoton. Tämän artikkelin nimi on ”Lisätietoa the Pacific -sarjan suomennoksesta”. Warner Bros Finlandin maajohtaja Ismo Hietanen on antanut molempiin artikkeleihin tietoa ensimmäisen dvd-version tekstityksistä.

Savon sanomien artikkelissa Warnerin Hietanen toteaa, että ensimmäisten dvd-levyjen av-käännös on HBO:n tilaama ja hyväksymä. Warnerilla käännöksiä ei Hietasen mukaan käydä läpi, vaan yhtiössä luotetaan siihen, että av-käännökset on tehty kunnolla. Tässä tapauksessa Hietanen kuitenkin myöntää, että käännös oli ammattitaidoton, ja että se oli teetetty alihankintana. Warner sai av-käännöksistä kriittistä palautetta internetin keskustelufoorumien lukijoilta, jotka jakoivat foorumilla Warnerin edustajien yhteystietoja ja kehottivat muita palautteen antamiseen. Warnerilta tämä palaute välitettiin HBO:lle. Ismo Hietanen myöntää, että vastuu on Warnerin, jos kuluttaja ei ole tuotteeseen tyytyväinen ja siitä tulee reklamaatioita. (Taavitsainen 2010.)

Täällä on ihminen välissä -blogissa 29.12.2010 haastateltu Hietanen kertoo, ettei tiedä, mikä käännösyhtiö on toimittanut vanhan av-käännöksen. Blogissa oletetaan, että HBO olisi tehnyt sopimuksen Yhdysvalloissa toimivan av-käännöstoimiston kanssa, joka olisi sitten teettänyt käännöksen alihankintana. Warner Bros oli ensin näyttänyt vanhan käännöksen parille kääntäjälle, ja pyytänyt arviota sen laadusta, ja sitten heidän näkemyksensä oli esitetty HBO:lle. Hietanen sanoutuu irti uuden av-käännöksen laadusta, koska se on hänen mukaansa HBO:n ja käännöksen tehneen toimiston asia. Seuraavissa luvuissa esittelen aineistosta laskemiani repliikki- ja sanamääriä ja lopuksi tarkastelen niitä tarkemmin. Sitten siirryn internet-keskustelussa esiin tulleisiin käännösongelmiin ja siihen, kuinka ongelmat näkyvät aineistossa.

6. AINEISTON ANALYYSI

6.1. Aineiston repliikkimäärät

Seuraavaksi kuvaan taulukon yksi avulla aineistosta laskemiani repliikkimääriä ja sitä, ovatko repliikit yksi- vai kaksirivisiä. Olen laskenut repliikit toisen ja neljännen jakson viidestä kohtauksesta, eli yhteensä 10 kohtauksesta. Annoin jakson kohtauksille nimiksi *Kirje juoksuhaudassa*, *Jemima-täti*, *Ryöstely*, *Eugene ja isä* ja *Kotimatalla*. Jaksosta neljä mukaan valikoituivat kohtaukset *Ampumaharjoitus*, *Ranskis laivalla*, *Bonsai-hyökkäys*, *Kadonnut arkku* ja *Lahjus*. Vasemmalla on ensin ensimmäisen dvd-käännöksen 10 kohtauksen repliikkimäärä, josta on erikseen mainittu kaksirivisten repliikkien määrä, sitten on toisen dvd-käännöksen repliikit ja kaksiriviset, ja lopuksi Vesa Kuittisen Yle-käännöksen repliikkimäärä ja vielä kaksiriviset eroteltuna. Sana- ja repliikkimäärät kertovat siitä, kuinka hyvin katsoja voi hahmottaa ja sisäistää käännetty repliikit, eli kuinka hyvin katsojan voi olettaa pysyvän perillä tv-sarjan juonesta.

Taulukko 1, Kohtausten repliikkimäärät

Jakso	Vanha	Kaksiriviset	Uusi	Kaksiriviset	Yle	Kaksiriviset
Kirje juoksuhaudassa	26	15	25	6	17	11
Jemima-täti	15	12	13	4	8	6
Ryöstely	33	21	32	11	11	4
Eugene ja isä	17	11	17	8	16	8
Koti-matkalla	16	9	15	2	12	7

Ampumaharjoitus	22	15	22	8	14	8
Ranskis laivalla	20	18	19	9	13	11
Bonsai-hyökkäys	17	12	17	8	11	9
Kadonnut arkku	21	16	21	5	12	8
Lahjus	25	16	25	4	18	15

Replikkimäärissä vaikuttaa olevan suuria eroja. Suurimmat erot replikkimäärissä ovat useimmiten Ylen ja vanhan dvd-käännöksen välillä sellaisissa kohtauksissa, joissa dialogi on nopeaa. Näitä kohtauksia ovat aineistossa mm. *Ryöstely* ja *Ampumaharjoitus*. Ryöstely-kohtauksessa Ylen ja vanhan käännöksen välillä on valtava ero kaksirivisten repliikkien määrässä: vanhoissa dvd-tekstityksissä niitä on 21 ja Ylellä neljä. Yhteensä Ylellä on kohtauksessa 11 ja vanhassa 33 repliikkiä, eli vanhassa on kaksi kolmasosaa enemmän. Näiden kahden tekstityksen seuraaminen on katsojalle aivan erilaista. Yleisesti Ylen replikkimäärän on selvästi pienempi kuin molempien dvd-käännösten. Uudessa ruututekstissä on kuitenkin huomattavasti vähemmän kaksirivisiä, eli uuden käännöksen tekstitykset voi lukea nopeammin. Esimerkiksi kohtauksessa *Kadonnut arkku* uudessa ja vanhassa on sama määrä repliikkejä, mutta uudessa kaksirivisiä on viisi vanhan käännöksen 16:n sijaan. Käytännössä uudessa ja vanhassa repliikkien lukumäärä on sama: viidessä kohtauksessa vain yksi repliikki on kokonaan poistettu. Dvd-käännöksen muokkaustyö on siis kohdistunut kaksirivisten repliikkien poistamiseen ja repliikkien sisällön muokkaamiseen.

6.2. Sanamäärät ja tiivistysprosentit

Olen laskenut kymmenen kohtauksen sanamäärät käsikirjoituksen dialogista, Ylen käännöksen txt-tiedostosta ja molemmista dvd-tekstityksestä. Käytin samoja kohtauksia kuin aikaisemmin, siis toisen ja neljännen jakson viittä kohtausta. Olen liittänyt kohtauksen kuvaukseen myös summittaisen aikakoodin dvd:ltä, mikäli olen käsitellyt sitä tarkemmin.

Taulukon kaksi luvuista pystyy näkemään, että vanhan av-käännöksen ja käsikirjoituksen sanamäärät ovat usein lähellä toisiaan, samoin kuin Vesa Kuittisen käännöksen ja uuden dvd-

käännöksen sanamäärät. Sanamääriä laskemalla ja niitä dialogiin vertaamalla saadaan suuntaa-antavasti selvitettyä, kuinka paljon av-käännöksissä on tiivistetty. Kuitenkin vain Ylen käännöksen tiedetään perustuvan käsikirjoituksen dialogiin, joten täysin vertailukelpoista tieto ei ole. Selvitän taulukossa kaksi sanamääriä ja arvioin tiivistyksen prosentuaalista määrää eri käännösversioissa.

Taulukko 2, Kohtausten sanamäärät ja tiivistys

Jakso	Käsi- kirjoitus	Yle	Vanha	Uusi	Tiivistys- prosentti, Yle	Tiivistys- prosentti, vanha	Tiivistys- prosentti, uusi
Kirje juoksuhaudassa	150	93	141	81	38 %	6 %	46 %
Jemima-täti	112	55	92	52	51 %	18 %	54 %
Ryöstely	137	39	162	89	72 %	+25 sanaa	31 %
Eugene ja isä	112	80	98	77	29 %	13 %	31 %
Koti-matkalla	79	55	71	50	30 %	10 %	37 %
Ampumaharjoitus	127	61	103	66	52 %	19 %	48 %
Ranskis laivalla	157	67	123	75	57 %	22 %	52 %
Bonsai-hyökkäys	117	62	87	69	47 %	26 %	41 %
Kadonnut arkku	126	61	107	78	52 %	15 %	38 %
Lahjus	164	110	148	98	33 %	10 %	40 %

Sanamääriä tutkimalla ja niitä käsikirjoitukseen vertaamalla ei saada tarkkaa kvantitatiivista tutkimustietoa, mutta niistä voi nähdä kuinka paljon tiiviimpiä esimerkiksi uuden tekstityksen repliikit ovat vanhoihin verrattuna. Seuraavassa alaluvussa käyn läpi muutamia kohtauksia ja teen huomioita niiden repliikki- ja sanamääristä.

6.3. Kahden kohtauksen sana- ja repliikkimäärien tarkastelua

Otin kymmenestä kohtauksesta kaksi tarkempaan käsittelyyn niiden sana- ja repliikkimäärien perusteella; sekä hidasta että erittäin nopeaa dialogia sisältävät kohtaukset. Tiivistysprosentteja tarkastelemalla hitainta dialogia voisi päätellä olevan kohtauksessa ”Eugene ja isä”, ja siltä kohtausta katsoessakin vaikutti. Tässä kohtauksessa tiivistäminen on ollut kaikista kohtauksista vähäisintä. Eugene ja isä -kohtaus tapahtuu siviilimaailman puolella, sotamies Eugene Sledgen kotona, missä tämä puhuu isänsä, tohtori Sledgen kanssa. Eugene on päättänyt ilmoittautua vapaaehtoiseksi rintamalle heti kun voi, vaikka hänen isänsä on yrittänyt pitää hänet terveyssyiden takia kotona. He keskustelevat kahdestaan, eikä ympärillä ole muuta toimintaa, mikä on melko harvinaista *The Pacificin* sotakontekstissa. Kohtaus kestää kaksi minuuttia 19 sekuntia (00:38:40–00:40:59). Vanhassa dvd-käännöksessä on repliikkejä 17, joista 11 kaksirivistä. Ylellä puolestaan repliikkejä on 16, joista on kaksirivisiä 8, ja uuden dvd-käännöksen repliikkimäärä on 17, kaksirivisiä 8. Repliikkien puolesta eroa ei ole kovin paljon, ainoastaan vanhan käännöksen kaksirivisten määrä kertoo siitä, että sanoja on enemmän kuin muissa tekstityksissä. Sanamäärissä kuitenkin on eroja: Ylellä sanoja on 80, vanhassa käännöksessä 98 ja uudessa käännöksessä 77. Tässä tapauksessa uuden dvd:n tekstittäjä on tiivistänyt alkutekstiä enemmän kuin Ylen Vesa Kuittinen, mikä ei tämän aineiston perusteella vaikuttaisi olevan harvinaista.

Räikein ero Ylen ja vanhan tekstityksen sanamäärissä on kohtauksessa ”Ryöstely” (00:10:47–00:12:16), joka on nopeatempoinen, hyvin monen eri henkilön kohtaus täynnä kiihkeää toimintaa. Kohtauksessa merijalkaväen miehet käyvät ryöstelemässä armeijan sotilaille tarkoitettua ruokaa, ja he huutelevat toisilleen, mitä saaliiksi on saatu tai mitä pitäisi vielä ottaa mukaan. Ryöstely-kohtaus kestää 2 minuuttia 31 sekuntia. Vanhassa av-käännöksessä repliikkien sanamäärä on suurempi, kuin käsikirjoituksessa olevan dialogin sanamäärä koko kohtauksessa. Tästä syystä on vaikea uskoa, että käsikirjoituksen dialogi olisi ollut kaikkien aineistojen alkutekstinä, ja uskonkin, että molemmat dvd:t on käännetty *English master template* -tiedostosta. Kuten aiemmin on todettu alaluvussa 3.6, EMT-tiedostolle tyypillistä on jokaisen pienenkin äännähdyksen poimiminen ääniraidalta, ja tässä kohtauksessa on paljon ääniä. Kohtauksen vanhan käännöksen sanamäärä ei sovellu toisiin

vertailtavaksi, sillä siinä on 25 sanaa enemmän kuin käsikirjoituksessa, mistä johtuu merkintä ”+25 sanaa”. On kuitenkin selvää, että vanhassa tekstityksessä repliikkejä ja sanoja on ruudulla todella paljon: 162 sanaa 33 repliikissä, joista 21 kaksirivistä. Ylellä samaan kohtauksen käännöksessä on käytetty 39 sanaa 11 repliikissä, joista 4 kaksirivistä.

Ryöstely-kohtauksessa tekstittäjien tavat kääntää ovat olleet täysin erilaiset: Ylen Vesa Kuittinen on päättänyt tiivistää kohtauksessa jopa 72 % alkutekstin sanamäärästä, koska kohtaus on täynnä toistoa ja tarinan seuraamisen kannalta epärelevanttia tietoa. Kuvasta pystyy myös päättelemään monenlaista, sillä sotilaat nostelevat purkkeja ja laatikoita ja juoksentelevat ympäriinsä toisiaan kutsuen. Vanhaa käännöstä seuratessa tulee mieleen, että montakaan sekuntia kohtauksesta ei ole jätetty tekstittämättä. Uudessa av-käännöksessä on tiivistetty noin 31 %. Noin 30 %:a on toistaiseksi pidetty keskimääräisenä prosenttimääränä av-kääntämisessä (ks. esim. Gottlieb 1992). Tämä esimerkki osoittaisi, että uusi käännös noudattaa jonkinlaista kultaista keskitietä: EMT-alkutekstistä huolimatta repliikkeihin käännettyjä sanoja on kuitenkin tiivistetty melko paljon. Silti jos Ylen käännöksen oletetaan edustavan tiivistä, selkeää ruututekstiä, olisi uudessa dvd-tekstityksessä voitu tiivistää tässä kohtauksessa vielä enemmän.

Seuraavaksi otan tarkasteluun internet-keskustelijoiden viestiketjussa esiin ottamia ongelmakohtia vanhasta av-käännöksestä, ja sitten perehdyn kolmeen näistä kohdista tarkemmin.

6.4. Internet-keskustelijoiden poimimia kohtia

Kommenttien mukaan *The Pacificin* vanhassa tekstityksessä nousee esiin useita ongelmia, joita he pohtivat DVD Plaza Forumin keskustelussa ”*The Pacific BD*”. Keskusteluketjussa on 213 viestiä, joista noin 65 käsittelee minisarjan suomenkielisiä av-käännöksiä. Kommenttien määrä, joissa tiettyjä ongelmallisia kohtia tuodaan esiin, riippuu hieman tulkintatavasta. Samassa kommentissa on esimerkiksi saatettu puuttua useaan kohtaan, jotka on koettu virheelliseksi. Monien kommenttien voi siis ajatella kuuluvan useampaan ongelmakategoriaan samanaikaisesti ja niiden rajat ovat häilyviä. Internetissä saman mielisten kanssa vapaamuotoisesti keskustelevat dvd-harrastajat ilmaisevat itseään värikkäästi, ja huumoria sekä hymiöitä viljellään laajasti. Muutamat keskustelijat kertovat siitä, kuinka ovat jättäneet *The Pacificin* katsomatta esimerkiksi maksukanavilta, jotta pääsevät nauttimaan kokemuksesta dvd- tai blu ray-levyiltä. Ylipäätään voisi olettaa, että *Band of Brothersista* paljon pitäneet katsojat ovat odottaneet *The Pacificia* hartaasti ja innostuneina, jolloin pettymys tuotteen käännöksiin on saattanut olla vielä huomattavasti voimakkaampi kuin jonkin

vähemmän mainostetun tuotteen kohdalla. Tämä pettymyksen voimakkuus heijastuu usein myös kommenttien kielenkäyttöön. Internet-keskusteluketjussa mainitaan esimerkiksi seuraavat ongelmat: kääntäjän ammattitaidottomuus, yksittäiset käännösvirheet (kuten idiomit), sotatermien väärin kääntäminen, huudahdukset eli interjektiot ja immersion kärsiminen. Annan kustakin mainitusta osa-alueesta ainakin yhden esimerkin, numero #-merkin jälkeen tarkoittaa kommentin numeroa keskustelussa. Olen lyhentänyt kommentteja ja poiminut niistä olennaisen tiedon, kuitenkin niiden kieliasua muokkaamatta.

Yleisimmin ketjussa mainitaan kääntäjän ammattitaidottomuus, esimerkiksi tämän puutteellinen suomen kielen taito.

32 CleverIndeed, 9.11.2010

Eikö suomentaja osaa edes suomen kieltä?! Perustaivutuksetkin kun hukassa.

Vaikka kommentteissa kritisoidaan vanhan dvd:n kääntänyttä henkilöä suorasukaisestikin, on eräs keskustelija ottanut esiin sen seikan, ettei kääntäjä välttämättä ole ollut ammattilainen, tai ainakaan saanut käännöksestään kunnollista korvausta. Toinen peräänkuuluttaa käännöksen kielentarkistamista, joka olisi ehkä vähentänyt käännöksen ”kämmejä” eli virheitä. Tällainen kääntämisen analysoiminen kertoo minusta käännösalan ja -käytäntöjen tuntemuksesta, mikä ei kuitenkaan tule kovin usein esiin: yleisimmin kommentteissa puututaan yksittäiseen käännösratkaisuun tai kritisoidaan vanhan dvd:n kääntäjää yleisesti.

39 Pvt Joker, 9.11.2010

Surullinen tosiseikka vain on nykyisin, että varsinkin englannista suomennoksia tekevät nykyisin yhä enenevässä määrin muut kuin ammattitaitoiset suomentajat, koska se tulee halvemmaksi. --- Eikä amatöörejä käytettäessä laadusta ole mitään takeita.

65 SamSon, 20.12.2010

Koko käännöshän antaa vahvasti ymmärtää, että a) kääntäjällä ei ole ollut mitään itsesensuuria b) kukaan ei ole tarkistanut käännöstä edes kursorisesti, sen verran toistuvasti noita pahoja kämmejä on.

Koska kyseessä on sotasarja, monet dvd:n ostajat vaikuttavat sotahistoriasta kiinnostuneilta: he muun muassa vertailevat *The Pacifica Band of Brothersin*, sarjan edeltäjään, jota pidetään parempana. Lisäksi harrastuneisuudesta kertoo se, että keskustelussa mainitaan tiettyjä ilmaisuja, joille annetaan kommentoijan mielestä oikea käännös.

Valitsin keskusteluketjussa mainituista vanhan dvd-käännöksen ongelmista tarkemmin käsiteltäväkseni sotasanaanastoon liittyvät termiongelmat, lyhyet huudahdukset tai täytesanat ja immersion kärsimisen. Ensin käsittelen siis sotatermien kääntämistä.

Sotatermit

Laskujeni mukaan noin seitsemässä kommentissa nousee esiin sotasanaaston ja sotatermien väärin kääntäminen.

24 SamSon, 5.11.2010

Joo, ihme että suomentajaksi on selvästi otettu joku, joka ei ole armeijaa käynyt, sillä esim. ”company” on toistuvasti käännetty ”kompanja” ja kolmososan sulkeiskäsky oli ties miten suomennettu. Joku ei selvästi ole miettinyt jotain asiaa ihan loppuun asti...

27 mixuda, 8.11.2010

Muutamia muitakin helmiä (ulkomuistista):

”Dog batallion” = ”koirapataljoona” - aika monta hauvaa olisi menossa mukana,

”Mortar” = ”tykistö”, kovia jätkeä kun kantavat olalla tykkejä,

”I spread the sulfa” = ”laitoin rikkin” - voisi pipi vähän pahentua, kun haavoittuneen avohaavaan laitettiin sulfaa taistelussa mutta suomentaja välttämättä halusi rikillä voidella(Sulphur).

Taulukkoon 3 on ensin merkitty käsikirjoituksesta poimittuja alkuperäisiä termejä tai idiomeja, seuraavana toisessa sarakkeessa on Ylen tekstityksessä käytetty termi, kolmannessa sarakkeessa on vanhan ja neljännessä uuden dvd-käännöksen ratkaisu. Poimin aineistosta sekä sellaisia termejä, jotka oli mainittu internet-keskustelussa, tai joissa oli eroja eri käännösversioiden välillä. Kuitenkin sotatermistössä oli paljon yhtenäisyyksiä esimerkiksi yleisimmissä ilmaisuissa kuten *divisioona* ja *kersantti*.

Taulukko 3, Sotatermit

Alkuperäinen	Yle	Vanha	Uusi
Password	Tunnussana	Salasana	Tunnussana
Able Company	A-komppania	Toinen komppania	A-komppania
Battalion	Pataljoona	Pataljoona	Pataljoona
Dog Company NCOs	D-komppanian	Koirakompanjan	D-komppanian
Division	Divisioona	Divisioona	Divisioona
F Company	F-komppania	F-komppania	F-komppania
Runner	Lähetti	Juoksija	Taistelulähetti
The Fifth and the First	5. ja 1. rykmentti	5. ja 1. merijalkaväki	5. ja 1. rykmentti
CP	Komentopaikka	Komentopiste	Komentopaikka
Ammo	A-tarvikkeet	Ammukset	A-tarvikkeet
Squad Leaders	Ryhmänjohtajat	Ryhmänjohtajat	Ryhmänjohtajat
First Squad	1. ryhmä	1. ryhmä	1. joukkue
Sergeant	Kersantti	Kersantti	Kersantti
Clear field of fire	Vapaa ampumalinja	Hyvä näkyvyys	Tulialue raivattu
Aid Station	Sidontapaikka	Lääkintäasema	Sidontapaikka
Sir (Morgan)	Everstiluutnantti	Sir	Eversti

Itsestään selvät, epätyypilliset suomennokset kuten *Dog Companyn* kääntäminen *koirakompanjaksi* on muutettu, uudessa käännöksessä se on D-komppania, oikealla kirjoitusasulla. Uuteen käännökseen on myös muutettu mm. paikannimiä, jotka ensimmäisessä käännöksessä on saatettu jättää englanninkieliseen muotoonsa, esimerkiksi *New Britain*. Kuitenkin uuteenkin käännökseen on DVD Plaza Forumin sota-alan harrastajien mukaan jäänyt joitain vääriä termejä.

179 Tepi76, 1.7.2011

Vertasin ekan osan vanhoja ja uusia tekstityksiä ja ovat aivan eri planeetalta. Uudessa versiossa kaikki termit ovat lähempänä totuutta, itsestäänselvyydet, "auts"-äänähdykset ja järjettömät toistot poistettu.

185 Raipe1, 4.7.2011

Postin setä toi korjatun version viisi työpäivää lähetyksen jälkeen kotiovelle. Kaksi jaksoa katsottuani voin vain sanoa että kyllä toimii! Edit. Noh, kranaatinheittimen "short round" on vieläkin "lyhyt sarja".

Jo näitä 16:tta sotatermiä tarkastelemalla voi todeta, että uusi käännös noudattelee Ylen kääntäjän ratkaisuja. Kuitenkin suuri osa termeistä on samalla tavalla käännetty kaikissa kolmessa tekstityksessä, joten uskoisin, että monien käännösongelmien tunnistaminen edellyttää sotagenren tuntemista. Toki esimerkiksi *runner* käännettynä *juoksijaksi* voi ihmetyttää, sillä lähetti sopii rintamalle varmasti luontevammin tavallisenkin katsojan mielestä. Kun alkutekstissä on paljon erikoisalan termistöä, on mielestäni tärkeää valita oikea kääntäjä kääntämään tietyn genren tekstejä: harrastuneisuus tai erityinen kiinnostus alaa kohtaan vähentää tarvetta tiedonhakuun ja sitä kautta myös tekstin virheitä.

Huudahdukset

Internet-keskustelussa vanhasta dvd-käännöksestä on otettu esiin myös suomalaiselle av-kääntämiselle epätyypillinen lyhyiden huudahdusten kääntäminen, mikä mainitaan viidessä kommentissa.

28 Flash Gordon, 8.11.2010

Pikaisesti kun vilkaisin kuvanlaatua, niin huomasin huvittavan seikan teksteissä. Aina kun joku sai osuman tai kuoli, niin ruudulla näkyi tekstit; "Ugh!" tai "Aah".

31 RidgeForrester, 8.11.2010

Kyllä meikäläisenkin naurahti satunnaiselle "Aargh!" -suomennokselle kohtauksessa, jossa tuollaisia karjahduksia ja kivunhuutoja oli äänikenttä täynnä. Mielenkiintoista, että juuri tuo yksittäinen tuskanhuuto oli nähty suomennoksen arvoiseksi.

Nämä täytesanat ovat siis diskurssipartikkeleita ja huudahdukset interjektioita, jotka mainitaan alaluvussa 2.1. Laskin vanhasta käännöksestä jaksojen kaksi ja neljä kaikki interjektiot ja diskurssipartikkelit, jotka käännösnormien mukaan poistetaan alkutekstistä ensimmäisenä. Näissä jaksoissa esiintyivät mm. ilmaisut ”niin”, ”no”, ”jee”, ”ahh” ja ”hei”. Toisen jakson taistelukohtauksessa esiintyi myös kommentissa 28 mainittu, suomalaiselle av-kääntämiselle hyvin epätyypillinen ”ugh!”-ilmaisu.

Laskujeni mukaan interjektioita tai täytesanoja oli toisessa jaksossa 48, ja neljännessä jaksossa 40. Taistelukohtausten karjahtelun kääntäminen esimerkiksi huudahduksella ”ahh” oli täysin sattumanvaraista, sillä suurin osa huudosta oli kuitenkin jätetty kääntämättä. Toisen jakson kohtauksen *Kirje juoksuhaudassa* vanhasta av-käännöksestä voi havaita useita täytesanoja. Kohtaus on käsitelty yksityiskohtaisemmin alaluvussa 6.8, jossa olen kirjoittanut kohtauksen tekstitykset auki molemmista dvd-käännöksistä ja Ylen käännöksestä. Tässä kohtauksessa vanhaan tekstitykseen on neljän repliikin alussa käännetty täytesana: kaksi kertaa ”hei”, kerran ”äh” ja kerran ”oi”.

Interjektioita ja diskurssipartikkeleita ei yleensä käännetä, sillä ne vievät tilaa eivätkä tuo lisätietoa, joka auttaisi juonen seuraamisessa. Koska ne yleensä liittyvät esimerkiksi tunnetilojen ilmaisemiseen, käyvät nämä tunteet yleensä selväksi jo kuvasta, siis hahmojen käytöksestä, ilmeistä ja eleistä. Interjektoiden huomaaminen ei vaadi katsojalta erityistä osaamista tai edes tarkkaavaisuutta, sillä niiden jättäminen av-käännökseen on ainakin toistaiseksi ollut harvinaista. Vanhan tekstityksen huudahdukset olivat omiaan edesauttamaan sitä, ettei katsoja päässyt uppoutumaan dvd:n maailmaan, ja huudahdukset kirvoittivat huvittuneita kommentteja. Uskon kuitenkin, että huvittuneisuuden lisäksi interjektiot ja täytesanat aiheuttivat kiukkua ja turhautumista, mikä sai kommentoijat jakamaan kokemuksiaan keskusteluketjussa.

Immersion kärsiminen

Noin viidessä internet-keskusteluketjun viestissä painotetaan harmia siitä, että av-teokseen uppoaminen eli immersio, tapahtumiin sisälle pääseminen, kärsii vanhojen dvd-tekstitysten takia.

40 mixuda, 10.11.2010

Harmittavasti tässä kovasti odotetussa ja toivotussa sarjassa tuo käännösten kömpelyys pistää niin pahasti silmään, että itse sarjan seuraaminen ja se kuuluisa immersio (siellä olemisen tunne) kärsii tuosta kun jää aina naureskelemaan tuolle käännösten erittäin kömpelöille virheille.

49 tttkkk, 9.12.2010

Kyllä mullakin tuo tekstitys pilasi aika paljon katselukokemusta, kun koko ajan meni odotellessa milloin tulee seuraava moka.

Useissa ketjun viesteissä ilmaistaan tyytymättömyys sarjan kääntäjää kohtaan, ja tämän ammattitaitoa kritisoidaan. Näitä viestejä on noin kuusi. Nimimerkki klank on ottanut kommentissaan esiin monia häntä tekstityksessä häirinneitä seikkoja, ja hänen kommenttinsa tiivistääkin varmasti monen katsojan tunnot. Yleisesti vaikuttaa, etteivät katsojat osaa tarkasti ilmaista, mikä tekstityksessä tarkalleen ottaen saa heidän olonsa epämiellyttäväksi, mutta klank erittelee kommentissaan myös sitä, miksi kohdat tuntuvat ongelmallisilta. Hän ilmaisee tuntevansa käännösnormeja todetessaan esimerkiksi että huudahduksia eikä toistoa normaalisti suomenneta: ”tarkoitus olisi kai tekstittää vain oleellinen”.

44 klank, 12.11.2010

Itselläni Pacific menossa puolivälissä ja tuo suomennos on oikeastaan onnistunut pilaamaan koko kokemuksen. Ensimmäinen kerta kohdallani, onneksi. Sen vielä kestäisi, jos sotilaallinen sanasto ei suomentajalle olisi ollut tuttua, mutta kun monta muutakin vikaa löytyy. Eihän normaalisti noita huudahduksia tosiaan suomenneta, malliin ”oi”, ”argh”, ”mmmh”. Samoin toistot jätetään yleensä pois eikä tekstitetä ”Menkää! Menkää! Menkää!”. Yksi kerta riittää. Tarkoitus olisi kai tekstittää vain oleellinen, että katsoja ehtii seurata kuvaakin. Välillä tekstittäjä on kuitenkin pyrkinyt tekstittämään kaiken mahdollisen ja katsoja ei ehdi edes lukea kaikkea, saati seurata mitä kuvassa tapahtuu. Itselleni tulee olo, että ko. suomentaja ei itse ole katsonut lainkaan elokuvia tai tv-sarjoja, koska perusasiatkin tuntuvat olevan hukassa. Suomentajalta todella omituinen veto laittaa tällaisen ”huippusarjan” tekstittäjäksi joku aloittelija!

66 Flash Gordon, 20.12.2010

Sarja jäi kesken, kun alkoi niin vituttamaan nuo käännökset.

Aineistoni perusteella uskon, että tarinan seuraamista ja siihen uppoutumista eli immersiota haittaavat vanhassa dvd-kokoelmassa se, että repliikkeihin on tekstitetty valtavasti tekstiä, kuten alaluku 6.4 osoittaa. Av-kääntämisen peruspilari, tiivistäminen, on jäänyt monissa kohtauksissa todella vähiin, joissain kohtauksissa tiivistysprosentti on ollut jopa vähän yli tai alle 10 %. Kun käytännössä 90 % puhutusta käännetään ruututekstiksi, on siinä katsojalle selvästi liikaa luettavaa. Kun ainoastaan olennaista ei poisjättöjen ja tiivistyksen avulla saada ilmaistua, joutuu katsoja tekemään suuren työn pysyäkseen mukana juonessa, niin sanotusti kärryillä.

Jos tekstitys on kautta linjan epäuskoa ja outoa oloa herättävä, saattaa katsoja jättää ohjelman katsomisen väliin, tai ainakin lopettaa tekstitykseen uskomisen. Nimimerkki Flash Gordonille on

hänen kommentistaan päätellen käynyt näin. Seuraavaksi esittelen kaksi esimerkkiä, joissa uskon immersion olevan hankalaa siksi, että vanhassa käännöksessä on tiivistetty niin vähän. Uskon, että dvd-käännösten alkuteksti on EMT-tiedosto (ks. kakkoskäännökset, luku 3.6), sillä käsikirjoituksessa ei ole tekstiä kohtausten alussa. Katsoja tuskin ehtii 30 sekunnin aikana tiedostaen ajattelemaan, mistä tekstitetty puhe tulee, vaikka ruudussa oleva henkilö ei puhu. Voisin kuvitella kuitenkin, että jollain tavalla kummallinen olo kohtausten alusta jää.

Immersion-esimerkit

Seuraavaksi esitän kaksi esimerkkiä kohtauksista, joihin dvd:illä on käännetty monta repliikkiä, vaikka ne Ylen käännöskonventioiden mukaan jätettäisiin kokonaan kääntämättä. Tämän tyyppiset kohtaukset ovat omiaan aiheuttamaan immersion kärsimistä, joka mainittiin internet-keskustelussa. Kutsun kohtauksia nimillä ”Jonokohtaus” ja ”Kortinpeluukohtaus”.

Dvd:illä toisen jakson kohdassa 00:07:39–00:08:05 on ”Jonokohtaus”, jossa sotilaat jonottavat ruokaa ja taustalla olevasta radiosta kuuluu puhetta. Ruokakatoksen vieressä olevaan kylttiin on kirjoitettu liidulla päivän ruokalista, jossa tarjolla on riisiä ilman erilaisia lisukkeita: *”rice without beef, rice without chicken, rice without shrimp, rice without”*, jossa viimeinen kohta jää puuttumaan taulun alareunasta. Jemima-täti kohtausten sotilaat kävelevät ohi toisesta kyltistä, jonka yläpuolella seipään nokkaan on asetettu mätänemässä oleva japanilaissotilaan pää. Kyltissä lukee *”He didn’t take his Atabrine!”*.

Tässä jonotuskohtauksessa käsikirjoitukseen on kirjoitettu radiosta kuuluvaa puhetta, kuitenkin niin, että siinä on kohtia, joista ”ei saa selvää” (*unintelligible*). Ylen kääntäjä on tekstittänyt ainoastaan ruudulla näkyvät kyltit. Koska EMT-tiedosto sisältää käytännössä kaiken ääniraidan puheen, ovat dvd:iden kääntäjät jostain syystä ottaneet mukaan ruututekstiin myös radio-ohjelmasta ja muualta taustalta kuuluvaa puhetta neljän repliikin verran. Suomalaiseen tekstitykseen tottunutta katsojaa hämmentää, kun jonossa olevien miesten kasvoja kuvataan, eikä kukaan sano mitään, ja silti ruudussa vilisee tekstiä hienhajusta ja pannukakuista. Ylellä käytetään tekstityksessä kursiiivia silloin, kun puhe tulee jostain muusta lähteestä kuin ruudussa sillä hetkellä olevan henkilön sanomana, mutta dvd:illä tekstiä ei ole kursivoitu.

Vanhan käännöksen poikkeavin repliikki on puoliksi kapiteelein kirjoitettu kaksirivinen ”hienhajussa on... EI OTTANUT MALARIALÄÄKETTÄ”, joka ei ole lainkaan yhtenäinen kokonaisuus, vaan hyvin sekava. Molemmissa dvd-käännöksissä planssit eli tässä kyltit on käännetty käyttäen kapiteeleja, vaikka tämä käytäntö ei olekaan käännöskonventio ainakaan sikäli,

että sitä johdonmukaisesti käytettäisiin. Myös repliikkien sanoman jatkumista on merkitty välillä kolmella pisteellä, välillä kahdella. Pisteitä on sekä virkkeiden alussa että lopussa.

Myös uuteen käännökseen on päätetty ottaa mukaan radiosta kuuluva puhe, mikä tekee kohtauksesta lähes yhtä sekavan kuin vanhassa dvd-käännöksessä. Repliikit 5–8 ”Suolitukoksessa on kamalinta... / EI OTTANUT LÄÄKETTÄ / Vauhtia jonossa./ ..varsinkin naisille.” eivät tuo katsojalle juonen seuraamisen kannalta relevanttia tietoa, päinvastoin. Ensimmäinen ja viimeinen repliikki ovat puhetta radio-ohjelmasta, toinen repliikki on planssi, ja kolmas repliikki on jostain päin jonoa kuuluva kehoitus. Kamera kuvaa vain jonon sotilaita ja kylttejä. Selkein tapa tekstittää kohtaus on mielestäni Ylen konventioiden mukainen planssien kääntäminen ja taustäänien kääntämättä jättäminen, sillä katsoja ei saa kummastakaan dvd-käännöksestä selville, kuka milloinkin puhuu.

Ylen tekstitys:	Vanha tekstitys:	Uusi tekstitys:
Riisiä ilman härkää. Riisiä ilman kanaa. /	RUOKALISTA, ILLALLINEN	RIISIÄ ILMAN NAUDANLIHAA /
Riisiä ilman katkarapua. /	RIISIÄ ILMAN LIHAA /	RIISIÄ ILMAN KANAA /
Hän ei ottanut malarialääkettään.		..ellei kyseessä ole suolitukos. /
	RIISIÄ ILMAN KANAA,	Se on kamalaa. /
	RIISIÄ ILMAN KATKARAPUJA /	Suolitukoksessa on kamalinta... /
		EI OTTANUT LÄÄKETTÄ /
	...paitsi jos se on joku, joka haisee	Vauhtia jonossa./
	hielle. /	..varsinkin naisille. /
		Naiset kyllä tietävät, /
	Se on tosi kurjaa. /	että lähtyjä on helppo tehdä. /
	Niin ja kurjin asia /	
	hienhajussa on...	
	EI OTTANUT MALARIALÄÄKETTÄ /	

	Pidetään jono liikkeellä. Mennään. /	
	...erityisesti naisille. /	
	No, herra May, naiset tietävät, /	
	miten helppo minun	
	pannukakkujani on tehdä. /	

Toinen esimerkkini, jossa uskon immersion kärsivän, on kortinpelu-kohtaus, jossa sotamies Leckie on lepäämässä psykiatrisella osastolla stressioireiden takia. Hän on tavannut sairaalassa tutun sotilaan, joka on kaltereiden takana. Leckie kävelee avo-osaston ja avoimen oven läpi selliosaston kalteriovelle, ja kamera kuvaa hänen lähestymistään sellin ovelta metalliristikon takaa. Lopuksi hänen kasvonsa ovat lähikuvassa ristikon läpi, ja hän avaa osaston oven. Kohtaus kestää alusta oven avaamiseen noin 31 sekuntia, ja tänä aikana taustalta kuuluu hiljaista puheensorinaa siten, että katsoja voi päätellä avo-osastolla olevan ihmisiä sekä kuvan että äänen perusteella. Taustäänistä erottaa hihkuntaa, pihalla näkyy lentävä pallo, ja sotilaita istuu pöydissä. Taustäänistä ei kuitenkaan saa selvää siten, että keskustelun sanoja erottaisi. Tarkasti kuuntelemalla erottaa sanat ”five, ten”. Ylellä kohtauksen alkuun ei olekaan käännetty mitään, vaan vasta 31 sekunnin jälkeen kun Leckie alkaa puhua, alkavat myös ruututekstit ilmestyä kuvaan.

Molemmissa dvd-käännöksissä tilanne on toinen. Aluksi kameran edessä ei ole muita kun kaukana olevat sotilaat, mutta silti ruutuun ilmestyy dvd:illä lukujen ja pelikorttien luettelemista. Näyttää hyvin kummalliselta, kun kameraa kohti kävelee mies, joka ei selvästikään puhu mitään, mutta silti hänen rintansa kohdalle ilmaantuu uusia repliikkejä, joissa lukee ”Kunkku, kunkku”. Mistään kuvassa tai ääniraidalla olevasta ei voi päätellä, että pelattaisiin korttia, sillä kortinpeluuta ei näytetä.

Vanha tekstitys:**Uusi tekstitys:**

Viisi, 10... /

Viitonen, kymppi... /

- Tule nyt, tuhlari. - Jätkä. /

Anna tulla. /

Kuningas... kuningas... /

Kunkku, kunkku, /

kakkonen... seitsemän.

kakkonen, seiska.

Mielestäni näiden esimerkkien kaltaiset kakkoskäännöksiä vaikuttavat ovat niitä, joita ei suomalaisessa av-kääntämisessä toivoisi näkevänsä. Siihen, että tekstityksiä voisi seurata automaattisesti ja sujuvasti, vaadittaisiin paitsi normien mukaista tiivistämistä, yleensä myös sitä, että tekstitetään pelkästään kuvassa näkyvän henkilön puhe. Tämä tarkoittaa siis aivan kaiken taustalta tulevan puheen tekstittämättä jättämistä, mikäli tämä ylimääräinen informaatio ei vie tarinaa eteenpäin. Myös suomalaisten normien noudattamatta jättäminen tai niiden epäjohdonmukainen noudattaminen uskoakseni lisää katsojan vaikeuksia seurata av-teosta. Vaikka normien ja konventioiden ymmärtäminen olisikin alitajuista, voi epäjohdonmukainen tekstittäminen vaikeuttaa ohjelmaan uppoutumista.

6.5. Neljä uuteen käännökseen muutettua kohtausta

Seuraavassa tutkin tarkemmin neljää kohtausta jaksoista kaksi ja neljä näyttääkseni, mitä uuteen dvd-käännökseen on muutettu ja kuinka nämä kolme käännöstä eroavat toisistaan. Näissäkin esimerkeissä dvd-käännöksissä on piirteitä, joiden uskon häiritsevän katsojia ja vaikuttavan negatiivisesti immersioon. Av-käännösesimerkit on jaoteltu omiin palstoihinsa, jotta niitä pystyisi helposti vertailemaan keskenään. Mainitsen myös käännösten repliikkimäärän ja tiivistysprosentin kohtausten yhteydessä. Aluksi kuvailen kohtausta yleisesti, sitten on vuorossa sen englanninkielinen dialogi käsikirjoituksesta, jossa on ensin puhujan nimi ja siten tämän repliikki, ja lopuksi esittelen kolme eri käännöstä, ensin Ylen käännöksen, toisena vanhan ja kolmantena uuden dvd-käännöksen.

Mossopin editointiluokat

Esimerkkien jälkeen pohdin esille tulleita käännöseroja ja puutteita käännöksissä, mahdollisuuksien mukaan Mossopin luokkien A–D avulla. Mossopin luokat on tarkoitettu käännöstekstien korjauslukemisen ja editoinnin avuksi, eikä niissä ole erityistä av-kääntämissäilyä. Mielestäni ne kuitenkin auttavat näiden tekstityspuutteiden järjestelyssä ja luokittelussa. Kertaan Mossopin editointiluokat yksityiskohtaisesti taulukon 4 avulla (suomenos omani), ja myöhemmin käytän luokista niiden alkukirjainta A–D ja luokan tarkennusta määritelmän avulla. Mielestäni Ulkoasu-kohtaan D sopivat typografiaan liittyvät käännöskonventiot, kuten välimerkkien käyttö, joten aion käyttää tätä luokkaa niiden kohdalla.

Taulukko 4, Mossopin editointiluokat

Luokka	Määritelmä	Virhe
A. Siirto	Tarkkuus	Ei tarkoita samaa kuin alkutekstissä.
	Kokonaisuus	Alkutekstistä on poistettu tai siihen on lisätty jotakin.
B. Sisältö	Logiikka	Ei ole järkevä; on epäjohtonmukainen, ristiriitainen tai muuten sekava.
	Faktat	Ei pidä paikkaansa.
C. Kieli	Sujuvuus	Ei tule selväksi ensimmäisellä lukemisella; on epäyhtenäinen.
	Kontekstiin sopivuus	Vääränlainen tyyli, muotoseikat, sanasto.
	Alan kieli	Väärät genreen, alaan jne. liittyvät sanavalinnat.
	Idiomit	Väärät sanayhdistelmät vakiintuneissa ilmaisuissa.
	Tekniset seikat	Kielioppi- ja pilkutusvirheet, huono kielenkäyttö, ohjeiden noudattamatta jättäminen jne.
D. Ulkoasu	Layout ja typografia	Väärä asettelu, väärät fontit (tässä: av-käännösnormien noudattaminen).

6.6. Toisen jakson kohtausten analyysi

Toisen jakson alun dokumentissa sotilaat kertovat siitä, kuinka olot rintamalla huononivat, kun Yhdysvaltain merivoimat kärsivät suuria tappioita ja japanilaisilla oli ylivoima. Sotilaat sairastuivat malariaan ja muihin tauteihin, ja näkivät välillä nälkää samalla kun joutuivat kestämaan pommituksia.

Kirje juoksuhaudassa

2. jakso, kohta 00:06:33–00:07:58. Kohtaus ”Kirje juoksuhaudassa”, jossa neljä sotilasta istuu illalla juoksuhaudan pohjalla sateessa, ja yksi heistä tuo muille ruoaksi kovaa, keksin tyyppistä kuivamuonaa. Leckie on kirjoittanut kirjettä tuttavalleen Veralle, ja muut miehet yrittävät saada häntä kertomaan, kenelle ja mitä hän kirjoittaa. Miehet kiusoittelevat toisiaan ja keskustelu on melko nopeatempoista.

Ylen käännöksessä tässä kohtauksessa on 17 repliikkiä, vanhassa käännöksessä niitä on 26 ja uudessa 25. Ylen kääntäjä on tiivistänyt tekstiä prosentuaalisesti 38, vanhan kääntäjä kuusi ja uuden kääntäjä jopa 46 %. Ero vanhan ja uuden tekstityksen tiivistyksen välillä on valtava, etenkin kun niillä on todennäköisesti sama alkuteksti. Vanhassa tekstityksessä on käytetty 141 sanaa ja uudessa 81, Ylen käännöksessä on 93 sanaa. Vanhan käännöksen kuuden prosentin tiivistystä voidaan pitää erittäin matalana.

Alkuperäinen dialogi:

HOOSIER Supper's on. Supper's on.

RUNNER Got anything good?

RUNNER What are those?

HOOSIER Army rations. From 1918...

HOOSIER Quartermaster over in Dog Company claims they're edible.

HOOSIER After you suck on 'em for about an hour or two.

CHUCKLER This is all you could find?

HOOSIER You fuckin' forage next time.

RUNNER Hey, who you writin' to, Lucky?

RUNNER Is there a broad?

RUNNER Ah, come on, Leckie.

RUNNER Read it...

RUNNER I'd do it for you.

LECKIE Dear Vera.

RUNNER I knew it. It's a broad.

LECKIE Dear Vera. It's raining. I'm entertaining Runner by reading this letter.

LECKIE Can't wait to see you and ever so slowly strip you of your...

LECKIE Uhhh, you don't need to hear that part.

RUNNER Oh, that's precisely what I need to hear.

CHUCKLER Tell her how handsome I am.

LECKIE I'm gonna tell her the truth. We've been swallowed by the jungle and 5000 Japs waiting to kill us.

HOOSIER Hey, thanks for brightenin' the mood.

LECKIE Oh, I do what I can.

Ylen tekstitys:	Vanha tekstitys:	Uusi tekstitys:
Iltapalaa tarjolla.	Ruoka on valmista. Ruoka on valmista. /	Ruoka-aika. /
– Onko mitään hyvää? /	Onko sinulla mitään hyvää? /	Onko se hyvää? /
Mitä siinä on? – Armeijan muonaa vuodelta 1918. /	- Mitä nuo ovat? - Armeijan annoksia vuodelta 1918. /	- Mitä tuo on? - Annoksia vuodelta 1918. /
D-komppanian majoitusmestari väittää syömäkelpoiseksi. /	Koirakompanjan majoitusmestari /	Huoltopäällikkö väittää näitä syömäkelpoisiksi. /
	väittää, että niitä voi syödä. /	

Kunhan jaksaa imeskellä pari tuntia. /	Sen jälkeen, kun olet imeskellyt niitä tunnin tai kaksi. /	Kunhan näitä imeskelee pari tuntia. /
Etkö löytänyt muuta? – Mene itse etsimään ensi kerralla. /	Onko tämä kaikki, mitä löysit? /	Etkö löytänyt muuta? /
	Mene sinä seuraavan kerran etsimään ruokaa. /	Hanki itse muonasi. /
Kenelle sinä kirjoitat, Lucky? /	Hei, kenelle sinä kirjoitat, Leckie? /	Kenelle kirjoitat, Leckie? /
Jollekin naiselleko? /	Onko se joku tyttö? /	Naiselleko? /
Lue se meille. /	Äh, älä viitsi Leckie. /	Kerro nyt. /
Minä lukisin sinulle. /	Lue se. /	Lue se ääneen. /
”Vera hyvä.” – Tiesinhän. Nainen. /	Minä lukisin kirjeen sinulle. /	Minä lukisin. /
	- ”Rakas Vera...” - Minä tiesin sen. Se on tyttö. /	- ”Hyvä Vera...” - Arvasin. Nainen. /
	”Rakas Vera, täällä sataa. /	”Hyvä Vera, täällä sataa. /
”Vera hyvä, täällä sataa. Viihdytän Runneria lukemalla tätä kirjettä.” /	Minä viihdytän Runneria lukemalla tätä kirjettä. /	Luen tätä Runnerille. /
”En malta odottaa, että tapaamme ja pääsen riisumaan hitaasti...” /	En jaksa odottaa, että näen sinut jälleen ja pikku hiljaa /	Haluan tavata sinut ja hitaasti /

	riisua sinulta...” /	riisua sinulta...” /
	Ei teidän tarvitse kuulla tätä osaa. /	En lue tätä kohtaa. /
Sitä sinun ei tarvitse kuulla. – Juuri se pitää kuulla. /	Oi, se on juuri se osa, mikä minun täytyy kuulla. /	Juuri se sinun pitää lukea. /
Kerro hänelle, kuinka komea olen. – Kerron totuuden. /	Kerro hänelle, miten komea minä olen. /	Kerro, että olen komea. /
	Minä kerron hänelle totuuden. /	
”Olen viidakossa ja 5 000 japsia on tulossa tappamaan meidät.” /	Viidakko on niellyt meidät /	Kerron totuuden. / Olemme viidakossa, /
	ja 5000 japsia odottaa, että he saavat tappaa meidät. /	ja 5 000 japsia haluaa tappaa meidät. /
Kiitos mielialan piristämisestä. /	Hei, kiitti kun sait tunnelman kevennettyä. /	Kiitos piristyksestä. /
Teen parhaani.	Teen mitä voin./	Teen parhaani.

Vanhaan tekstitykseen on kohtauksessa ”Kirje juoksuhaudassa” käännetty suomalaisittain epätyypillisesti lyhyitä täytesanoja *hei* (kahdesti), *oi* ja *äh*, siis interjektioita eli huudahduksia, joita internet-keskustelussa kritisoitiin. Interjektioita oli lisätty neljä kappaletta, mikä on hyvin suuri määrä näin lyhyessä näytteessä (Luokka C: tekniset seikat, huono kielenkäyttö). Av-kääntämisessä interjektiot ovat ensimmäisenä poistettavien listalla, sillä ne eivät lisää tietoa juonesta eivätkä usein myöskään liity karakterisaatioon eli erilaisten hahmojen luomiseen. Uudesta dvd-tekstityksestä nämä interjektiot on poistettu.

Repliikkimääristä voi todeta, että vanhassa tekstityksessä kaksirivisiä repliikkejä on hyvin monta: 26 repliikistä 15 on kaksirivisiä samalla kun uudessa lähes yhtä monesta eli 25 repliikistä vain kuusi on kaksirivisiä. Ylellä tiivistys on toteutettu siten, että repliikkejä on vähemmän, 17 kappaletta, joista kuitenkin 11 on kaksirivisiä. Monissa Ylen kaksirivisissä on kahden henkilön puhetta, jota kääntäjä ei ole katkonut yksiriviseksi repliikeiksi. Uudessa käännöksessä on tässä kohtauksessa käytetty lyhyttä yhdysmerkkiä kahden eri puhujan kommenttien erottamiseksi, molempien puheen alkuun on siis pantu lyhyt viiva ja välilyönti (Luokka D: ulkoasu, typografia). Repliikin katkeamista ja jatkumista seuraavaan ei osoiteta käännöskonvention avulla, kuten Ylellä.

Ensimmäinen vanhan käännöksen repliikki ”Ruoka on valmista. Ruoka on valmista.” ei ole yhtä toimiva kuin Ylen ”Iltapalaa tarjolla”, sillä Hoosier tuo kavereilleen vain kovia keksejä pureskeltavaksi. Uuden käännöksen ”Ruoka-aika.” on erittäin lyhyt ja pelkistetty. Vanha käännös on tässäkin kohtauksessa hyvin sanasanainen, ja englannin rakenteet paistavat siitä voimakkaasti läpi, esimerkkinä toinen repliikki ”Onko sinulla mitään hyvää?”, joka Ylellä on käännetty ”Onko mitään hyvää?” (Luokka C: kieli, idiomit). Neljännessä repliikissä on internet-keskustelijoita häirinnyt käännös ”koirakompanja”, jonka Ylen kääntäjä on ilmaissut muodossa ”D-komppania”, oikeassa kirjoitusasussaan. Dog on Yhdysvaltain puolustusvoimien käyttämä tavausaakkonen (Joint Army/Navy Phonetic Alphabet) D-kirjaimelle, eikä sillä ole tässä kontekstissa mitään tekemistä koirien kanssa (Luokka C: kieli, kontekstin kieli). Uudessa käännöksessä komppania on jätetty mainitsematta, ja repliikissä puhutaan yleisesti huoltopäälliköstä.

Vanhan käännöksen repliikki seitsemän ”Onko tämä kaikki, mitä löysit?” on huonoa suomea, Ylen vastine on repliikin viisi ”Etkö löytänyt muuta?”. Samoin vanhan repliikissä 14 todetaan monisanaisesti ”Minä tiesin sen. Se on tyttö.” (Luokka C: kieli, idiomit). Tässä Ylen kääntäjä on päättänyt toteamaan kahdella sanalla ”Tiesinhän. Nainen.”, mikä on melko puhekielinen ja niukka, mutta kontekstissaan ymmärrettävä ratkaisu. Samanlaista epäidiomaattista, suoraan englannista

käännettyä kieltä on repliikissä 20: ”Oi, se on juuri se osa, mikä minun täytyy kuulla.” Lisäksi repliikissä 20 on viittaussuhdeongelma (Luokka C: kieli, tekniset seikat).

Repliikissä 15 luetaan kirjettä ääneen, ja vanhassa ruututekstissä on käytetty lainausmerkkejä, jotka päättyvät 18. repliikin loppuun. Myös uudessa tekstityksessä repliikin 14 alussa on lainausmerkit, jotka loppuvat repliikkiin 17 (Luokka D: ulkoasu, typografia). Ylen lainausmerkit ovat aina yhden repliikin ympärillä, kuten repliikissä 11: ””Vera hyvä, täällä sataa. Viihdytän Runneria lukemalla tätä kirjettä.”” Vanha käännös poikkeaa oikeakielisyydestä repliikeissä 17 ja 18, missä kääntäjälle näyttää käyneen ajatuskatkos: ”En jaksaa odottaa, että näen sinut ja pikku hiljaa /” ”riisua sinulta...”. Ylellä vastaava kohta on käännetty ”En malta odottaa, että tapaamme ja pääsen riisumaan hitaasti...” (Luokka C: kieli, tekniset seikat). Vanhan käännöksen 24. repliikin tuhatluvusta puuttuu välilyönti, joka Ylellä ja uudessa käännöksessä on (Luokka C: kieli, tekniset seikat).

Kuitenkin mielestäni ”*thanks for brightenin' the mood*” on vanhassa ansiokkaasti käännetty ilmaisulla ”kiitti kun sait tunnelman kevennettyä”, mikä on aivan idiomattista, puhekielistä suomea. Kommentti sopii hyvin sotilaan suuhun, kun tämä sanailee taistelutovereidensa kanssa sarkastisesti. Uudessa tekstityksessä on todettu lyhyesti ”Kiitos piristyksestä”. Mielestäni sotilailla on ankeista olosuhteista ja sarkastisesta synkistelystä huolimatta selkeästi humoristinen sävy keskustelussaan. Tätä sävyä ei pelkistetyllä ilmaisulla saa välitettyä, joten koska sanailu ei ole erityisen nopeaa, kääntäjä ehtisi käyttää tässä kohtauksessa persoonallisia ja värikkäitä ilmaisuja.

Jemima-täti

2. jakso, kohta 00:08:21–00:08:50. Kohtauksessa ”Jemima-täti” joukko sotilaita on jonottamassa ruokaansa ruokalateltan edessä, ja he juttelevat keskenään. Sotilaat J. P. Morgan ja John Basilone käyvät nopeatahtista keskustelua, ja muut kuuntelevat hieman huvittuneina ympärillä. Morgan on kiukkuinen, ja hän on juuri melkein joutunut tappeluun, koska ärsyyntyy taustalta kuuluvasta radio-ohjelmasta, jossa puhutaan Jemima-tädin pannukakuista. Basilone koettaa parantaa Morganin mielialaa kiusoittelemalla tätä, koska mikään ei tunnu olevan hyvin. Olosuhteet ovat rankat, eikä ruuaksi ole kuin riisiä, mutta muut suhtautuvat tilanteeseen rennommin kuin kiukutteleva Morgan. Ylellä tässä kohtauksessa on 8 repliikkiä, vanhassa av-tekstityksessä on yhteensä 15 repliikkiä, ja uudessa tekstityksessä on 13 repliikkiä. Kuitenkin tässä kohtauksessa Ylen tiivistysprosentti on 51, vanhan 18 ja uuden 54.

Alkuperäinen dialogi:

”BASILONE What do you got against Aunt Jemima?

MORGAN Jap Navy sails up and down this slot every night and plasters us.

EVANS That don't got nothing to do with her.

MORGAN You know, the only radio reports I want to hear...

... is that a bunch of Jap ships...

... have been sunk somewhere off some crappy island called Guadalcanal.

MORGAN But then we'd need the Navy for that, wouldn't we?

MORGAN So fat chance.

BASILONE Come on. Hey, hey...

BASILONE So, the Japs got us surrounded. Is that what's bugging you?

MORGAN John, I shit like twenty times a day. My ass is killing me.

BASILONE J.P.'s in a bad mood, Manny. Next he'll be complaining about the mosquitoes.

BASILONE Come here.

BASILONE Hot chow will cheer you up."

Ylen tekstitys:	Vanha tekstitys:	Uusi tekstitys:
Mikä vika pannareissa on? - Japsilaivoja käy täällä joka yö. /	Mitä sinulla on Aunt Jemiman pannukakkureseptejä vastaan? /	Miksi inhoat Jemima- tättiä? /
Se ei liity pannareihin. /	Japsien laivasto seilaa tässä edestakaisin joka ilta ja ampuu meitä. /	Japsilaivat ampuvat meitä joka ilta. /
Haluan kuulla radiosta vain sen, että ne japsipurkit on upotettu. /	Ei sillä ole mitään tekemistä Aunt Jemiman kanssa. /	Se ei liity Jemimaan. /
	Ainoat radiouutiset, mitä haluan kuulla /	Haluan kuulla radiosta, /
Siihen tarvitaan kuitenkin omia laivoja, joten turha toivo. /	ovat uutiset japsien laivojen upotuksista jossain /	että japsilaivoja on upotettu /

	onnettoman saaren ulkopuolella ja sen saaren nimi on Guadalcanal. /	Guadalcanalin liepeillä. /
Sekö rassaa, että meidät on piiritetty? /	Mutta tarvitsemme laivastoa siihen, eikö vaan? /	Siihen tarvitaan laivastoa. /
	- Joten ei paljon mahdollisuuksia. - Älä nyt. Hei, hei. /	- Ei siis onnistu. - Tule. /
Käyn paskalla 20 kertaa päivässä. Perse on hellänä. /	Joten japsit ovat piirittäneet meidät. /	Japsit piirittävät meitä. Sekö sinua vaivaa? /
	Sekö sinua vaivaa? /	Käyn paskalla 20 kertaa päivässä. /
	John, käyn paskalla 20 kertaa päivässä. Perse on kamalassa kunnossa. /	
J.P. on pahalla päällä. Valittaa seuraavaksi hyttysistä. /	JP on pahalla tuulella, Manny. /	JP on kiukkuinen. Kohta se ruikuttaa moskiitoista. /
	Seuraavaksi hän valittaa hyttysistä. /	
	Tule tänne. /	Tule nyt. /
Lämmin sapuska piristää.	Kuuma ruoka piristää sinua. /	Lämmin ruoka piristää.

Jakson kulttuurisidonnaisimpana elementtinä voidaan pitää *Aunt Jemimaa*, Jemima-tätiä. Aunt Jemima -nimellä on myyty Yhdysvalloissa mm. pannukakkutaikinajauhetta ja muita amerikkalaisia aamiaistarvikkeita jo 1800-luvun lopulta saakka. Ylen Vesa Kuittinen on kääntänyt kohdan yleistävästi pannareiksi, tosin pannukakun murrenimellä. Vanhan käännöksen tekijä puolestaan on avannut taikinaviittausta käyttämällä ilmaisua ”Aunt Jemiman pannukakkureseptejä”, vaikka kyseessä on valmisjauhe. Vanhassa käännöksessä on käännetty taustalta kuuluvaa puhetta runsaasti,

joten EMT-tiedostoon on toennäköisesti kirjoitettu auki myös kohtausten alussa radiosta kuuluva keskustelu, jossa Jemima mainitaan. Puheessa on voitu mainita juuri pannukakkureseptit. Uuden dvd-tekstityksen kääntäjä on tässä kääntänyt Aunt Jemiman pelkästään Jemima-tädiksi, ilman minkäänlaista selitystä tai yleistystä. Uskon, etteivät Aunt Jemima tai hänen suomenkielinen vastineensa ole suomalaisille tuttuja, joten tämä ratkaisu antaa kaikkein vähiten informaatiota katsojalle.

Vanhan tekstityksen repliikeissä 4–6 on monimutkainen, suomen kielelle ja av-kääntämiselle epätyypillinen rakenne ”Ainoat radiouutiset, mitä haluan kuulla / ovat uutiset japsien laivojen upotuksista jossain / onnettoman saaren ulkopuolella ja sen saaren nimi on Guadalcanal.” Lause on monimutkainen, hyvin pitkä, ja se on jaettu eri repliikkeihin siten, että eri lauseenjäsenet ovat eri repliikeissä kuten kohdassa 5, joka on yksinään täysin irrallinen repliikki: ”ovat uutiset japsien laivojen upotuksista jossain” (Luokat C: kieli, sujuvuus ja tekniset seikat ja B: logiikka). Repliikit eivät ole itsenäisiä, helposti ymmärrettäviä kokonaisuuksia, mihin esimerkiksi Ylellä pyritään (ks. alaluku 3.4). Uudessa tekstityksessä saman kohdan repliikit 4–6 kuuluvat seuraavasti: ”Haluan kuulla radiosta, / että japsilaivoja on upotettu / Guadalcanalin liepeillä.” Ylellä kohta on tiivistetty yhteen kaksiriviseen repliikkiin: ”Haluan kuulla radiosta vain sen, / että ne japsipurkit on upotettu.” Uusi tekstitys mainitsee paikannimen, vaikka sijainti selviää jo aikaisemmin, eikä siten tarjoa lisätietoa. Myös japanilaislaivoista on puhuttu, joten Ylen ratkaisu ”ne japsipurkit” on riittävä, ja turhautuneen sotilaan sanomana uskottava. Saman asian ilmaisemiseen on käytetty vanhassa käännöksessä peräti 20 sanaa ja kolme kaksirivistä repliikkiä, kun Ylellä sanoja on 10 ja repliikkejä yksi. Tällaisissa kohdissa katsoja saa todella pinnistellä, että saa tärkeimmän sanoman erotettua vanhan dvd:n tekstitystulvasta.

Uusi tekstitys vaikuttaa hyvin riisutulta, etenkin kun ottaa huomioon, että siinä on tiivistetty vähintään 54 % paljon laajemmasta käsikirjoituksesta kuin mikä Ylen kääntäjällä on ollut käytössään. Koko kohtaukseen, jossa siis sotilaat menevät ensin jonottamaan ja sitten saavat ruokaa, on vanhassa käännöksessä tekstitetty suuri määrä EMT-tiedostolta tullutta täysin ulkopuolista puhetta. Tässä kohtauksessa uuden tekstityksen sisältö on lähes kokonaan sama kuin Ylellä, jonka kokeneen kääntäjän voisi ajatella tekstittävän suomalaisittain tyypilliseen tyyliin.

Kaikissa tekstityksissä on myös Jemima-täti -kohtauksen lopussa käytetty mielestäni värikästä, kontekstiin sopivaa kieltä. Vanhassa käännöksessä ”perse on kamalassa kunnossa”, uudessa ”ruikutetaan” ja Ylellä jokin ”rassaa”, ”perse on hellänä” ja lähdetään jonottamaan ”sapuskaa”.

Juoksuhautoihin sopiva kieli on tekstityksen uskottavuuden kannalta hyvin tärkeää, ja ainakaan suurten tunnepurkauksien aikana kääntäjän on turha alkaa silotella kieltä.

6.7. Neljännen jakson kohtausten analyysi

Myös neljäs jakso alkaa vanhalla sotatarinalla, ja haastatteluissa kerrotaan siitä, kuinka raskasta viidakossa oli taistella. Alueella satoi rankasti, ja koko ympäristö oli mutainen ja viidakko hyvin vaikeakulkuinen. Vedestä, ruoasta ja tarvikkeista oli pulaa, ja sotilaat alkoivat menettää taistelutahtoa.

Ampumaharjoitus

4. jakso, kohta 00:00:00–00:03:38. Kohtaus ”Ampumaharjoitus” aloittaa neljännen jakson. Siinä Eugene Sledge on harjoittelemassa joukkueensa kanssa ampumista rintamalle pääsyä varten. Jakso alkaa välittömästi alkutekstien jälkeen: jo ennen kuin paikka- ja aikatiedot tulevat pimeälle ruudulle, alkaa kuulua ampumiseen liittyviä komentoja. Kohtaus on hektinen, sillä kersantti yrittää hoputtamalla ja huutamalla näyttää tuleville sotilaille, millainen sotatilanne on: silloin täytyy tehdä nopeita päätöksiä, vaikka ympärillä olisi täysi kaaos. Joukkueen miehet ampuvat haalareista ja pehmusteista tehtyjä nukkeja, joista osa on omia ja osa vihollissotilaita. Omien nukkejen rinnassa lukee Bob ja Dave, ja japanilaisnuket ovat Tojo ja Fuckface. Kohtauksen lopuksi ammunnat ovat ohitse, ja joukkue kerääntyy kersantin ympärille kuuntelemaan ohjeita.

Ylellä repliikkejä on 14, ja sekä vanhassa että uudessa käännöksessä niitä on 22. Ylen tiivistysprosentti on 52, vanhan 19 ja uuden 48. Tässäkin kohtauksessa tiivistäminen on samaa tasoa Ylellä ja uudessa tekstityksessä, jossa on tiivistetty huomattavasti enemmän kuin vanhassa. Uudessa käännöksessä sanoja ruudulla onkin 66, ja vanhassa puolestaan 103.

Alkuperäinen dialogi:

SLEDGE (OS) Hanging!

SGT. CREASE (OS) Fire!

SLEDGE Seventy-three and one-half charge zero.

SGT. CREASE Goddamnit, Sledge!

OSWALT (OS) (OVERLAPPING) Seventy-three and one-half charge zero!

SGT. CREASE (OVERLAPPING) Oswald!

SGT. CREASE Hurry!

SGT. CREASE Come on! I'm waitin' on ya! Today!

OSWALT Gun's up!

SGT. CREASE Hurry!

OSWALT (OS) Ammo!

SGT. CREASE Hurry!

SGT. CREASE Fuck.

SGT. CREASE What happened, Sledge? You find out Bob was drilling your girlfriend? Dave wouldn't give you any more handjob? What was it? You shot outside the correction.

SLEDGE I thought you said "drop two- five," Sir.

SGT. CREASE Oh, you thought?

SGT. CREASE Ah, for Christsakes, if you don't know, you ask. "Say again your correction, Sergeant!" You got artillery shrieking overhead, machine-gun fire, so you yell it -- you scream it if you have to. Because you just killed two of your best friends, while Tojo and Fuck Face over there continue to hose our line. Make a school circle!

Jakso alkaa Ylellä siten, että kääntäjä on tekstittänyt plansseiksi tekstit "Cape Gloucester" ja "Joulukuu 1943". Dvd-käännökset alkavat puolestaan repliikeillä "- Valmiina! - Tulta!" ja "- Valmis! - Tulta!". Molemmissa on suomennettu myös ajankohta. Ylen ratkaisussa jännitys kestää ehkä muutaman sekunnin pidempään, kun huutoja ei suomenneta. Huudosta ja räjähdyksistä voi päätellä jonkin verran kohtauksen sisällöstä, eikä käännöstä mielestäni tarvita. Seuraavissa repliikeissä Ylen "Lataa nollapanoksella" -käännös on mielestäni asiantunteva. Uudessa käännöksessä on samassa kohdassa lueteltu vain lukuja, "73,5!" (Luokka C: kontekstin kieli). Kohtauksen alkupuolella kersantin huutoja on Ylellä suomennettu viisi, vanhassa käännöksessä 12 ja uudessa kahdeksan. Kuitenkin kuva kertoo paljon huutavan sotilaan nonverbaaleista viesteistä ja tilanteen hektisyydestä, eivätkä "Äkkiä nyt!", "Vauhtia!" ja "Minä odotan!" tarjoa katsojalle lisäarvoa. Vanhassa käännöksessä "Come on!" on jopa käännetty ilmaisulla "Tule nyt", mitä alkutekstissä tuskin tarkoitetaan, kun koulutettavaa käsketään ampumaan (Luokka B: sisältö, logiikka). Ylen repliikeissä 10–13 on yhteensä 18 sanaa, siinä missä vanhassa käännöksessä sama alkutekstin sisältö on tiivistetty neljään repliikkiin ja 32 sanaan. Uudessa sanoja on 21 ja repliikkejä neljä.

Tässä kohtauksessa on paljon lukuja, toistoa ja pitkiä, nopeasti huudettuja repliikkejä. Voimakaskaan tiivistäminen ei mielestäni vaikuta tämän kohtauksen ymmärtämiseen ja tilanteen seuraamiseen, päinvastoin. Tilanteen ollessa jo valmiiksi sekava ja hektinen, auttaa rauhallinen, harva ruututeksti katsojaa pysymään mukana.

Kadonnut arkku

4. jakso, kohta 00:22:57–00:23:09. Sotamies Leckien repliikki kohtauksessa ”Kadonnut arkku”. Robert Leckie on tarkastustehtävän yhteydessä ottanut japanilaisen siviilin pienen arkkulaatikon mukaansa, mutta luutnantti Larkin vie arkun häneltä. Larkin tulee puhuttelevaan Leckietä, koska arkku on kadonnut hänen teltastaan. Ylen käännöksessä repliikkejä on kolme. Molemmissa dvd-käännöksissä repliikkien määrä on sama, viisi repliikkiä molemmissa. Käsikirjoituksessa on tässä yhdessä repliikissä 34 sanaa. Siihen pohjautuvassa Ylen tekstityksessä sanoja on 19, jolloin tiivistysprosentiksi tulee 44. Vanhassa dvd-käännöksessä sanoja on 30, ja käsikirjoitukseen verrattuna tiivistysprosentti olisi 12. Uudessa dvd-käännöksessä on 22 sanaa, jolloin tiivistysprosentti on 35.

Alkuperäinen dialogi:

”LECKIE: Just to be clear, Sir. You’re punishing me on the suspicion I may have taken something -- the very existence of which you denied. Something that, if it did exist, rightfully belonged to me anyway.”

Ylen tekstitys:	Vanha tekstitys:	Uusi tekstitys:
Rankaisette minua, koska epäilette minun ottaneen jotain, – /	Haluan olla ihan varma, sir, /	Haluan vain selvittää asian. /
	eli te rankaisette minua epäilyksestä, että olen ottanut jotain, /	Rankaisette minua siitä, että ehkä vein jotain, /
jonka olemassa olon itse kielsitte. /	minkä olemassaolon te kielsitte-- /	jonka olemassaolon kiellätte. /
Jos se olisi olemassa, se kuuluisikin minulle.	jotain mikä, jos se olisi olemassa, /	Ja jos se olisi olemassa, /
	se kuuluisi oikeasti minulle joka tapauksessa.	se kuuluisi minulle.

Leckien repliikissä kohtauksessa ”Kadonnut arkku” on hyvin nopeaa, kahden henkilön välistä dialogia. Sen kesto on minuutti 16 sekuntia. Ylen kaksirivisten repliikkien määrä on melko suuri, mikä kertoo nopeasta sananvaihdesta käsikirjoituksessa. Ylen ja vanhan käännöksen sanamäärissä on suuri ero, Ylellä on siis 19 ja vanhassa 30 sanaa. Vaikka vanhan ruututeksti on jaettu viiteen repliikkiin, on siinä itse asiassa vain yksi lause. Tästä syystä esimerkin puheenvuorosta tulee hyvin sekava: sanoja on paljon eikä lauserakenne ole suomen kielelle tyypillinen. ”Haluan olla ihan varma, sir, / eli te rankaisette minua epäilyksestä, että olen ottanut jotain, / minkä olemassaolon te kielsitte-- / jotain mikä, jos se olisi olemassa, / se kuuluisi oikeasti minulle joka tapauksessa.” (Luokat B: sisältö, logiikka ja C: kieli, tekniset seikat).

Kolmannessa repliikissä on jokin kahden viivan yhdistelmä, joka on ollut muualla sattumanvaraisessa repliikissä ainakin kohtauksessa ”Ampumaharjoitus”. Kyseessä lienee jonkinlainen yhdysviiva, mutta käännöskonventiosta ei voida puhua, sillä viivat eivät esiinny ruututekstissä johdonmukaisesti (Luokka D ulkoasu, typografia). Koska kyseessä on vain yhden henkilön yksi repliikki dialogissa, on se Ylelläkin käännetty vain kahdeksi lauseeksi. Kuitenkin nämä lauseet on jaoteltu loogisiksi kokonaisuuksiksi ja lauseen jatkuminen on merkitty tekstityskonventioiden mukaisesti, jolloin ruututekstin seuraaminen helpottuu. Ylen käännöksessä on kuitenkin kirjoitettu sana olemassaolo väärin, erikseen, mikä puhuu sen puolesta, että Ylenkin kääntäjät tekevät virheitä (Luokka C (kieli, tekniset seikat). Uusi käännös alkaa ilmaisulla ”Haluan vain selvittää asian.”, muuten se noudattelee pitkälti Ylen käännöstä. Uudessa tosin on viisi repliikkiä siinä missä Ylellä vain kolme, sillä uuden kääntäjä käyttää usein yksirivisiä repliikkejä.

Mielestäni esimerkkinä osoittavat, että dvd-käännösten alkutekstinä on käytetty *English master template* -tiedostoa, minkä osoittaa mm. ruudun ulkopuolelta tulevan puheen kääntäminen repliikeiksi. Lisäksi aineistosta löytyi paljon esimerkkejä vanhasta av-käännöksessä esiintyvistä sotatermeistä, joita voidaan pitää virheellisesti käännettyinä, sillä ne ovat selvästi erilaisia kuin esimerkiksi Ylen käännökset. Huudahdukset, joita vanhaan käännökseen oli käännetty, oli poistettu uudesta käännöksestä, joten ne oli koettu tarpeettomiksi uudelleenkäännättämisvaiheessa. Olen aineiston avulla osoittanut, että internet-keskustelussa esiin otettuja ongelmakohtia esiintyy, ja että uusi käännös eroaa vanhasta käännöksestä huomattavasti; *The Pacificin* uudelleen käännättämiselle voi siis ajatella olleen tarvetta.

Seuraavaksi teen koko tutkimuksestani vielä loppuyhteenvedon ja aivan lopuksi pohdin av-alan tulevaisuutta tähän caseen pohjaten.

7. YHTEENVETO JA POHDINTAA

Tutkimustulosteni mukaan vanha av-käännös eroaa sekä Ylen käännöksestä että uudesta käännöksestä huomattavasti. Uusi käännös ja Ylen käännös ovat esimerkiksi tiivistykseltään usein samaa luokkaa, vaikka aineisto ei täysin vertailukelpoinen olekaan. Vanha käännös on aivan omassa luokassaan monien kohtausten sana- ja repliikkimäärissä, etenkin kun dialogi on nopeatempoista. Dvd-kääntäjät eivät ole käyttäneet Ylen konventioita esimerkiksi välimerkkien suhteen, ja vaikka en ajatuksia päässytäkään tutkimaan, olen vakuuttunut, että myös ajatuksessa oli suuria eroja dvd-käännösten ja Ylen käännöksen välillä.

DVD Plaza Forumin keskustelijat mainitsivat vanhassa käännöksessä olevan ongelmia mm. kääntäjän ammattitaidossa, sotatermien ja idiomien kääntämisessä, huudahduksien eli interjektioden kääntämisessä sekä siinä, että immersio eli tarinaan uppoutuminen kärsii käännöksen takia. Mielestäni aineistoni tukee kommentoijien näkemyksiä siten, että mainittuja käännösongelmia voi todeta esiintyvän: uusi, palautteen takia käännätetty dvd-tekstitys poikkeaa vanhasta monin tavoin, minkä osoitin kuudennessa luvussa erilaisin taulukoin ja esimerkein. Kääntäjän ammattitaidosta on vaikea todeta mitään perusteltua, mutta uuden ja vanhan av-käännöksen suuret erot ja koko uudelleenäänätysprosessi osoittaa, ettei kääntäjävalinta ollut aluksi oikea. Yle- ja dvd-kääntäjien palkkioista ja kääntämisen muista olosuhteista päätellen (ks. alaluvut 3.6 ja 4.5) Ylen av-kääntäjä on todennäköisesti saanut keskittyä käännöksensä tekemiseen pitempään ja hän on saanut siitä paremman korvauksen. Kuten luvussa 4 olen osoittanut, käännöslaatuun vaikuttavat monenlaiset olosuhteet, mikä tämän casen aineiston avulla voidaan todeta esimerkiksi siinä, että dvd-käännökset ovat ajallemme tyypillisiä mm. tiheän replikoinnin ja useimpien käännöskonventioiden puuttumisen takia.

Uskon, että vanhan käännöksen ongelmien aiheuttama vastareaktio dvd:n palauttaneissa henkilöissä oli niin voimakas siksi, että dvd:n katsominen voi olla hyvin henkilökohtainen kokemus. NykYTEknologialla on mahdollista luoda elokuvateatterimainen kokemus kotiin, ja katsoja saattaa odottaa innokkaasti hyvää hetkeä päästä uppoutumaan lempigenrensä ohjelmaan. *The Pacific* on vieläpä suosittu sotasarjan toinen osa, jolloin odotukset sitä kohtaan ovat ehkä suuremmat kuin vieraamman teoksen kohdalla. Kun immersio ei onnistukaan, eikä sotasarjan maailmaan pääse, on pettymys suuri. Av-käännöksen virheet saavat tutkimustenkin mukaan olla voimakkaasti näkyviä, ennen kuin ne häiritsevät katsomiskokemusta, ja nyt jokin raja ylitettiin. Omaa

katsomiskokemustani järkytti ehkä eniten tragikoomiseksi muuttuva kohta, jossa poikaansa bussiasemalle ja sitä kautta rintamalle saattamaan tullut isä sanoo av-käännöksen mukaan ”Hyvästi, poikani”. Suomessa on sotien aikana ja jälkeen vakiintunut tapa sanoa hyvästellessä *näkemiin* silloin kun henkilön toivoo näkevänsä uudelleen. Isä, joka haluaisi poikansa palaavan sodasta, ei sanoisi tälle *hyvästi*. Mielestäni kyseessä ei ole enää harmiton idiomien tunnistamisongelma, vaan perustavanlaatuinen ihmisten väliseen kommunikaatioon liittyvä virhetulkinta, jota asiansa osaava av-kääntäjä ei tekisi.

Toisaalta aineistosta oli nähtävissä myös hyviä puolia vanhasta käännöksestä: jotkin käännösratkaisut olivat osuvia ja idiomaattisia, eikä mielestäni voida sanoa, että sen tekstittäjä ei osaisi suomea tai englantia tarpeeksi. Av-kääntämisessä, ja etenkin tietyn alan erikoissanastoa sisältävässä kääntämisessä, pelkkä kahden kielen osaaminen ei kuitenkaan riitä, vaan tarvitaan monipuolista kulttuurista osaamista ja käännöskonventioiden tuntemista. Vaikka puutteellisen av-käännöksen nähdessään moni mielellään tekee kääntäjän, on käännöstuotteen laadusta mielestäni vastuussa sen tuottanut yritys. Myös käännöksen tilaajalla olisi syytä olla alan tuntemusta ja aikaa tuotteen tarkastamiseen siten, ettei mitä tahansa käännöstä hyväksyittäisi. *The Pacificin* vanhan käännöksen tapauksessa katsoja tuntui tekevän laaduntarkastuksen, mikä kuitenkin johti toimenpiteisiin, toisin kuin yleensä.

Vaikka uuden av-käännöksen voi nyt olettaa edustavan HBO:n ja Warnerin hyväksymää käännöslaatua, on se edelleen *English master template* -tiedostosta käännetty, ja mielestäni se on yksitoikkoisempi ja persoonattomampi kuin esimerkiksi Ylen av-käännös. Se, että uuteenkin käännökseen oli lisätty taustalta kuuluvaa ”turhaa” puhetta, yllätti minut tutkimuksessani. Mielestäni on hyvä, että sain vertailuun mukaan myös Ylen käännöksen, sillä se lisäsi tutkimukseen myös ne normit ja av-kääntämisen tyylin, joihin suomalaiset ovat tottuneet. Jos tätä case- tutkimusta haluaisi laajentaa, voisi aineistoksi ottaa minisarjan kaikki kymmenen jaksoa. Aineistosta voisi esimerkiksi tutkia genren kääntämistä keskittymällä armeija- ja sota-alan termistöön ja erilaisiin käännösratkaisuihin. Jos eri versioiden kääntäjiä saataisiin haastateltua, voitaisiin saada tietoa käännösprosesseista ja -strategioista, ja ehkä myös kääntämiseen vaikuttaneista olosuhteista. Yleisradiossa tutkimuksiin suhtaudutaan onneksi suopeasti, mutta kansainvälisellä dvd-käännösalalla yritykset eivät ole valmiita lisäämään dvd:lle edes av-käännöksistä vastuussa olevan toimittajan, saati kääntäjän tai kääntäjien nimiä. Yritykset harvoin antavat tietoa myöskään yksittäisistä kääntäjistä käännöslaadun tutkimista varten.

Toivon, että tämä tutkimus on osaltaan ollut osoittamassa, millaista dvd-käännöslaatua tällä hetkellä kuluttajille tarjotaan, tai ainakin yritetään tarjota, ja että se poikkeaa selvästi siitä laadusta, johon suomalaiset ovat tottuneet. *The Pacificin* tapauksessa käännöslaadun kritisointi kannatti, ja kritiikki oli aineistoni perusteella perusteltua. Halusin dokumentoida tapauksen, sillä se on poikkeuksellinen, eikä siihen olisi ehkä kukaan muu tarttunut; lisäksi tällaiset yksittäistapaukset täytyy saada kuvattua lähellä niiden tapahtumisaikaa, jotta ne eivät unohdu. Lopuksi pohdin vielä av-käännösalaan ja sen tulevaisuutta tutkimukseni pohjalta.

POHDINTAA TULEVAISUUDESTA

Mielestäni *The Pacificin* eri versiot ovat eräänlainen kurkistus tulevaisuuteen. Ylen tekstitykset voitaisiin nähdä väistyvänä perinteenä, joka on ollut olemassa jo monta vuosikymmentä. Pedersenin tutkimus osoitti, että aikaisemmin toisistaan eronneet ruotsin- ja tanskankieliset tekstitysnormit ovat nykyisin yllättävän samankaltaisia. Normien yhtenäistyminen johtuu hyvin todennäköisesti paitsi teknologian samankaltaisuudesta, myös globalisaation mukanaan tuomista kansainvälisistä käännösyrityksistä, jotka hyötyvät mahdollisimman yleisistä av-käännösnormeista taloudellisesti. Pedersen joutui toteamaan sen ironisen tosiseikan, että mitä useampia toimijoita skandinavisella av-käännösosalalla on, sitä vähemmän käännösnormeissa on vaihtelua. (Pedersen 2011, 209.) Myös av-käännösten sisällön ja käännösratkaisujen voi tulevaisuudessa olettaa muuttuvan alkutekstin, lähinnä angloamerikkalaisen, kulttuurin mukaisiksi. (Pedersen 2011, 211.) Juuri dvd-käännösyhtiöt ovat siis muuttamassa vanhoja perinteitä, sillä nämä yleisnormit poikkeavat selkeästi Suomen normeista.

Vanha *The Pacificin* versio saattaa olla tulevaisuuden kauhukuva sikäli, että jos EMT-tiedostojen ja muiden ajastuspohjien käyttö yleistyy ja vakiintuu dvd:iden käännättämisessä eikä av-kääntäjien ammattitaidosta välitetä, ovat tulevat dvd-käännökset enemmän tai vähemmän vanhan tekstityksen näköisiä. Vanha dvd-käännös on erittäin sanasanainen, se on teoriassa suomea, mutta käytännössä enemmän vain peräkkäin laitettuja suomen sanoja kuin oikeaa, idiomaattista kieltä, jota suomalaisissa av-käännöksissä on toistaiseksi totuttu näkemään. Todennäköisesti Suomessa käännöskieltä aletaan sietää paremmin, ja siihen totutaan. Tässä tapauksessa tuntuu olevan kyse siitä, että liian voimakkaasti uudenlaista, angloamerikkalaista av-käännössuuntausta edustava tekstitys ilmestyi kaikkine puutteineen tällä hetkellä vielä Ylen normien dominoimalle alueelle, ja aiheutti voimakasta kritiikkiä.

Uusi käännös ei uskoakseni aiheuttaisi yhtä vahvaa vastareaktiota, sillä siinä ei ole suurempia termipuutteita, ja sen kieli on parempaa. Uusi tekstitys edustaa sitä suuntaa, johon ollaan menossa. Sekin on käännetty EMT-pohjaan, mutta kääntäjä on osannut käyttää tarpeeksi idiomaattista, riittävän hyvää suomea, eikä ole täyttänyt repliikkejä yhtä pitkiksi kuin vanhan version kääntänyt henkilö. Toisaalta uudessa versiossa näkyy jonkinlainen kielen sävyjen ja rikkauden puuttuminen: joissain kohtauksissa repliikit ovat huomattavasti lyhyempiä kuin Ylellä, ja vaikka niitä on paljon, olisi asia voitu ilmaista elävämmin ja kiinnostavammin kaksirivisellä kuin usealla yksirivisellä repliikillä.

Kärjistetysti voisi sanoa, että vanha käännös on eräänlainen raakaversio ruututekstistä, joka vielä vaatisi huomattavaa laaduntarkistusta ja hiomista. Uutta tekstitystä voisi pitää sen riisuttuna versiona, jota voisi täydennellä persoonallisuutta ja eloisuutta tuovilla ilmaisuilla, kuten luovilla adjektiiveilla. Suomalaisia tekstityksiä lapsesta asti lukeneena pidän Ylen käännöksiä sinä lopullisena versiona, joka olisi kahden dvd-käännöksen pohjalta ollut muokattavissa, olettaen toki että niillä olisi ollut yhteinen lähdeteksti, tai että tämä ylipäättään olisi muuta kuin ajatusleikki. Vaikka Ylen käännöksissä tietenkin on kääntäjien, ihmisten, tekemiä virheitä, eikä kaikkia voi tekemillään käännösratkaisuillaan miellyttää, on Ylen *The Pacificin* käännös yleisillä tekstityksen mittapuilla mitaten näistä selkeästi laadukkain. Vaikka Suomi on toistaiseksi ollut Ylen av-käännösnormien vaikutuksen ja siten ammattilaiskääntäjien tuottamien laadukkaiden av-käännösten piirissä, alkaa muutos olla niin nopeaa, ettei ehkä enää ole mahdollista pitää kiinni sen edustamasta huolitellusta suomen kielestä ja melko hitaasta ajastuksesta. Tämä on mielestäni valitettavaa.

Vaikka av-kääntämisen tutkimus onkin lisääntynyt viime vuosina, soisi sitä Suomessakin tehtävän edelleen paljon, etenkin tässä murrosvaiheessa, joka alalla vallitsee. Kansainväliset yhtiöt ovat aiheuttaneet tilanteen, jossa av-kääntäjiltä vaaditaan tekemään liian paljon töitä liian nopeasti, samalla kun maksetut palkkiot ovat huonot. Av-kääntäjät ovat nyt onneksi järjestäytyneet ja vaativat parempia ehtoja työnsä tekemiselle, mutta tekemistä riittää varmasti edelleen. Käännöslaadun ongelmille on saatava lisää huomiota, ja av-kääntäjien on pidettävä kiinni asiantuntija-ammattistaan, jonka arvostus ja sitä kautta palkkiot tulisi saada hyvälle tasolle. Tämä case mielestäni valaisi sitä, kuinka etenkin erikoisalan sanastoa sisältävä teos ansaitsee asiantuntijakääntäjän, jotta laatu pysyy hyvänä: aina on alan harrastajia, jotka tunnistavat hyväksyttävän käännösratkaisun, ja aina on katsojia, jotka ilmaisevat mielipiteensä.

The Pacificin tapaus oli sikäli positiivinen, että asiakaspalautteen antaminen johti katsojia tyydyttävään lopputulokseen. *The Pacific* oli kuitenkin yksittäistapaus, vaikka se olikin HBO:lta ja

Warnerilta positiivinen kädenojennus näin pientä kieliryhmää kohtaan. Toisaalta dvd:iden uudelleen käännättäminen tuli varmasti HBO:lle kalliiksi, huomattavasti kalliimmaksi kuin se, että laaduntarkistus olisi tehty ajallaan ja ammattitaitoisesti. Tähän ja kohtuullisiin käännöspalkkioihin yritysten olisi hyvä panostaa: laaduntarkistusta ei voi teettää katsojilla, kuten *The Pacifin* tapauksessa näyttää käyneen. Mikäli yhtiö haluaa tuottaa laadukkaita ohjelmia, tulee sen myös ottaa vastuu tuotteen käännösten laadukkuudesta. Katsojia olisi hyvä kannustaa palautteenantoon, jotta he saisivat mielestään laadukkaita ohjelmia ja elokuvia, ja tuotantoyhtiöille saataisiin viesti siitä, että tekstityksistä ja niiden laadusta ollaan kiinnostuneita. Ehkä av-kääntäjät voisivat aktivoitua ja tiedottaa lisää paitsi alan tilanteesta, myös palautteen antamisesta. Kaikkia osapuolia hyödyttäisi se, että alalle saataisiin sekä av-kääntäjiä että toimeksiantajia tyydyttävä kompromissi palkkojen ja toimitusaikojen, sekä av-käännösnormien ja sitä kautta käännöslaadun suhteen.

LÄHTEET

Aineisto

The Pacific – Tyynenmeren taistelutoverit, ensiesitys Home Box Office -kanavalla keväällä 2010. 10-osainen minisarja. Tuotantoyhtiöt DreamWorks ja Playtone, dvd- ja blu-ray-levitys Warner Home Video Finland. Vastaavat tuottajat Steven Spielberg, Tom Hanks ja Gary Goetzman. Pääosissa James Badge Dale, Jon Seda ja Joseph Mazzello.

Aineistona jaksot 2 ja 4, Ylen tekstitysten av-kääntäjä Vesa Kuittinen.

DVD Plaza Forumin keskustelupalsta, 26.10.2010 aloitettu keskustelu ”The Pacific BD”.

<<https://www.dvdplaza.fi/forums/showthread.php/83022-The-Pacific-BD>>

Kirjallisuuslähteet

A. Armoton 2010. Lisätietoa The Pacific -sarjan suomennoksesta <<http://av-kaantajat.blogspot.fi/2010/12/lisatietoa-pacific-sarjan.html>> WWW-sivu. Luettu 12.5.2015.

Abdallah, Kristiina 2003. *Tekstittämisen laatu ja digiaika; uhkatekijöitä ja ratkaisuja*. Tampereen yliopisto, käännöstieteen (englanti) pro gradu -tutkielma.

Aulavuori-Rosvall, Katja. Näin av-käännös syntyy. <https://av-kaantajat-fi.directo.fi/katsojalle/nain_av-kaannos_syntyy/> WWW-sivu. Luettu 31.1.2014.

Bartsch, Renate 1987. *Norms of Language*. Longman, Lontoo.

Bogucki, Łukasz 2004. The Constraint of Relevance in Subtitling. *Journal of Specialised Translation* 1. 71–88.

Carroll, Mary & Ivarsson, Jan 1998. *Code of Good Subtitling Practice*. Saatavilla pdf-muodossa: <http://www.esist.org/ESIST%20Subtitling%20code_files/Code%20of%20Good%20Subtitling%20Practice_en.pdf> WWW-sivu. Luettu 8.4.2014.

Chesterman, Andrew 1997. *Memes of Translation*. Benjamins, Amsterdam.

Díaz Cintas, Jorge 2001. Striving for Quality in Subtitling: the Role of Good Dialogue List. Gambier & Gottlieb 2001, 199–212.

- Díaz Cintas, Jorge 2004. Subtitling: the long journey to academic acknowledgement. *Journal of Specialised Translation* 1. 50–70.
- Díaz Cintas, Jorge & Anderman, Gunilla (toim.) 2009. *Audiovisual Translation. Language Transfer on Screen*. Palgrave Macmillan, Hampshire.
- Díaz Cintas, Jorge & Remael, Aline 2007. *Audiovisual Translation: Subtitling*. St. Jerome Publishing, Manchester.
- Gambier, Yves & Gottlieb, Henrik (toim.) 2001. *(Multi) Media Translation. Concepts, practices and research*. Benjamins, Philadelphia.
- Georgakopoulou, Panayota 2009. Subtitling for the DVD Industry. Díaz Cintas & Anderman 2009, 21–35.
- Gottlieb, Henrik 1992. Subtitling – A New University Discipline. Dollerup, Cay & Loddegaard Anne (toim.), *Teaching Translation and Interpreting. Training, Talent and Experience*. Benjamins, Amsterdam. 161–172.
- Gottlieb, Henrik 1995. Establishing a Framework for a Typology of Subtitle Reading Strategies: Viewer reactions to deviations from subtitling standards. Gambier, Yves, Salo, Eija, Satopää, Erkki & Haeseryn, René (toim.), *Communication audiovisuelle et transferts linguistiques. Translatio–Nouvelles de la FIT* 14:3–4. 388–409.
- Gouadec, Daniel 2007. *Translation As a Profession*. John Benjamins, Amsterdam.
- Green, Melanie, Brock, Timothy & Kaufman Geoff 2004. Understanding Media Enjoyment: The Role of Transportation Into Narrative Worlds. *Communication theory* 14:4. 311–327.
- Gummerus, Eivor & Paro, Catrine 2001. Translation Quality – An Organizational Point of View. Gambier & Gottlieb 2001, 133–142.
- Hermans, Theo 1991. Translational Norms and Correct Translations. Van Leuven-Zwart Kitty M. & Naaijken Ton (toim.), *Translation Studies: the State of the Art*. Rodopi B.V, Amsterdam. 155–169.
- Hietamaa, Tarmo 2012. *Kaukoavaruuden kääntäjät: Av-kääntäjien työolojen vaikutus vieraiden maailmojen luonnissa*. Tampereen yliopisto, käännöstieteen (englanti) pro gradu -tutkielma.
- Hietamaa, Tarmo 2013. Mitä useampi kääntäjä... <<http://www.av-kaantajat.fi/katsojalle/mita-useampi-kaantaja/>> WWW-sivu. Luettu 12.5.2015.

- Holopainen, Tiina 2010. *AV-tekstityksen tehtävistä ja ominaisuuksista ohjautuvuuden ja toimivuuden näkökulmasta*. Turun yliopisto, saksan kielen pro gradu -tutkielma.
- Holopainen, Tiina 2015. Audiovisuaalisen kääntämisen asiantuntijuus. Nuoren alan kasvukipuja. Aaltonen Sirkku, Siponkoski Nestori & Abdallah Kristiina (toim.), *Käännetyt maailmat – johdatus käännösviestintään*. Gaudeamus, Tallinna. 77–95.
- Holopainen, Tiina. Av-kääntäjän asiantuntijuudesta. <http://www.av-kaantajat.fi/opiskelijalle/av-kaantajan_asiantuntijuudesta/> WWW-sivu. Luettu 6.5.2015.
- Hönig, Hans 1998. Positions, Power and Practice: Functionalist Approaches and Translation Quality Assessment. Schäffner, Christina (toim.), *Translation and Quality*. Multilingual Matters, Clevedon. 6–34.
- Ivarsson, Jan 1992. *Subtitling for the Media. Handbook of an Art*. Transedit, Tukholma.
- James, Heulwen 2001. Quality Control of Subtitles: Review or Preview? Gambier & Gottlieb 2001, 151–160.
- Katajamäki, Satu 2009. *Vastaanottavan yleisön käsitykset ruututekstien konventioista*. Tampereen yliopisto, käännöstieteen (englanti) pro gradu -tutkielma.
- Laine, Kai 2007. Käännöstoimistojen rooli markkinoilla ja kääntäjän asema. Oittinen & Tuominen 2007, 265–271.
- Leppänen, Airi, Heino, Timo-Erkki & Mäntymäki, Eeva (toim.) 2010. *Yleisradio median murroksessa*. Vastapaino, Tampere.
- Lång, Juha 2013. Suomalaisten av-alan toimijoiden tekstityskonventioiden vertailua. *MikaEL* 7(13). Saatavilla pdf-muodossa: <https://sktl-fi.directo.fi/@Bin/319343/Lang_MikaEL2013.pdf>
- Lång Juha, Mäkisalo Jukka, Gowases Tersia & Pietinen Sami 2013. Using Eye Tracking to Study the Effect of Badly Synchronized Subtitles on the Gaze Paths of Television Viewers, *New Voices in Translation Studies* 10. 72–86. Saatavilla pdf-muodossa: <<http://www.iatis.org/images/stories/publications/new-voices/Issue10-2013/articles/article-long-2013b.pdf>>
- Morgan, Hazel 2001. Subtitling for Channel 4 Television. Gambier & Gottlieb 2001, 161–166.
- Mossop, Brian 2007. *Revising and Editing for Translators*. St. Jerome Publishing, Manchester.

- Mäkelä, Lauri 2011. Kommentti keskustelussa "Lisätietoa The Pacific -sarjan suomennoksesta".
<<http://av-kaantajat.blogspot.fi/2010/12/lisatietoa-pacific-sarjan.html>> WWW-sivu. Luettu 12.5.2015.
- Mäkelä, Lauri 2014. av-vastauksia. [Sähköpostiviesti]. Lähetetty 30.10.2014. Vastaanottaja: henna.kukko@uta.fi. Luettu 30.10.2014.
- Nordenstreng, Kaarle & Wiio, Osmo A. 2012. *Suomen mediamaisema*. Vastapaino, Tampere.
- Oittinen, Riitta & Tuominen, Tiina (toim.) 2007. *Olennaisen äärellä*. Tampere University Press, Tampere.
- Pacific Pressmaterial 2010*. Home Box Office.
- Pedersen, Jan 2011. *Subtitling Norms for Television: An exploration focussing on extralinguistic cultural references*. John Benjamins, Amsterdam.
- Piette, Alain 2002. Translation Onscreen. The Economic, Multicultural and Pedagogical Challenges of Translation and Dubbing. Hung Eva (toim.), *Teaching Translation and Interpreting 4*. John Benjamins, Philadelphia. 189–195.
- Saldanha, Gabriela & O'Brien, Sharon 2013. *Research methodologies in translation studies*. St Jerome Publishing, Manchester.
- Salmi, Leena 2010. Translations around us – the amount of translated text in everyday life. MikaEL 4(10). Saatavilla pdf-muodossa: <https://sktl-fi.directo.fi/@Bin/40746/Salmi_MikaEL2010.pdf>
- Sánchez, Diana 2004. Subtitling Methods and Team-Translation. Orero Pilar (toim.), *Topics in Audiovisual Translation*. John Benjamins, Philadelphia. 9 – 17.
- Taavitsainen Ikka 2010. Hittisarjan suomennos menee uusiksi. <<http://www.savonsanomat.fi/viihde/hittisarjan-suomennos-menee-uusiksi/1037675>>. WWW-sivu. Luettu 12.5.2015.
- Tieteen termipankki 2014. Diskurssipartikkeli. <<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:diskurssipartikkeli>>. WWW-sivu. Luettu 24.5.2015.

- Tieteen termipankki 2014. Interjektio. <<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:interjektio>>. WWW-sivu. Luettu 24.5.2015.
- Uimonen, Risto 2010. Milloin julkisen palvelun hautajaiset pidetään? Leppänen, Heino & Mäntymäki 2010, 211–225.
- Vertanen, Esko 2004. Ruututeksti tiedon ja tunteiden tulkkina. Oittinen, Riitta & Mäkinen, Pirjo (toim.), *Alussa oli käänös*. Tampere University Press, Tampere. 131–153.
- Vertanen, Esko 2007. Ruututeksti tiedon ja tunteiden tulkkina. Oittinen & Tuominen 2007, 149–170.
- Vuonokari, Tuulikki 2008. *Ruututekstit ja kritiikki*. Tampereen yliopisto, käännöstieteen (englanti) pro gradu -tutkielma.
- Wessberg, Arne 2010. Yleisradioyhtiöiden merkityksellisyys monimediamaailmassa. Leppänen, Heino & Mäntymäki 2010, 195–209.
- Wissmath, Bartholomäus & Weibel, David 2012. “Translating Movies and the Sensation of ”Being There”” Perego Elisa (toim.), *Eye Tracking in Audiovisual Translation*. Aracne, Rooma. 277–293.
- Yleisradio. Yle pähkinänkuoressa <<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/11/28/yle-pahkinankuoressa>> WWW-sivu. Luettu 24.5.2015.

LIITTEET

Kirje juoksuhaudassa:

HOOSIER Supper's on. Supper's on.

RUNNER Got anything good?

RUNNER What are those?

HOOSIER Army rations. From 1918...

HOOSIER Quartermaster over in Dog Company... claims they're edible...

HOOSIER After you... suck on 'em for about an hour or two.

CHUCKLER This is all you could find?

HOOSIER You fuckin' forage next time.

RUNNER Hey, who you writin' to, Lucky?

RUNNER Is there a broad?

RUNNER Ah, come on, Leckie.

RUNNER Read it...

RUNNER I'd do it for you.

LECKIE Dear Vera.

RUNNER I knew it. It's a broad.

LECKIE Dear Vera. It's raining. I'm entertaining Runner by reading this letter.

LECKIE Can't wait to see you and ever so slowly strip you of your...

LECKIE Uhhh, you don't need to hear that part.

RUNNER Oh, that's precisely what I need to hear.

CHUCKLER Tell her how handsome I am.

LECKIE I'm gonna tell her the truth. We've been swallowed by the jungle and 5000 Japs waiting to kill us.

HOOSIER Hey, thanks for brightenin' the mood.

LECKIE Oh, I do what I can.

Jemima-täti:

BASILONE What do you got against Aunt Jemima?

MORGAN Jap Navy sails up and down this slot every night and plasters us.

EVANS That don't got nothing to do with her.

MORGAN You know, the only radio reports I want to hear... is that a bunch of Jap ships... have been sunk somewhere off some crappy island called Guadalcanal.

MORGAN But then we'd need the Navy for that, wouldn't we?

MORGAN So fat chance.

BASILONE Come on. Hey, hey...

BASILONE So, the Japs got us surrounded. Is that what's bugging you?

MORGAN John, I shit like twenty times a day. My ass is killing me,

BASILONE J.P.'s in a bad mood, Manny. Next he'll be complaining about the mosquitoes.

Ryöstely:

BASILONE See, Evans? The Army don't know the Japs bomb the airfield... not the beach.

RODRIGUEZ Stay low. Get greedy. Let's go. Come on!

MORGAN Come on, come on, come on!

MORGAN Hey, Manny, Manny.

MORGAN Right here, Manny.

RODRIGUEZ Let's go, let's go, let's go, let's go. Come on, come on, come on. Get in, get in, get in. Come on, J.P., come on.

BASILONE J.P., make sure you get those cherries!

MORGAN I got the cherries.

MARINE (OS) Give me a hand!

PHILLIPS Army gets the new stuff while we fight with shit my grandfather used!

LECKIE Hey, guys!

LECKIE Hey, look what I got.

LECKIE Crackers.

LECKIE Give me a hand.

GIBSON I got it.

LECKIE Give me a hand. I got it.

ARMY CAPTAIN Hey, you there!

ARMY CAPTAIN Halt!

MARINE (OS) Damnit!

BASILONE Let's go, come on!

ARMY CAPTAIN I said halt!

RODRIGUEZ Come on, J.P.

ARMY CAPTAIN Halt!

MARINE (OS) Go, go, go!

ARMY CAPTAIN Halt right there. That's army gear. Halt!

GIBSON (UNINTELLIGIBLE), now!

Eugene ja isä:

EUGENE It's gone, isn't it?

EUGENE Doesn't matter. I'm enlisting tomorrow. I'd do it tonight if they were open.

DR. SLEDGE Eugene --

EUGENE I don't need your permission, Father. I haven't for some time.

DR. SLEDGE The worst...thing about treating those combat boys from the Great War wasn't that they had had their flesh torn.

DR. SLEDGE It was that they had had their souls torn out.

DR. SLEDGE I don't want to look in your eyes some day, and see no spark, no love, no... no life.

DR. SLEDGE That would break my heart...

DR. SLEDGE Give me some time to break the news to your mother.

EUGENE After supper I'll take Deacon for a walk.

DR. SLEDGE That would do it.

EUGENE Thank you, Father...

EUGENE C'mon, Deacon.

Kotimatkalla:

RELIEF COOK No chow til 1400. I'm sorry.

HOOSIER Hey, we heard there was coffee.

RELIEF COOK Coffee? Shit, I can get you guys some coffee... Milk and sugar?

RELIEF COOK So, how bad was it?

RELIEF COOK Cause I heard it was bad.

RUNNER From who?

RELIEF COOK Whad'ya mean?

RUNNER I mean, before you got here, had you ever even heard of this place?

RELIEF COOK Guadalcanal? Everybody's heard of Guadalcanal and the First Marine Division.

RELIEF COOK You guys are on the front page of every newspaper in America...

RELIEF COOK You're heroes back home.

Ampumaharjoitus:

SLEDGE (OS) Hanging!

SGT. CREASE (OS) Fire!

SLEDGE Seventy-three and one-half charge zero.

GT. CREASE Goddamnit, Sledge!

OSWALT (OS) (OVERLAPPING) Seventy-three and one-half charge zero!

SGT. CREASE (OVERLAPPING) Oswald!

SGT. CREASE Hurry!

SGT. CREASE Come on! I'm waitin' on ya! Today!

OSWALT Gun's up!

SGT. CREASE Hurry!

OSWALT (OS) Ammo!

SGT. CREASE Hurry!...

SGT. CREASE Fuck.

SGT. CREASE What happened, Sledge? You find out Bob was drilling your girlfriend? Dave... wouldn't give you any more handjobs? What was it?... You shot outside the correction.

SLEDGE I thought you said "drop two- five," Sir.

SGT. CREASE Oh, you thought?

SGT. CREASE Ah, for Christsakes, if you don't know, you ask. "Say again your correction, Sergeant!" You got artillery shrieking overhead, machine-gun fire, so you yell it -- you scream it if you have to. Because you just killed two of your best friends, while... Tojo and Fuck Face over there continue to hose our line... Make a school circle!

Ranskis laivalla:

RUNNER Yeah, well, there were no Japs on Guadalcanal the first day. We all know how well that went.

LT. STONE Hey, Leckie.

LT. STONE You're not in H Company anymore.

LECKIE No, Sir. I'm with Lieutenant Larkin ...

... in Battalion Intelligence. He assigned me to any H Company patrols.

LT. STONE Well, that's the Marine Corps in a nutshell...isn't it, Leckie? They make me an officer and they put you in Intelligence...

LT. STONE Oh, and don't think that because you're machine-guns and mortars you're gonna get to skip these patrols.

LT. STONE Colonel wants everyone to grab a rifle ... and lend a hand. You understand?

MARINES Yes, Sir.

LT. STONE Good.

LECKIE He's still chewing gum, you gotta give him that.

PHILLIPS He's the same as he ever was.

LECKIE Ah, for now...

LECKIE How's Frenchy?

RUNNER Who, Lebec?

CHUCKLER He was a commando at Dieppe. Canucks got fucked.

LOUDMOUTH I still can't figure how the hell a... Canadian gets all the way from the ETO to here.

HOOSIER I'm guessing it involved a boat.

Japanilaispommitus:

LECKIE Runner... your new nickname is Old Faithful.

RUNNER Fuck you, Peaches.

LECKIE Bud. Bud, we gotta go.

LECKIE Come on, Bud...

... come on (UNINTELLIGIBLE)

MARINES Fuck! Fuck!

MORGAN Son of a bitch!

MARINES (UNINTELLIGIBLE SHOUTING)

HOOSIER You're okay. You'll make it through.

HOOSIER You're okay. You're okay.

HOOSIER Don't go anywhere.

MARINES Fuck you! Fuck you!

Bonsai-hyökkäys:

MARINE (OS) See if you can find another one

LECKIE They got Obie.

RUNNER Macklin, too.

LOUDMOUTH I tell you boys, next war there's gonna be two men missing – me and the MP they send after me.

MARINE (OS) Anything else?

MARINE (OS) Nothin' over here... (UNINTELLIGIBLE).

LECKIE G Company took three alive.

RUNNER Well, good for them. It was a bonsai suicide attack for the rest of these guys.

MARINE Hey, Campbell.

LECKIE Apparently all the Japs on this end of the island are running like hell to Rabaul.

LECKIE They left their sick and wounded in a camp near here.

MARINE (OS) What do you think?

LECKIE Another one hundred volunteered for this shit.

RUNNER A hundred against twelve hundred. They're either incredibly brave or incredibly stupid.

LECKIE Or just really fucking hate us.

Kadonnut arkku:

LT. LARKIN Leckie!

LECKIE That you, Lieutenant Larkin?

LT. LARKIN Outta that rack, now!

LECKIE Aye, aye... Sir.

LT. LARKIN As of immediately you are no longer in Intelligence. Report for... clean-up duty in the Officers... Mess where you will remain until I order otherwise.

LECKIE You're the boss, Sir.

LT. LARKIN Don't get cute... with me, Leckie... There's something missing from my tent.

LECKIE Just to be clear, Sir. You're punishing me on the suspicion I may have taken something -- the very existence of which you denied. Something that, if it did exist, rightfully belonged to me anyway.

LT. LARKIN Enjoy your time in the galley, Private.

LECKIE The change of pace might do me some good, Sir.

LT. LARKIN You might want to change your skivvies, Private. It appears you have pissed yourself.

LT. LARKIN What fucking kind of Marine pisses himself?

Lahjus:

LECKIE No offense, Doc. I don't think I like this place.

DR. GRANT Why not?

LECKIE Ah, people see places like Banika on newsreels, they think this is what the war is really like.

DR. GRANT I don't know what the war is like.

LECKIE Sure you do.

LECKIE You see it in every guy who comes through here...

LECKIE This isn't the right place for me.

LECKIE Nothing against all of you, but I want to get back... to my guys before they get sent on without me... That's not some crazy thought, is it?

DR. GRANT Why not just hang around for, say, another week?

LECKIE I don't think... that'd be healthy for me, Doc... Listen, if you're not above taking a bribe, that Jap pistol I brought -- you can have it.

DR. GRANT Really?

DR. GRANT How much?

LECKIE Now, it wouldn't be a bribe if I charged ya. It's on the house. But no ammo. Things get crazy around here, I wouldn't want you killing yourself.

DR. GRANT Eh, that's not my style. I drink and chase nurses...

ENGLISH SUMMARY

When Translation Quality Is Not Good Enough - Comparing Three Subtitled Versions of *The Pacific* Miniseries

The focus of this research is translation quality on dvd translations and how they measure against the Finnish subtitling norms and conventions, mainly those of The Finnish National Broadcasting Company, Yleisradio (or Yle for short). This thesis is a comparative case study, which compares three subtitled versions of *The Pacific*: one by Yle translator which was aired on Finnish television first in 2010, and two by anonymous dvd translators, the first translation from November 2010 and the second from 2011. The results of the research are not universal and cannot be generalized, as the research is a qualitative case study and the findings apply to this data only.

I got interested in the subject after finding a discussion thread online about *The Pacific* dvd translation, which the commentators found dissatisfactory to the point where they had to stop viewing the dvd. Posts on the DVD Plaza Forum thread were quite emotional: the viewers were disappointed and angry, most of their comments filled with expletives and sarcasm. The discussion was interesting because I agreed with the writers as I had noticed some problems with the translation as well. I had liked "the first part" of *The Pacific*, *Band of Brothers*, and I had purchased "the sequel". They are miniseries that are not interconnected, just produced and made by the same filmmakers.

The viewers who discussed *The Pacific* dvd translation online decided to give negative feedback to Warner Bros Finland and Home Box Office (HBO) about the translation. I do not have the numbers, but I assume the volume was quite high, as HBO decided to re-translate the dvds. Warner sent the new dvds to the viewers who wished to replace their 2010 versions. I contacted Warner Bros Finland in order to get information on the situation or the translator of the first dvds, but their representatives were not cooperative. Finnish National Broadcasting Company Yle's translation department supported the research and I received translations of five episodes by subtitler Vesa Kuittinen, "Combined continuity and spotting script for dubbing" dialogue list, and some extra material.

My research questions are as follows: how do the dvd translations differ from the Yle translation? Do they comply with the Yle subtitling norms and conventions? Which parts of the 2010 translation

stood out from the subtitles according to the online comments? Was the criticism of the viewers justifiable? What kind of experience do the 2010 subtitles produce for the viewers?

According to my hypothesis, the new 2011 version of the dvds is different from the old version, and that the parts the viewers were dissatisfied with have been corrected. The new version shows what kind of translation quality is acceptable by HBO and Warner, as they have now approved of these subtitles and describe them as "competent".

The nature of audiovisual translation

Subtitling is needed so that a person who is unable to understand the original dialogue of a film or TV programme can still enjoy it by reading the subtitles. Subtitling is different from other types of translation because of its unique traits such as being of written, additive, immediate, synchronous and polymedial nature. In subtitling, verbal material is being added to the original, as the original speech is present. (Gottlieb 1992, 162–163.) The original film and the subtitles are synchronous, presented simultaneously. The viewer is expected to read the subtitles more slowly than the person being subtitled talks, so there's a restricting time factor in subtitling. There's also a limit to the characters that fit on the bottom of the screen, which is the space factor of subtitling. (Gottlieb 1992, 164.) Changing speech into writing is a challenge for the AV translator, as s/he needs to condense the original dialogue into a compact subtitle, while still giving the viewers enough information so that they can easily follow the film or programme.

According to Finnish subtitling norms, discourse markers and interjections are parts of speech which are not translated into subtitles, as there is no information in them. Condensing the subtitles by concentrating on the essential information is a vital part of subtitling, and it is said that the better the translator, the better s/he is at condensation. There is no point in having a subtitle in general, if the viewer doesn't have enough time for reading and understanding it (Georgakopoulou 2009, 22, 26). The subtitlers are easy targets for criticism, as they are presented simultaneously with the original dialogue. Finns are relatively fluent in English, as Anglo-American films and TV shows have been watched here for decades now (Leppihalme 1997, 4.) Hence, subtitles with English as source texts are understood by many viewers who might have negative views on them (Vuonokari 2008, 60). As the best screen translations are unnoticeable ones, the good quality subtitles might go unnoticed, as the viewers concentrate on spotting translation "mistakes" from more noticeable subtitles.

Subtitling in Finland

Finland has a long subtitling tradition, and Yle, Finnish National Broadcasting Company, has basically been the one to introduce audiovisual translation in Finland: it was the first TV company airing foreign TV shows and films. The Finns spend about 60 minutes per day watching screen translations (Salmi 2010, 6). AVT has an enormous impact on the society, and it reaches a high number of people, mainly via television. A large number of translated products are crossing over from different cultures (in Finland mostly Anglo-American): films, television series, news, concerts etc. In Finland, Yle is the only TV broadcasting company which has its own translation department and in-house translators. Most subtitling is in the hands of international agencies such as BTI Studios and SDI Media, even though there are a few smaller domestic operators as well (Lång 2013, 53). Because of its unique position in Finnish audiovisual translation field, Yle has had a reputation of quality AV translations. Yle's principles are close to those of BBC and other public limited companies, and it has an agreement with its translators which provides them with a proper salary and good working conditions. Not many AVT companies in Finland have this kind of collective agreements, at least yet. Yle imposes strict guidelines for its subtitlers and Yle subtitles are generally thought to be high quality (Lång ym. 2013, 76). In Yle translations, the subtitler is acknowledged at the end of the film on a credit subtitle which has the name of the subtitler and the year of the translation. This convention is not often respected by dvd translation companies: neither of *The Pacific* dvd translations have any kind of credits, even the name of the subtitling company is not mentioned.

Subtitling conventions and subtitling from templates

Viewers and their expectations can be seen as the most important clients of a subtitler. Subtitle conventions exist to provide guidelines which ensure consistent, high quality. As the translation product should satisfy the expectations of other clients as well, the client's differing expectations may force the AV translator to compromise between subtitling conventions. (James 2001, 152.) Even though the conventions are widely used, the viewers are not necessarily aware of them, at least on a conscious level (Katajamäki 2009, 47). Because subtitles are so fleeting, viewing them is often unconscious, and describing them or their details later on proves to be difficult.

Dvd translations are usually produced by large international translation companies, because they have the means to offer subtitles quickly and in several different languages (Laine 2007, 265–266). In order to make profit, the companies favour English master templates (EMT) or genesis templates,

which they claim make the translation easier and quicker (Holopainen 2015, 94). On an EMT, everything that can be heard on the dialogue is divided into pre-cued subtitles. The EMTs have usually no regard for national subtitling conventions or recommended reading speed, and the subtitlers are not allowed to fix the timing so that the subtitles would be easier to read. (Mäkelä 2014). Some AVT professionals urge subtitlers to refuse translating from these templates, as they can make translating more difficult and have a negative impact on the target language (Holopainen s.a.). Finnish also differs significantly from Scandinavian languages such as Swedish, which is often the template language in Finnish dvd subtitling.

Producers of *The Pacific* would like to describe the miniseries as a high quality, bestseller product. The blu-rays come in a tin box, which is aimed at collectors and fans of the series. High quality subtitles should be an important part of a high quality AV product, especially as the product is expected to be watched over and over again. Therefore it's paradoxical that dvd subtitlers' fees are low, when their translation products are possibly used often and during several years, even decades (Holopainen 2015, 93).

Translation quality - definition, effects, and responsibilities

Translation quality is hard to define and measure, because it is highly subjective and there are no universal rules in producing it. AV translation should be seen as a fundamental part to the international success of a movie, and directors should understand that the translation process is something on which necessary funds need to be invested. The cost of the subtitles is generally not much compared with the overall budget: making *The Pacific* cost about 120 million dollars. Subtitling can't be viewed as a mere appendix that brings extra costs. (Díaz Cintas 2001, 207.) One vital part of a good quality AV product is its ability to enable escapism: when viewers watches an interesting film or TV series undisturbed, they are immersed into its world, have an experience of "being there", in the middle of the action. Immersion might be difficult to attain if there is something disturbing in the surrounding environment, or if there is something not right with the subtitles; when they are not unnoticeable. Today, eye tracking research is used in AVT field to study viewers' unconscious eye movements while they watch subtitled programmes. The studies show whether the viewers are able to follow the subtitles with ease or not.

Poor translations can cause frustration and aggravation, and are often a waste of time and money. As it seemed to be the case with *The Pacific* as well, the additional cost of high quality translation is nothing compared to the real cost of damage done by a poor translation, even though AV

translations luckily do not cost lives or damage property. (Gouadec 2007, 219.) Low quality subtitles are bad PR, and even though HBO and Warner Bros Finland re-translated *The Pacific* subtitles, there was still some damage done as many customers were very dissatisfied and expressed this publicly.

In Yle, translation quality and revising translations is very important. Even though an individual translator is responsible for the quality of his or her translations, Yle stresses that translation quality is also a result of good co-operation between the people involved in the translation production process, and that the client and the broadcasting company are responsible for quality as well. When a translator accepts a task s/he needs to be fully aware of what translating consists of and what is expected of him or her. Professional translators should be aware of their strengths and weaknesses, and they should be able and willing to refuse unsuitable tasks. (Gummerus & Paro 2001, 139.) The translators do not always have a choice: in Finland, some multinational translation companies give their subtitlers tasks that they do not feel comfortable with. Sometimes the subtitlers themselves think that the task would be more suitable for someone with more experience, but they cannot refuse the translations. (Hietamaa 2012. 61.) When translation agencies take no responsibility for their translations products or processes, in the worst case scenario the viewers end up “proofreading” the subtitles of a product they paid money for, which happened with the 2010 translation of *The Pacific*.

***The Pacific* and the research data**

The Pacific 10-part miniseries features the 1st Marine Division's battles in the Pacific during the Second World War. The miniseries is based primarily on the memoirs of two U.S. Marines: *With the Old Breed* by Eugene Sledge and *Helmet for My Pillow* by Robert Leckie. Sledge and Leckie are both central characters on the series. The series depicts soldiers facing not only relentless attacks by their enemies, but also hunger and extreme weather conditions.

This study of the different AVT versions of *The Pacific* is a case study, a deviant case study to be exact (Saldanha & O'Brien 2013, 213). The case was unexpected and surprising, as re-translating AV products because of negative viewer feedback is not common in Finland. I wanted to include the viewers who had been active in discussing the 2010 subtitles, and who had given the feedback, so I decided to choose some of the translation problems they mentioned in the online discussion thread. I also have some of their original comments included in the research.

The viewers thought that there had been problems with translating the war and army terminology, the translated interjections and discourse markers, and that immersion was not always possible because of the poor year 2010 dvd translation (the old translation). According to the viewers, the subtitler of the old dvds was also incompetent, but this couldn't be objectively assessed, so I concentrated on the lack of condensation and omission which I thought was often the problem.

The research data consists of two episodes of *The Pacific* series, numbers two and four, five scenes from each. I counted the words and subtitles from 10 scenes, both one-lined and two-lined subtitles. There were notable differences between the translations. The table on chapter 6.3 illustrates the number of subtitles from the three versions: first the number of subtitles on the older dvd version, then the number of its two-lined subtitles, then the subtitles of the new dvd version and its two-lined subtitles, and last the Yle number and the number of its two-liners. Generally, the number of subtitles show how easy following them is for the viewer, that is to say how much has been condensed.

There seems to be notable differences between the different versions' number of subtitles. The biggest differences are usually between the Yle subtitles and the older dvd subtitles, especially when the speech on the dialogue is fast. Scenes called *Ryöstely* (*Robbery*) and *Ampumaharjoitus* (*Shooting Practise*) have the most differences between two-lined subtitles on Yle and the old version: the dvds have 21 and Yle has four. In total, Yle has 11 subtitles in the Robbery scene, where the old dvd version has 21. Generally, there are significantly more subtitles in the dvd translations than in the Yle translation. The new dvd version has a lot less two-lined subtitles than the older version, and this makes the new version's subtitles easier to read. The scene *Kadonnut arkku* (*Stolen Chest*), is very similar in the number of subtitles in both the new and the old dvd versions, but the new version only has five two-lined subtitles instead of 16. The number of subtitles is almost the same in both the old and the new dvd versions, so the editing on the new version has concentrated on replacing the two-liners with one-liners and editing the content of the old subtitles in several ways.

I counted the number of words from the same ten scenes as before, and compared the translations to the number of words on the dialogue, which showed then an approximate condensation percentage. On table 2 there is first the word count of the dialogue on the left, Yle word count comes second, then the old dvd version, and the new version comes fourth. The fifth column is for Yle translation's condensation percentage, then old dvd translation's condensation percentage, and the last is the new dvd version's percentage. The word counts are usually quite similar on the Yle translation and the

new dvd translation. I noticed soon that the dvd translations were not based on the same dialogue as the Yle subtitles, so the condensation percentages are only approximate. The source text of the both dvd translations is very likely an English master template.

I covered three translation problems mentioned by the viewers, the first being the war/army terminology. I compared terminology from the three different subtitles (table 3), where there are three translations after the original term (first Yle, then the old dvd, then the new dvd). For example, *Dog Company* and *Runner* are terms that I analysed: the old dvd translator had translated “Dog company” literally, even though it means D Company and has nothing to do with dogs. Also “Runner” was translated literally, without the war connotations, even though there is a common Finnish equivalent for it. There were notable differences between the terminologies, even though there were similarities as well. The new dvd terminology is much closer to the Yle translation’s terminology than that of the old dvd translation.

The second problem that the viewers mentioned was the high number of discourse markers and interjections on the old dvd translation. These parts of speech are usually left out from subtitles completely. I counted the discourse markers and the interjections from the two episodes, and the number was high, 48 and 40 respectively. The viewers found interjections like “ahh!” the most disturbing. These interjections were used during the war scenes, when a soldier was hit by a bullet. The interjections occurred randomly, making it hard to concentrate on the storyline. The viewers were both amused and annoyed by these breaches of conventions. There is an example scene *Kirje juoksuhaudassa*, *The Letter in the Trench* on chapter 6.8 which has four discourse markers or interjections beginning a sentence, such as “Hei” or “Oi”. These have been deleted from the new dvd version.

The third problem the viewers had paid attention to was the incompetence of the translator. I thought that the viewers got frustrated mostly because of the lack of immersion. The viewers commented that it is impossible to both read the subtitles and concentrate on what happens in the narrative on screen, and one viewer even wrote that he had to stop watching because the subtitles were so disturbing. The Finnish subtitling norms are often ignored in both dvd translations, which make them inconsistent especially to people who are used to these norms and conventions, even if unconsciously. Not being able to be immersed in the world of *The Pacific* can be explained partly by the enormous amount of words on the old dvd subtitles. There has been very little condensation or omitting, which makes the subtitles hard to read. I provided two examples of this, the other one being *The Letter in the Trench*.

For example, in the scene *The Letter in the Trench* the Yle translation has 17 subtitles, the old dvd version has 26 and the new has 25. The condensation percentage is 38 in Yle translation, 6 in the old dvd translation and 46 on the new dvd translation. There is a notable difference between the old and the new dvd versions, especially as their source text is most likely the same template, EMT. There are 93 words in the Yle translation, 81 words in the new dvd translation, and 141 in the old dvd translation. The old dvd translation has some problems with typography, which were due to not complying with the subtitling norms. In some the old dvd subtitles of this scene, the language is unidiomatic, and the sentence structures are illogical. Still, there are some idiomatic expressions on this scene as well, so the old translation is not completely problematic.

Finally, I studied two scenes from both episodes in order to show the differences between the two dvd translations and the Yle translation. In these scenes, the condensation percentages were very different between the Yle and the old dvd translation. I used Mossop revision parameters which divide translation problems into four categories: problems of meaning transfer, problems of content, problems of language and style and problems of physical presentation. Even though these parameters were not especially made for AVT, I think they were useful in my study. The parameters gave a suitable framework for the translation problems, mostly found in the old dvd subtitles. I mentioned the group of the translation problems when analysing the data of the examples.

The first example was *The Letter in the Trench*, the second is called *Jemima-täti, Aunt Jemima*. The scene called Aunt Jemima has 8 subtitles on the Yle translation, the old dvd translation has 15 and the new dvd translation has 13. The condensation percentage of the Yle translation is 51, the old dvd version's is 18 and the new version's 54. The differences between the Yle translation and the dvd versions are so significant because both dvd translators have subtitled speech that comes from "outside", that is to say not from the characters on screen but from sources like the radio. The speech from the radio is hard to distinguish, and the dialogue has the expression "unintelligible" here. As speech from two sources and a sign are turned into subtitles in this scene, the result on the dvds is very confusing. Yle translator has only subtitled the signs here, and nothing from the soundtrack. In general, the expressions used in the *Aunt Jemima* were idiomatic and colourful. The marines are exhausted, afraid and hungry, and they swear a lot. I was pleased to notice that the translation style was well-suited for the genre in all the translations, and I disagree with the viewer's interpretation about the old dvd version's translator not knowing Finnish or English well enough to translate.

The scene *Shooting Practise* is very fast-paced, it depicts an officer yelling at recruits when they are practising shooting at target dummies. The scene has many numbers, a lot of repetition and short, quick lines. Both dvd translations have 22 subtitles, and Yle translation has 14. The condensation percentage of the Yle translation is 52, the old dvd version percentage is 19 and percentage of the new dvd version is 48. The condensation percentages of the Yle translation and the new dvd translation are much closer to each other than that of the old dvd translation, which is quite low. Condensation is important in this scene because of the repetition and the ability to see and sense the feelings from the characters' faces and other non-verbal expressions. The Yle translator has relied on this, and I believe his sparse, calm way of subtitling makes the scene easy to understand. The fast-paced scenes proved to be more difficult to the old dvd translator, as both the numbers of the subtitles and the condensation percentages came down in scenes where the dialogue was slower.

According to my research, there were great differences between the Yle subtitles and the old dvd translation, but not so many differences between the Yle and the new dvd translation. The new subtitles were correct Finnish and much easier to follow than the old version, but I felt they were somehow bland and impersonal in their style. It is definitely the kind of subtitling which goes unnoticed (as it should), but especially as *The Pacific's* genre is rough war, there are parts where colourful language is needed.

Thoughts about the future

The older dvd version of *The Pacific* can be seen as the direction in which Finnish subtitling is heading because of international translation agencies' policies. The dvd subtitlers are often not well compensated and the timetable for their work is too tight. If there are no editors available and the deadline is coming too soon, the translators are not able to produce high quality translations, as was the case with the old dvd subtitles. The commentators on the online thread criticized the subtitler, but I think that quality is the responsibility of the agency providing the translations, as they should only hire professionals and give them the ability to refuse tasks beyond their competence.

The criticism of the viewers bore fruit, because they got a new, corrected product replacing the old one. This shows that giving feedback on AVTs actually helps, even though I think that this was an uncommon event. I wanted to document this event in case no one else did, because I think the viewers deserve to have their little triumph researched. The Yle translations could be seen as the old, traditional Finnish way of subtitling, and the old dvd translations as the new way, which probably will be the future in Finland as well. I would be very pleased to see Yle conventions used

forever, but the volume of dvd translation and the translation agencies' policies have already changed the norms in Scandinavia, and even though this change might be slower in Finland, it is most likely happening.

The three different versions of *The Pacific* subtitles are in my opinion almost the first draft (the old dvd translation), the edited, plain second version (the new dvd translation) and the final, well-polished version (the Yle translation) of the same source text. Finnish AV translators need to show that they are educated professionals, who deserve to be better compensated so that they can do their work diligently and produce high quality. The viewers should be informed about the situation in the field, and be encouraged to give feedback: even if giving positive feedback might be hard, viewers should react to poor translations for their own sake. The translation agencies need to know that translation quality is not irrelevant, and that poor quality is not accepted.

There has been a turmoil in the Finnish AVT field in recent years, as contractual employment is decreasing because multinational translation agencies are outsourcing the workforce. There have recently been some good news regarding collective agreements for subtitlers, but there is still a long way to go in order to achieve a compromise that would benefit all the parties involved.